

INLEIDING TOT HET RECHT

THEMA 1: RECHT EN RECHTWETENSCHAP

1. WAT IS RECHT?

Enge definitie van **rechtsregels**: **afdwingbare normen door de overheid**.

- Rol in privé & beroepsleven
- **Overheidsoptreden** door een bevoegde overheid > sancties
- Maar ook. jargon, geheel van instellingen, een methode.
- Moet **juridisch van aard** zijn: bv. niet een belofte aan je ouders
- Het recht **lost meestal geen problemen** op, maar kan het probleem hooguit **op een maatschappelijk aanvaardbare manier beëindigen**.
- Juridische 'oplossing' is bijgevolg vaak een financiële oplossing achteraf.

(meestal) **niet recht**: niet afdwingbare normen, zoals goed fatsoen of morele standaarden.

Recht is **een rationeel opgebouwd geheel** van precies afgelijnde **begrippen en normen** waaraan **van overheidswege opgelegde, minstens van overheidswege erkende sancties kleven**, die langs (evenzeer 3genormeerde) instellingen kunnen worden afgedwongen en waarvan de bedoeling is **de orde in de samenleving te organiseren, handhaven of herstellen**.

Er bestaat echter geen exacte definitie van recht, wel komen in elke definitie 3 punten terug:

1. **Een geheel van bindende regels**
2. **Doel: ordenen van de maatschappij**
3. **Band met het gezag**

Analyse definitie

Een rationeel opgebouwd geheel:

- Logisch geheel
 - Zaak van de rede
 - Relativeren, gevoel heeft ook een invloed
 - Geen exacte wetenschap
- Vereist toepassing van juiste normen en denktechnieken

Begrippen en normen:

- Elke term heeft een specifieke betekenis (vb. misdaad <-> misdrijf)
- Nood aan kennis en techniciteit van vakjargon
 - Professionalisering
 - Soms archaïsch taalgebruik

Met de bedoeling de maatschappij te ordenen door regels

Recht is een middel dat wordt aangewend om een doel te bereiken.

- In principe **waardenneutraal**
 - Juridische normen gelden voor iedereen

- Dezelfde normen voor iedereen in dezelfde situatie
- Vaak ingezet door politiek om een beleid door te drukken
- Van oorsprong gefundeerd op fundamentele waarden eigen aan onze maatschappij

Discussie **regulering**: Gaat de overheid te ver in haar wil om alles wettelijk te regelen?

Waaraan van overheidswege sancties kleven

- Een norm is pas een rechtsnorm als er een sanctie aan verbonden is.
- Sancties opgelegd en uitgevoerd door de overheid
- Burger kan nooit sanctie opleggen
 - Geen eigenrichting maar professionalisering
 - Rechtspraak door rechtbanken
- Burger kan zich wel beroepen op de sanctie die dan via de overheid afgedwongen kan worden.
- **Overheid heeft geweldmonopolie**: enkel de overheid mag 'geweld' of 'dwang' gebruiken.
 - **Rechtshandhaving**

Recht en rechtstelsels

Het recht verschilt van land tot land

Civil law

- Algemene codificatie van de rechtsnormen
- **In concreto**, puur individuele toepassing van het recht
- Wetgeving neemt prominente plaats
- Vaak minder gedetailleerd
- Eerder aanvullende regelingen

Common law

- Hoofdfundering is de rechtsspraak
 - Recht ontstaat op basis van wat rechters hebben beslist
 - Het recht ontwikkelt zich van geval tot geval
 - Meer in detail per casus
 - **Precedentsysteem**
 - Vergelijken met eerdere gevallen en uitspraken van rechters
- = **Rechtersrecht**

2.RECHT-RECHTVAARDIGHEID-RECHTSWETENSCHAP RECHTSPRAKTIJK-RECHTSBEDELING

Recht vs rechtvaardigheid

- Recht en rechtvaardigheid niet wezenlijk aan elkaar gebonden
- Recht leidt niet altijd tot rechtvaardigheid
- Rechtsregels zijn **in abstracto**, bij de meeste gevallen, rechtvaardig
- **In concreto** kan het tot een onrechtvaardige maar hoe dan ook rechtsgeldige oplossing leiden
- Jurist moet proberen zo rechtvaardig mogelijk te zijn

Wanneer zijn rechtsregels goede rechtsregels of is macht legitiem gezag?

Vb. Nazirecht: onrecht/geen recht?

- **Dura lex, sed lex**
- **Formalisme:** recht is recht als het zich aan bepaalde vormen houdt
- **Legaliteit:** waardenneutraal: elke wet – ongeacht hoe moreel verwerpelijk die is – kan juridisch geldig zijn: "pure theory of law"

Positief recht

- Vandaag de dag **rechtspositivistische** rechtsopvatting
- **Het recht is het geheel van de regels dat werd vastgelegd door de overheid en bindend is voor alle burgers.**
- Recht staat los van de moraal

Natuurrecht

- **Er is een recht dat voortvloeit uit beslissingen van een geëigende politieke instanties**
- **Er zijn rechtsregels die kunnen worden afgeleid uit de natuur of de natuur van de mens**
- De mens vertoont eigenschappen waaruit samenlevingsregels volgen
- Deze regels zijn de kern van ons recht

Rechtspositivistische opvatting zegt dat als een jurist beslist om een het recht niet toe te passen uit morele bedenkingen, dit het gevolg is van zijn eigen verantwoordelijkheid, niet van een natuurrecht.

Iedereen wordt geacht het recht te kennen

- Ons recht zit logisch in elkaar
- Ons recht veronderstelt dat iedereen de wet kent (juridische fictie)
- Onjuist, maar noodzakelijk axioma
 - Dit vermijdt dat "Ik wist niet dat het verboden was" een geldig argument zou zijn
 - **Rechtsdwaling** is geen geldig verweermiddel

Professionalisering van ons recht

- Juridisch opgeleide mensen kennen veel meer van recht dan gewone burgers
 - Zij bekleden dan ook vele belangrijke functies
 - Rechtsbedeling in België is quasi exclusief in handen van gediplomeerde juristen
 - Uitzondering: Hof van Assisen: lekenjury
- Zorgt voor **kloof tussen het recht en de burger**

Rechtspraktijk

- Vaak wordt recht niet juist toegepast > juridisch niet correct
 - Vb: veelvoorkomende fouten in contracten
- Recht hebben vs. recht krijgen
 - **De iure vs. de facto**
 - Wettelijke en werkelijke wereld verschillen

Verbod op eigen inrichting: vb. als verhuurder de huurder op straat zet

Gerechtelijke dwalingen en verschillende uitspraken bestaan: recht is geen exacte wetenschap

3. EEN RECHT OF PUBLIEKRECHT EN PRIVAATRECHT?

Twée soorten verhoudingen

Privaatrecht beheerst de **relaties tussen particuliere personen** alsook de relaties **tussen particulieren en overheidsinstanties** wanneer die als particulieren rechten en plichten opnemen.

→ **De horizontale relaties**

Publiekrecht regelt de **verhoudingen tussen de overheid en de privépersonen** alsook de verhoudingen tussen **overheden en overheidsinstellingen onderling**.

→ **De verticale relaties**

De lijn tussen de 2 is niet altijd even duidelijk.

Op eenzelfde casus zijn vaak diverse aspecten van privaat- en publiekrecht van toepassing.

Bv. grond verkopen: je verkoopt privaatrechtelijk de grond, gaat naar de publiekrechtelijk georganiseerde notaris, bepaalt vrij de privaatrechtelijke prijs, maar wordt publiekrechtelijk belast.

PPS: Publiek-private samenwerking

Ingevoerd voor een aantal aspecten van openbare werken en dienstverlening

Sommigen pleiten voor monisme

Afschaffing van de administratieve rechtbanken, omdat zowel horizontale als verticale rechtsverhoudingen nu eenmaal door hetzelfde recht zouden moeten beheerst worden.

Rechtspraak en rechtsleer genoodzaakt om criteria op te stellen om uit te maken of een rechtspersoon nu al dan niet publiekrechtelijk dan wel privaatrechtelijk is.

Belang van het onderscheid

- **Omwille van de bevoegdheid van de rechtbanken**
 - Men moet weten bij welke rechtbank ze terecht kunnen met juridische problemen
 - **Administratieve rechtbanken:** verticale relaties
 - **Burgerlijke rechtbanken:** horizontale relaties
- **Juridische terminologie**
 - Gelijke termen hebben vaak andere betekenissen in de twee rechtsdomeinen
 - Vb. Concessie:
 - Publiekrechtelijk: van overheidswege ter beschikking stellen aan een particulier van een stuk openbaar terrein om er winstgevende activiteiten op uit te oefenen (bv. caféterras op markt).
 - Privaatrechtelijk: Verlening van exclusief distributierecht door een private producent, invoerder of hoofdverdelers aan een private (onder)verdelers.
- **Bepaalde denkcategorieën en concepten zijn typisch voor de ene of andere rechtstak.**
 - vb. goede trouw voor privaatrecht, behoorlijk bestuur bij publiekrecht
- **Qua heuristiek:** handboeken, encyclopedieën, wetboeken, bibliotheken,... zijn ingedeeld volgens de 2 takken, en verder nog onderverdeeld.

Criteria voor het onderscheid

- **Niet sluitend**
 - Niet enkel op 'aard' van de partijen
- **Geweldsmonopolie door overheid:** enkel overheid mag geweld gebruiken
 - Is een bepaalde handeling gesteld uit geweldmonopolie of niet?

- **Derdenbindende beslissingen:** instanties die zonder een overheid te zijn, beslissingen nemen die door iedereen erkend moeten worden. Bv. een uitgedeeld diploma van een erkende private school moet worden erkend als geldig.
- **Nuts criterium**
 - Al dan niet van algemeen nut?
 - **Algemeen nut: Publiekrechtelijk**
 - **Maatschappij geen direct belang: Privaatrechtelijk**
 - Niet altijd sluitend

4. INTERNATIONALISERING VAN DE MAATSCHAPPIJ EN HET RECHT

- **Problemen** worden **steeds meer land overschrijdend**
 - Vreemde recht moet meer en meer toepasbaar zijn
- Toename aantal rechtscreërende instanties
- **Belang van hiërarchie van het recht** (BeNeLux, EU, Europese Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens EVRM, etc.)
- Tendens is dat **elk probleem op zijn geëigend** niveau wordt geregeld.
 - Vb. zwembad openingsuren door gemeente, Belgische Frank vroeger nationaal Belgische zorg, nu euro, dus zaak van het Europese beleid

5. Rechtswetenschap en metajuridica

Metajuridica

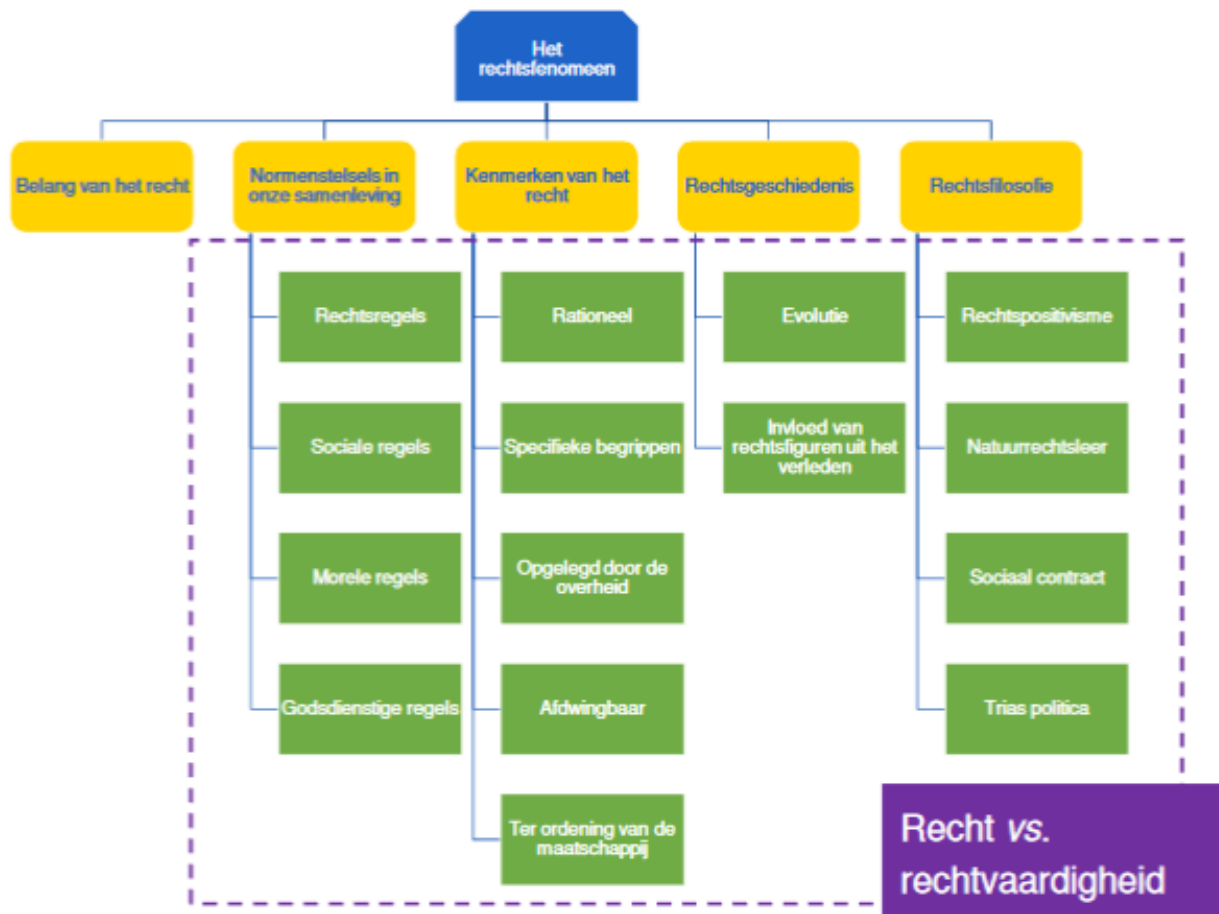
- Rechtsfilosofie: Rechtsethiek
- Rechtseconomie
- Rechtsociologie
- Rechtsgeschiedenis
 - Ontwikkeling van recht verschilt van cultuur tot cultuur
 - **Ons rechtssysteem is sterk beïnvloed door**
 - **Romeins recht**
 - **Code Napoleon**
- Rechtsvergelijking
- Rechtscriminologie

Stellen vragen over:

- **Impact op maatschappij**
- **Ideologische gekleurdheid**
- **Ethische waarden**

LEERDOELEN BIJ THEMA 1

- Weten wat recht is en waarin recht verschilt van andere regels.
- Begrijpen waarom we recht nodig hebben.
- Begrijpen dat er een spanningsveld is tussen recht en rechtvaardigheid.
- Inzien dat recht onderhevig is aan maatschappelijke evoluties.
- De eigenheid van de rechtswetenschap kunnen beschrijven.

THEMA II: BASISBEGRIPPEN EN INDELING VAN HET RECHT

1. BASISBEGRIPPEN

A | Norm, regel, wet, bevel

a | terminologie

Norm (= regel)

- **Gedragsvoorschrift:** heeft betrekking op een onbepaald aantal situaties
- **Bijzonder ruim** + overstijgt het juridische
- Algemeen en verbindend karakter

Wet

- Soms = norm
- **Meestal specifiek**er dan norm
- Norm uitgaande van een daartoe bevoegde overheid
 - Vb: In de krant spreekt men van 'schending van wettelijke regels'

Wet in materiële/brede zin

- Alle algemene **gedragsvoorschriften** die door een overheid worden uitgevaardigd
- Iets inhoudelijks

Wet in de formele/enge zin

- **Eén specifieke manier van totstandkoming**
- Gaat uit van een wetgevende macht die door de Grondwet daartoe bevoegd verklaard
- **Wetten, decreten, ordonnances**
 - Vb. strafwet (combinatie beide), begrotingswet (enkel formeel, geen gedragsvoorschrift)

b | gesanctioneerde normen en niet-gesanctioneerde normen

- **Juridische norm:** moet van overheidswege afdwingbaar kunnen zijn
- Via een **sanctie**, dit is
 - Een middel om de naleving van een voorschrift af te dwingen
 - een straf voor een overtreding van een regel
- Echte "rechtsregels" hebben altijd een sanctie (in theorie
 - In praktijk de ene sanctie reëler of tastbaarder dan de andere
- Puur juridisch is een niet gesanctioneerde norm geen recht, want niet afdwingbaar
 - **Indirecte sancties:** verongelukte partij (dus niet alleen overheid) kan naleving van regel afdwingen

Hulpregels

- Op eerste gezicht niet gesanctioneerde rechtsregels
 - Hulpregels, bv. definitie van wettelijk begrip, krijgen echter toch een normatief karakter door de combinatie met andere regels

c | gebiedende en verbiedende normen

- **Moeten en niet mogen**
- Gebiedend: als A, dan *moet* B
- Verbiedend: als C, dan *niet* D
- Sancties volgen dus na *niet* B of na D

d | dwingende en aanvullende normen en normen van openbare orde

Dwingende/imperatieve regels

- **Normen waarvan niet mag worden afgeweken**
 - Vb. Art. 213 BW: echtgenoten zijn jegens elkaar tot samenwoning verplicht; zij zijn elkaar getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd.
- Niet doen => risico op sanctionering

Aanvullende/suppletieve regels

- **Mag wel van afgeweken worden**
- Enkel om onderlinge afspraken aan te vullen
 - Vb. Art. 1651 BW: indien bij het aangaan van de koop niets daaromtrent bedongen is, moet de koper betalen op de plaats en op het tijdstip voor de levering bepaald.
- **Even afdwingbaar als dwingend recht!**
 - Weliswaar mogelijkheid om af te wijken, maar als hier geen gebruik van is gemaakt even afdwingbaar als dwingend recht.

Of een wet **dwingend of aanvullend** is, is **niet altijd even duidelijk**, hangt af van context of van bepaalde verwoordingen, zoals “op straffe van nietigheid”.

Gewone dwingende normen

- Ingevoerd om bepaalde **particuliere belangen te beschermen**
- Meestal ter **bescherming van zwakkere personen**
- **Sanctionering: wanneer de beschermde persoon erom vraagt**
 - Vb. Art. 1116 BW: Bedrog is een oorzaak van nietigheid van de overeenkomst, wanneer de kunstgrepen, door een van de partijen gebezigd, van dien aard zijn dat de andere partij zonder die kunstgrepen klaarblijkelijk het contract niet zou hebben aangegaan.

Normen van openbare orde

- “De essentiële belangen van de Staat of van de collectiviteit raakt of in het privaatrecht de juridische grondslagen vastlegt waarop de economische of morele orde van de maatschappij rust”
- **Openbare belangen in het spel**
- **Basisprincipes van het rechtssysteem**
- **Geen afstand mogelijk van bescherming van de regel**
- Sanctionering: rechter/openbaar ministerie treedt zelf op in geval van overtreding
 - Vb. Art. 7 Arbeidsovereenkomstenwet: De arbeidsovereenkomst wordt gesloten hetzij voor een bepaalde tijd of voor een duidelijk omschreven werk, hetzij voor onbepaalde tijd. Zij kan nooit voor het leven worden gesloten

e | algemene normen en individuele bevelen

Algemene normen

- Abstract omschreven groepen
 - Vb fietsers, huurders,...

Individueel

- Op één of enkele personen of situaties, enkel de contractspartijen
- Sanctie geldt slechts voor de specifieke persoon aan wie het bevel gericht is

Belang van het onderscheid betreft vooral het **toepassingsgebied**

B | Objectief en subjectief recht, rechts object en -subject

a | objectief en subjectief recht; rechtsfeit en rechtshandeling

Objectief recht

- Bestaat uit **abstracte normen**, los van concrete toepassing of individuele gevolgen
- Abstracte verplichtingen en normen, los van elk concreet geval
- Ingezet om concrete situaties te regelen

Subjectief recht

- **Concrete bevoegdheid of macht om iets te vragen, eisen of te vorderen**
- Het is een **rechtsbekwaamheid** of **rechtsbevoegdheid**
- In concrete situaties én in de rechtsregels die erop van toepassing zijn
- **Essentieel kenmerk:** wederpartij heeft in deze gevallen geen keuzevrijheid, deze heeft de afdwingbare plicht om te geven, doen of na te laten wat de rechtsnorm haar verplicht

Rechtsobject

- (lijdend) **voorwerp** van een rechtstoepassing
- Abstracte norm bepaald *in concreto* wat er met een bepaald iets moet gebeuren
- Immateriële of materiële goederen, dingen of dieren

Rechtssubjecten

- **Natuurlijke personen**
 - Handelende **personen**
 - **Dragen van rechten en plichten**
 - Kan gesanctioneerd worden voor de niet-naleving van de normen
- **Rechtspersonen**
 - Juridische ficties (niet als in fictie / non-fictie)
 - **Eén natuurlijke persoon of een groep natuurlijke rechtspersonen en/of een vermogen die samengaan met het oog op het realiseren van een bepaald doel**
 - Bevoegdheid wettelijk en statutair bepaald
 - **Rechtspersoon niet verwarren met orgaan**
 - Bv. Gemeente: rechtspersoon -> gemeenteraad, burgemeester,...: organen ervan

C | Rechtsbekwaamheid en handelingsbekwaamheid

Rechtsbekwaam (= genotsbekwaamheid)

- **Rechten en plichten hebben**

Handelingsbekwaamheid

- **Rechten en plichten effectief zelf kunnen uitvoeren en afdwingen**
- Natuurlijke personen: in principe vanaf 18 jaar
- Gedeeltelijk of volledig handelingsonbekwaam personen:
 - In de feitelijke onmogelijkheid om een vrije en bewuste wil te vormen of uiten (vb. kind)
 - Bijstand (of vertegenwoordiging) door derden
- **Rechtspersonen handelen via hun organen**

D | Rechtsfeit en rechtshandeling

Rechtshandeling

- Wetens en willens een materiële daad stellen (of nalaten) met de bedoeling om de door het recht aan die daad gekoppelde (rechts)gevolgen te bereiken
- **M.a.w. iets doen met de bedoeling een juridisch gevolg te bereiken**
 - Vb. je koopt een huis om er eigenaar van te worden
- Vereist **handelingsbekwaamheid**
- **Eenzijdig**
 - Eén partij geeft zijn te kennen wil
 - Rechtsgevolgen ontstaan van zodra de ene partij haar wil heeft uitgedrukt
- **Meerzijdig**
 - Minimaal 2 partijen geven hun te kennen wil
 - Rechtsgevolgen ontstaan pas van zodra minstens 2 partijwillen samenvallen

Gradaties van rechtshandeling:

1. Daden van genot of behoud

- Meestal feitelijke handelingen: **passief** genieten
- Minst verregaande handelingen
 - Vb. “tenzij hij mag onderverhuren, enkel zelf genieten van het gehuurde goed, maar meer mag hij er niet mee doen”

2. Daden beheer of bestuur

- Tijdelijke beslissingen aangaan m.b.t. rechtsobject
- **Actief** omgaan met het rechtsobject
- Geen definitieve beslissing
 - Vb. ouders kunnen gelden van minderjarigen van ene rekening naar een beter renderende rekening storten, maar mogen het totale kapitaal niet verminderen.

3. Daden van beschikking

- Definitief wegmaken/verkopen/ruilen/vernietigen van rechtsobject

Rechtsfeit

- Feit waaraan door het recht gevolgen worden gekoppeld
- Zonder dat de betrokken rechtssubjecten die gevolgen beoogd hebben > verschil met rechtshandeling
 - Vb. door het rood rijden en iemand overrijden
 - Maar ook bv. geboren worden of meerderjarig worden

E | “Formeel” en “Materieel” in het recht

Formeel

- Verwijst naar de vorm
 - Vb. in strafrecht: met betrekking tot de procedure

Materieel

- Betrekking op een inhoudelijk criterium
 - Vb. in strafrecht: beslist welke handelingen misdrijven zijn + de gepaste straffen ervoor

Rechtsgeldig (nietigheid)

- Worden de rechtsregels niet opgevolgd, dan doet iemand iets dat **niet rechtsgeldig** is

p. 36 en 37 rest: waarschijnlijk gewoon lezen, niet behandeld

F | Opgepast voor “valse vrienden”

Wettelijk/wettig

- **Wettelijk**: refereert naar een **concrete wet**, het begrip heeft betrekking op de wet als tekst
- **Wettig**: eerder synoniem voor **rechtsgeldig**, rechtmatig, afdwingbaar, niet strijdig met de wet /het recht
iets kan perfect wettig zijn (rechtmatig, niet door de wet verboden) zonder wettelijk te zijn (omdat het bv. niet op grond van een concrete wettekst geduld wordt).
 - ⇒ Verwarring door gallicismen **legaal** en **legitiem**, die voor beiden worden gebruikt.

Rechts-, rechtelijk, rechterlijk...

Rechts-: rechtsgeleerd of rechtskundig

-rechtelijk: bij samenstellingen met voorvoegsels die verwijzen naar bepaalde takken van het recht.

⇒ bv. arbeidsrechtelijk, publiekrechtelijk,...

Rechterlijk: verwijst naar iets dat eigen is aan de rechter, rechtbank of dus de rechtsbedeling.

⇒ Synoniemen: gerechtelijk en gallicismen justitieel en judicieel

Rechtens: “de iure”, “volgens het recht” of “omdat men er recht op heeft”

In rechte: voor het gerecht of d.m.v. een gerechtelijke procedure

⇒ Vb. Advocaat die cliënt in rechtbank vertegenwoordigd, doet dit in rechte

Van rechtswege: Automatisch door de kracht van de wet of van het recht

Sanctie, straf, boete, nietigheid

Sanctie: bij onwillige rechtssubjecten, die hun verplichtingen niet willen nakomen: gedwongen uitvoering
Meestal **financiële dwang** (bv. dwangsom)

Weigert het rechtssubject dit te betalen => **uitvoering bij equivalent**: financiële sanctie die hardhandig kan worden afgedwongen via een beslagprocedure

Nietigheid: veel gebruikte sanctie voor ongeldige handelingen: een nietige (rechtsongeldige) rechtshandeling wordt geacht nooit te hebben bestaan.

Herstel in de vorige toestand: bv. overgedragen zaak wordt teruggenomen, het gebouwde wordt afgebroken, vermindering van de prijs, opleggen van een meerwaarde,...

Strafrechtelijke sancties: gevangenisstraf, elektronisch toezicht, geldboete, probatie en werkstraf,...

Administratieve boetes: geen straffen, eerder sancties opgelegd voor wanneer rechtssubject een administratieve plicht niet of niet voldoende nakomt.

2 DE INDELING VAN HET RECHT

Objectief recht is ingedeeld in verschillende **rechtsdomeinen** of **rechtstakken**

- Niet universeel of tijdloos
- Onderscheid tussen **publiek** en **privaat** recht
- Onderscheid tussen **nationaal** en **grensoverschrijdend** recht
- Eerste vraag bij rechtsprobleem: in welke rechtstak oplossing zoeken?
 - Oplossing vaak in verschillende rechtstakken
 - => Multidisciplinaire rechtsdomeinen: gezondheidsrecht, bouwrecht,...

A | Publiek recht

Het publiekrecht regelt de verhoudingen ten aanzien van de dragers van geweldsmonopolie (staat)

- **Verticale verhoudingen** tussen overheden en rechtssubjecten
- Relaties tussen overheden, overheidsinstellingen en overheidsorganen

Het constitutioneel (grondwettelijk) recht

- In brede zin: bepaalt wie en wat de samenstellende delen zijn en hoe hun onderlinge verhoudingen zijn.
- **Staatsrecht**
- Fundamentele vrijheden en rechten
- Verwijst naar de **grondwet**

Het administratief recht of bestuursrecht

- **Regels m.b.t. het bestuur of de uitvoerende macht**
- Formele voorschriften: bv. verplichting om elke beslissing of administratieve rechtshandeling formeel te motiveren, om termijnen te respecteren, bepaalde formulieren te gebruiken,...
- Regelt ook mogelijkheid van burger om zich in rechte te voorzien tegen overheidsbeslissingen die bovenstaande principes schenden. = **rechtsbescherming**
- Door toename van invloed overheid en recht op allerlei sectoren van het dagelijkse leven groeit het administratief recht exponentieel.
 - Om te ordenen: verdere splitsing rechtstakken
 - Fiscaal recht, sociaalzekerheidsrecht, sociaal recht, ambtenarenrecht, vergunningsrecht
 - Ook: onderwijsrecht, kunst – en cultuurrecht,...

Het strafrecht

- **Hoeder maatschappelijke orde; sancties door de overheid**
- Openbaar Ministerie
- Strafwetboek en andere wetten
- “Nullum crimen sine lege”: niemand kan gesanctioneerd worden voor feiten die niet uitdrukkelijk als misdrijven door de formele wet omschreven zijn.

Het procesrecht

- **Samenstelling en werking van de rechtbanken**
- Gerechtelijk Wetboek

B | Privaatrecht

- **Regelt horizontale verhoudingen tussen rechtssubjecten**

Het burgerlijk recht

- **Rechtsverhoudingen tussen burgers**
- Burgerlijk wetboek: ingevoerd door Napoleon (1804)
- Verdere opdeling
 - **Personen- en familierecht**: rechten en plichten van personen (sociale en familiale context)
 - **Zakenrecht**: zakelijke rechten die bepalen welke aanspraken rechtssubjecten kunnen maken op rechtsobjecten
 - **Verbintenissenrecht**: vorderingsrechten behandeld die het ene rechtssubject kan afdwingen ten aanzien van 1 of meer andere rechtssubjecten.

Het handelsrecht

- Speciale vorm verbintenissenrecht
- **Behandelt de relaties tussen handelaars**
- Enkel in verband met hun beroep
- Verdere opdeling
 - Vennootschaps- en verenigingsrecht, faillissementsrecht enz.

Het arbeidsrecht

- **Relaties tussen werkgevers en werknemers**
- Individueel en collectief
 - Individueel: tussen één werknemer en één werkgever
 - Collectief: tussen werknemers en werkgevers als groep
- Eerder mengsel van publiek en privaatrecht

Het consumentenrecht

- Recente wetgeving
- **Beschermen van consumenten tegen soms verregaande agressiviteit banken, verzekeringsmakelaars, en andere ondernemingen**

C | Opmerking: gemengde rechtstakken

- **Traditionele onderscheid tussen privaatrecht en publiekrecht is niet vrij van kritiek**
- Sommige rechtstakken krijgen een **gemengd** privaatrecht- en publiekrechtelijk karakter;
- **Kenmerken van beide rechtstakken**: bijvoorbeeld:
 - Sociaal recht (socialezekerheidsrecht en arbeidsrecht)
 - Financieel en economisch recht
 - Milieurecht

3 HET GRENDOVERSCHRIJDEND RECHT

A | Het volkenrecht of internationaal publiekrecht

- **Regels over de verhoudingen tussen nationale staten (publiekrecht)**
 - Internationaal gewoonterecht, diplomatiek recht, oorlogsrecht, klassiek verdragsrecht, recht van gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties,...

B | Het Europees recht

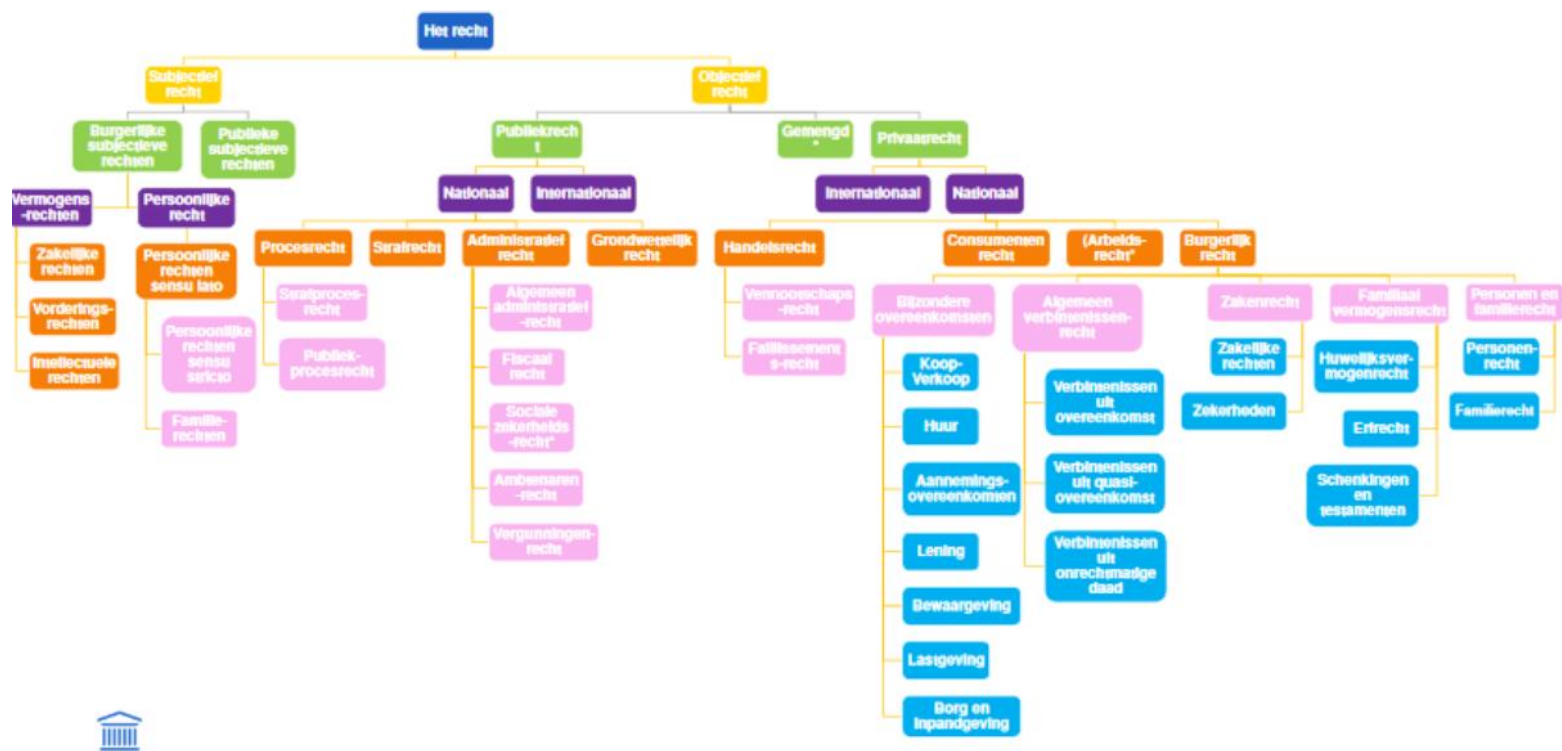
- Regels ontwikkeld binnen de EU en van toepassing in alle lidstaten van de EU
- “Supranationaal recht”: recht dat ontwikkeld werd door organisaties die van lidstaten een eigen regelgevende en/of rechtsprekende bevoegdheid hebben gekregen.

C | Het internationaal privaatrecht

- In geval van grensoverschrijdende problemen regelt het IPR:
 - Welke nationale rechter bevoegd is
 - Toepasselijk rechtssysteem
 - Uitvoering van buitenlandse vonnissen
- Normering:
 - Wetboek IPR
 - Specifieke bepalingen
 - Bijzondere wetgeving en verdragen
 - Europees
 - Internationaal

LEERDOELEN

- Inzien dat het recht over een eigen terminologie beschikt en verschillen met het dagdagelijkse taalgebruik begrijpen
- Enkele basisbegrippen van het recht kunnen uitleggen
- Het verschil kennen tussen publiek- en privaatrecht, de gevolgen van het onderscheid begrijpen en inzien dat er een aantal ‘gemengde’ takken zijn.
- De indeling van de verschillende rechtstakken kennen.
- Een concrete probleemstelling kunnen analyseren en inhoudelijk kunnen situeren binnen de verschillende rechtstakken

THEMA III: INTERNATIONALE EN NATIONALE RECHTSORDEN

1. Nationale rechtsorden

A. Grondbeginselen

Belgische rechtsstaat

- 1831: afkondiging van Belgische: grondwet
 - Tijdsgeest: verlichting en liberalisme: afstap van absolutisme: autocratisch staatshoofd
 - Macht van gezagsdragers beperkt en gereguleerd door het recht

Grote invloeden van liberale gedachtengoed:

a. de democratische rechtsstaat

Kenmerken

- Gezagsdragers gebonden door het objectieve, democratisch tot stand gekomen recht
- Bevoegdheden/gezagsdragers worden beperkt door fundamentele rechten en vrijheden van burgers
- Rechtsregels zijn afdwingbaar bij een onafhankelijke rechtbank
- Verplicht burgers te beschermen tegen optreden van overheid en aantasting door medeburgers
 - Basisrechten en vrijheden (bv. vrije meningsuiting)

Parlementaire democratie

- **Soevereiniteit:** alle machten gaan uit van de 'natie'
- Machten uitgeoefend zoals bepaald in de grondwet
- Machten vertegenwoordigen de natie
- Burgers verplicht om zijn vertegenwoordigers aan te duiden
 - Parlement heeft dus **democratische legitimiteit**
- Noch de koning, noch de ministers worden verkozen

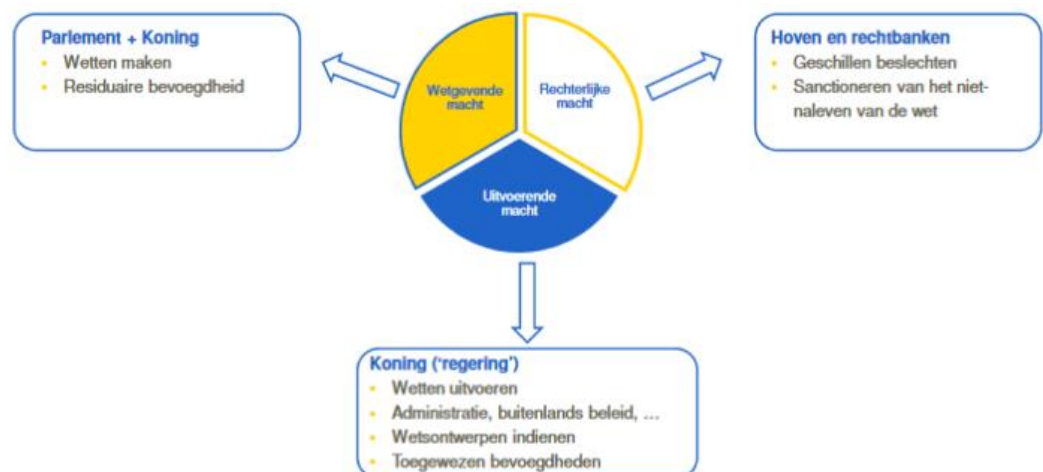
Onschendbaarheid, onverantwoordelijkheid en immuniteit koning

- **Vorst is onschendbaar en onverantwoordelijk**
 - Kan niet subject zijn van enig rechtsgeding, burgerrechtelijk of strafrechtelijk
 - Koning niet politiek verantwoordelijk
 - Kan niet uit zijn ambt ontzet worden
 - Elke handeling van koning moet mede door een minister ondertekend worden: **tegentekening**
- **Immunititeit:** koning staat als hoofd van Belgische natie boven politieke en ideologische ideeën.
 - Koning wel recht om advies te verlenen
 - **Koning niet verantwoordelijk, maar regeringen wel!**

b. scheiding der machten

Trias politica: scheiding tussen uitvoerende, wetgevende en rechterlijke wet

- Doel: misbruik tegengaan
- Controleren elkaar, geen enkele macht is absoluut

Wetgevende macht

- **Federaal niveau:** parlement (Kamer van volksvertegenwoordigers en/of Senaat) en koning
- Gemeenschaps- en gewestniveau: parlement (= 1 kamer) en regering
- **Wetgevende taak: exclusieve bevoegdheid**
- **Residuaire bevoegdheid:** bevoegdheid die door de Grondwet niet uitdrukkelijk aan één van de andere machten is toegewezen.
- **Volheid van bevoegdheid:** Kan beslissing van uitvoerende macht negeren en anders beslissen
- Koning enkel toegewezen bevoegdheden: macht inperken

Uitvoerende macht

- Federaal niveau: Koning (= ministers & staatssecretarissen)
- Gewest en gemeenschapsniveau: respectievelijke regeringen
- Wetten uitvoeren, administratie, wetsontwerpen indienen
 - **Toegewezen bevoegdheden!**

Rechterlijke macht

- Justitie = in principe federaal
- Hoven en rechtbanken
- Hoge Raad van Justitie
- **GW-Hof en Raad van State (NIET!)**

1. Ontbinding parlement

- Komt tussen in wetgevend werk
 - vb. initiatief, bekrachtiging, afkondiging...
- Initiatiefrecht wetgeving en internationale verdragen

2. Controle op uitvoerende macht en ontslag regering

- Goedkeuring begroting
- Civiele lijst
- Goedkeuring verdragen

3. Geldelijk statuut rechters

- Opheffen parlementaire onschendbaarheid

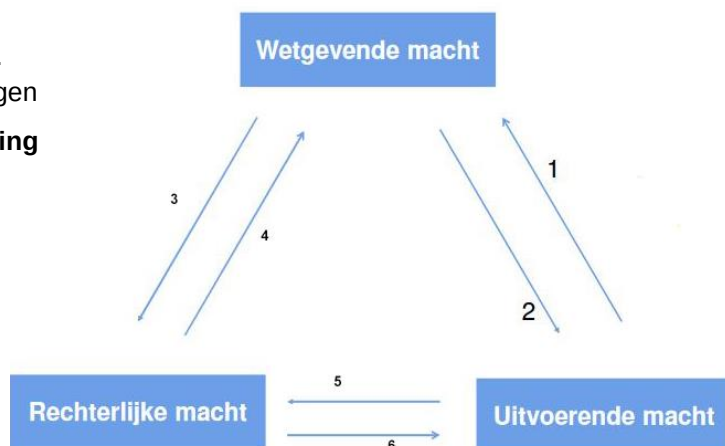
4. Wetten toetsen aan internationale verdragen

- Grondwettelijk Hof toetst wet aan Grondwet

5. Benoemt rechters

- Voert de vonnissen/arresten uit
- Genaderecht (straffen verminderen of kwijtschelden)

6. Toetsen van besluiten aan hogere normen

Principe scheiding der machten is niet absoluut

Voeren ook taken uit die verbanden tonen met bevoegdheden van andere machten.

Vb. WG >< UM: verlenen van naturalisaties

Vb. UM >< RM: benoeming rechters

Vb. UM >< WG: wetgevend initiatiefrecht

...

Verdere uitholling door politieke evolutie

Regering belangrijkste motor van wetgevende activiteit

Machten zijn onafhankelijk maar werken soms samen en controleren elkaar

Interpellatie: Minister moet zijn beleid verantwoorden voor het parlement (behoorlijk ernstig)

c. fundamentele rechten en vrijheden

- **Grondrechten of mensenrechten**
- Minimumstandaarden om op een vrije en menswaardige manier te kunnen functioneren in de samenleving
- Regelt verhouding tussen overheid en burgers (zie ook thema V)

d. van eenheidsstaat naar federale staat

Eenheidsstaat

Macht bij **centrale overheid** (vaak met **deconcentratie** en **decentralisatie**)

- **Deconcentratie**
 - Bepaalde bevoegdheden worden toegewezen van overheid naar lagere organen, onderworpen aan een hiërarchisch toezicht
 - Om op een snellere en efficiëntere manier bestuurlijke beslissingen op lokaal niveau te nemen
- **Decentralisatie**
 - Het overhevelen van gezag aan autonome organen onder bestuurlijk toezicht
 - Organen hebben vaak eigen rechtspersoonlijkheid

Confederale staat (= statenbond)

- Onafhankelijke (deel)staten met eigen soevereiniteit
- Overeenkomst om bepaalde aspecten gemeenschappelijk te regelen via verdragen
- Klemtoon op **individuele staten**, geen uitvoerende en rechterlijke macht

Federale staat

Gezag wordt gedeeld tussen centrale gezag en deelstaten

- Deelstaten kunnen wetskrachtige normen uitvaardigen

B. De Belgische staatsstructuur

De federale staat: geschiedenis

- **1831: eenheidsstaat**
 - Enkel centrale overheid bezit het hoogste gezag of de soevereiniteit
 - Lokale overheden: beperkte vorm van zelfbestuur, maar onder toezicht
- Gaandeweg:
 - Ontstaan gemeenschappen en gewesten
 - 6 staatshervormingen en vele grondwetswijzigingen
 - Steeds meer bevoegdheden overgeheveld naar deelstaten
- **Sinds 1993: federale staat**
- Hoogste gezag of soevereiniteit gedeeld door federale staat en deelstaten (gemeenschappen en gewesten)
- Lokale overheden: beperkte vorm van zelfbestuur, maar onder toezicht

De federale staat: kenmerken

- **Autonomie** van de **verschillende componenten**
- Deelstaten kunnen normen met kracht van wet uitvaardigen
 - Decreten en ordonnanties
 - Geen hiërarchie tussen wetten, decreten en ordonnanties
- Maar geen grondwetgevende bevoegdheid

De federale staat: de federale wetgevende macht

- Primaire functie
 - **Uitvaardigen** wetten
 - **Controleren van de uitvoerende macht**
- Bestaat uit:
 - **Koning**
 - **Parlement:**
 - Kamer van Volksvertegenwoordigers
 - Wetgevend en controlerend werk
 - 150 rechtstreeks verkozen volksvertegenwoordigers
 - Senaat
 - 60 senatoren uit deelstaatparlementen, 10 gecoöpteerde senatoren
 - **Bij ontstaan:** onafhankelijke wetgevende vergadering, parallel aan de Kamer.
 - **Sinds staatshervormingen:** reflectiekamer en ontmoetingsplaats van de deelstaten (Uitzonderlijk nog wetgevende functie)
 - **Parlementaire onverantwoordelijkheid:** parlementariër kan niet ter verantwoording komen geroepen voor iets wat hij zegt in het kader van zijn politieke mandaat
 - **Parlementaire onschendbaarheid:** parlamentslid kan niet worden vervolgd voor misdrijven van gemeen recht tijdens zijn mandaat. Behalve bij heterdaad of als het parlement beslist de onschendbaarheid af te schaffen
- **Bicameraal -> monocameraal**

De federale staat: de federale uitvoerende macht

- Koning
 - Volgens GW berust macht van UM bij de koning, in praktijk eigenlijk bij **de regering**
 - **Maar:** ook lid van de WM (geen zuivere scheiding der machten)
 - Politiek onverantwoordelijk
 - Tegentekening nodig van verantwoordelijke minister
 - Benoemt ministers en staatssecretarissen
 - Absolute koninklijke onschendbaarheid
- Federale regering
 - Ministers
 - Eerste minister = voorzitter regering
 - Ten hoogste 15 ministers
 - Verantwoordelijk voor ministerportefeuille
 - In theorie bepaald door meerderheid in parlement, in praktijk door partijtoppen na akkoord over regeerprogramma
 - Ministerraad bepaalt het algemene beleid van een regering
 - Staatssecretarissen
 - Toegevoegd en ondergeschikt aan minister

De federale staat: de federale rechterlijke macht

- Quasi exclusief federaal
- Uitgeoefend door hoven en rechtbanken
- Geen trias politica op deelstaatsniveau

Deelstaten

Residuaire bevoegdheden voor de federale staat

- Toegewezen bevoegdheden (federale overheid: niet-toegewezen bevoegdheden)

Gewest: afgebakend grondgebied (territoriaal)

- Vlaams gewest
- Waals gewest
- Brussels Hoofdstedelijk gewest

Gemeenschap: een groep mensen

- Vlaamse gemeenschap
- Franse gemeenschap
- Duitstalige gemeenschap

Kenmerken deelstaten

- Opvallend asymmetrische structuur
- Belang van taalgebied & taalgebruik
- Gemeenschappen & gewesten hebben autonomie om wetskrachtige normen uit te vaardigen
 - Decreten en ordonnances
 - **Geen hiërarchie tussen door de deelstaten en federale overheid uitgevaardigde wetten**

Provincies

- 10 provincies
- Provinciale organen: vast mandaat: 6 jaar
 - Provincieraad
 - Bestendige deputatie
 - Provinciegouverneur

Gemeenten

- 581 gemeenten
- Gemeentelijke organen: vast mandaat: 6 jaar
 - Gemeenteraad
 - Schepencollege (+ OCMW-voorzitter)
 - Burgemeester

NIVEAUS	INSTELLINGEN		
Federaal	Federale Staat WM: Kamer, Senaat en Koning UM: Koning (= Regering) RM: Hoven en Rechtbanken 		
Gewesten	 Waals Gewest WM: Waals Parlement UM: Waalse Gewestregering	Brussels Hoofdstedelijk Gewest WM: Raad Brussels Hoofdstedelijk gewest UM: Regering van het Brussel Hoofdstedelijk gewest 	Vlaams Gewest & Vlaamse Gemeenschap: WM: Vlaams Parlement UM: Vlaamse Regering
Gemeenschappen	 Franstalige Gemeenschap WM: Parlement van de Franstalige Gemeenschap UM: Regering van de Franstalige Gemeenschap	Duitstalige Gemeenschap: WM: Parlement van de Duitstalige Gemeenschap UM: Regering van de Duitstalige Gemeenschap 	
Provincies	10 provincies Provincieraad Bestendige deputatie Provinciegouverneur 		
Gemeenten	589 gemeenten Gemeenteraad Schepencollege, aangevuld met OCMW-voorzitter Burgemeester 		

C. Bevoegdheidsverdeling

Federale staat	Gemeenschappen	Gewesten
1) Munt en financiën (zie uitz.)	1) Culturele aangelegenheden	1) Stedenbouw, ruimtelijke ordening
2) Justitie en politie (zie uitz.)	2) Persoonsgebonden aangelegenheden	2) Leefmilieu - energiebeleid
3) Veiligheid	3) Onderwijs	3) Huisvesting
4) Vreemdelingenzaken	4) Taalgebruik	4) Landbouw en visserij
5) Defensie	5) Samenwerking tussen gemeenschappen, internationale samenwerking en afsluiten verdragen bevoegde materie	5) Economie (zie uitz.) 6) Tewerkstelling 7) Openbare werken en vervoer 8) Relaties met ondergeschikte besturen (provincies, gemeenten,...)

Algemene bevoegdheden, er zijn er natuurlijk nog meer.

Principes

- Gesloten bevoegdheidsverdeling gebaseerd op **exclusieve bevoegdheden**
 - 1 bevoegde overheid per materie
- **Uitzonderingen**
 - **Gedeelde exclusieve bevoegdheden** (bv. onderwijs)
 - **Dubbele aspectenleer**
 - Men acht het mogelijk dat **verschillende overheden iets gelijkaardigs regelen**, elk op basis van hun eigen bevoegdheidsgrond
 - Bv: Vlaamse gezondheidszorg
 - **Impliciete bevoegdheid**: bepaalde bevoegdheid kunnen worden overgenomen van een andere bevoegdheid
 - Vb. Milieu (gewesten)
 - **Concurrerende bevoegdheden**
 - Men geeft aan verschillende overheden dezelfde bevoegdheden voor bepaalde zaken
 - Wel voorrangsregeling
 - Bv. belastingen
- Belangenconflicten >< bevoegdheidsconflict

Vb. MC examenvraag: gaat het hier om een exclusieve bevoegdheid? Of een uitzondering, zo ja welke

2 DE INTERNATIONALE RECHTSORDE(N)

A. Belgisch Buitenlands Beleid

Internationale verdragen

Totstandkoming van internationale verdragen

- Bevoegdheid koning= "de regering"
- Fase 1: Uitvoerende macht regelt tot stand komen van het verdrag
- Fase 2: Bevoegde minister tekent verdrag
- Fase 3: Goedkeuring door het parlement
- Fase 4: Instemming van het bevoegde parlement
- Fase 5: **Ratificatie**: rechtshandeling waarbij de regering een internationale overeenkomst bevestigt
- Fase 6: Goedkeuringswet en bekendmaking in het Belgisch Staatsblad

Opmerking

Gemengde verdragen = verdragen die zowel betrekking hebben op federale als op gemeenschaps- of gewestbevoegdheden

⇒ Vereist goedkeuring van de verschillende parlementen

B. België in Europa

I. Benelux

Ontstaan

- **Start:** afzonderlijke verdragen
- **1958:** Benelux-unieverdrag: economische unie: vrij verkeer van personen, goederen, diensten, kapitaal
 - Doel: harmonisatie van nationale wetten
 - Slechts beperkte realisaties
 - Organen kunnen slechts adviseren
- **2008:** nieuw verdrag om samenwerking te verdiepen
 - Samenwerking rond 3 thema's
 - Interne markt en economische unie
 - Duurzame ontwikkeling
 - Justitie en binnenlandse zaken

II. De Europese Unie

Ontstaan

- Sinds **1957** geleidelijke totstandkoming
 - 1951: **EGKS:** Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
 - 1957: **EEG** en **Euratom:** Europese Economische Gemeenschap & gemeenschap voor atoomenergie
 - 1992: **Verdrag van Maastricht:** Europese Gemeenschap => **Europese Unie EU**
 - Meer bevoegdheden (monetair, handels-, transport-, ontwikkelingsbevoegdheden)
 - 2007: **Verdrag van Lissabon;** in werking getreden in 2009: ontstaan soort grondwet

Doel

- Realiseren van **vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal**
- Later ook:
 - Gezamenlijk economische beleid
 - Gemeenschappelijk veiligheids- en buitenlands beleid
 - Samenwerking justitie in strafzaken en politie
- Basis: **Verdragen tussen soevereine staten**
 - Belang van Natie als hoogste gezag
- **Supranationale** organisatie
 - Alle lidstaten stukje van gezag afgegeven aan deze organisatie
 - Kan onafhankelijk optreden
 - Regels bindend voor alle lidstaten
 - Afdwingbare rechten en plichten voor burgers
= creatie eigen rechtsorde
 - Voorname bronnen van EU-recht
 - **Primair unie recht:** basisverdragen
 - Verdrag betreffende de EU
 - Verdrag betreffende de werking van de EU (VWEU)

- Handvest van de **grondrechten** van de EU
 - Zelfde als **mensenrechten** of **fundamentele** vrijheden
- **Secundair unie recht:** Verordeningen en richtlijnen

Structuur en organisatie van de EU

Politieke beleidsorganen

- Het Europees Parlement
- De Europese Raad (van staatshoofden en regeringsleiders)
- De Raad van de Europese Unie (Raad van Ministers of 'de Raad')
- De Europese Commissie

Gerechtelijke structuur

- Het gerecht
- Het Hof van Justitie

Overige instellingen

- Vb. Europese Centrale Bank

Het Europese Parlement

- **Wetgevende, begrotings- en politieke taken**
- Samen met de Raad volwaardige wetgevende bevoegdheid (**medebeslissingsprocedure**)
- Begrotingscontrole: samen met de Raad: controleert uitgaven en kan begroting verwerpen
- Medebeslissingsprocedure: beide taken samen met de Raad
- Controle op de Europese Commissie
- Om de 5 jaar rechte reeks verkozen

De Europese raad (= Europese top)

- Staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten
- Vergadering van presidenten of premiers van elk EU-land + voorzitter van de Commissie
- Taak:
 - Vastleggen van algemene beleidslijnen van de EU
 - Geen wetgevende bevoegdheid, wel grote invloed
- **Voorzitter** van de Europese Raad: 'De Europese President' vertegenwoordigt de EU in de wereld
 - Verkozen om de 2.5 jaar

De Raad (= raad van Ministers = Raad van de EU)

- Forum van nationale ministers van elk EU-land
- Verschillende samenstellingen (**raadsformaties**)
 - Bv. *Ecofin*: als het gaat over economische & financiële zaken, deze ministers in de raad
- Belangrijkste taken
 - **Europese wetgever** (samen met parlement)
 - **Coördinatie van het beleid van de EU**
 - **Internationale overeenkomsten**
 - **Goedkeuring** van EU-begroting
 - **Buitenlands- en veiligheidsbeleid** van de EU

Europese commissie

- 28 commissarissen: 1 Hoge vertegenwoordiger voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid
 - Eén uit ieder EU-land

- Specifieke bevoegdheidspakketten
- Verkozen voor 5 jaar
- **Vertegenwoordigt en behartigt de EU-belangen**
 - Initiatiefrecht voor wetsvoorstellen
 - Beheer en verdeling van EU-begroting
 - Handhaving van het EU-recht
 - Vertegenwoordiging van de EU op internationaal niveau

EU rechtscolleges

Rechtscolleges

- Hof van Justitie
- Gerecht
- Gerecht voor ambtenarenzaken

Belangrijkste taken

- Ervoor zorgen dat het EU-recht alle lidstaten op dezelfde manier wordt geïnterpreteerd, m.a.w. erop toezien dat de lidstaten en hun instellingen zich aan de EU-wetgeving houden
- Enkel na uitputting of doorwijzen van nationale rechtbanken
- Grote invloed via prejudiciële zaken (prejudiciële vraag)
- Ook wel motor van de Europese integratie genoemd

Verder: Europese Centrale bank, rekenkamer,...

III. De Raad van Europa

- 47 lidstaten
- Taken:
 - **Europese conflicten beheersen en vermijden**
 - **Garantie leveren voor respecteren van *mensenrechten* in Europa**
 - **Europees verdrag voor de rechten van de mens EVRM**
 - Politieke grondrechten
 - Mensenrechten zijn eigenlijk vrijheids- of afweerrecht
 - Vb. recht op vrije meningsuiting
 - **(herziene) Europees Sociaal Handvest ((H)ESH)**
 - Sociale; economische en culturele grondrechten
 - Vb. recht op arbeid
- Organen
 - **Europees Hof voor de Rechten van de Mens EHRM**
 - Toezicht bij het EVRM
 - Impact op nationale regelgeving
 - Comité van ministers
 - Parlementaire assemblée
 - Congres van lokale en regionale overheden

C. België in de wereld

De Verenigde Naties

- Thans 193 lidstaten
- Oorsprong
 - Na WO I: **Volkenbond**
 - **VN** opgericht in 1945
 - 1948: UVRM: **Universeel Verdrag van de Rechten van de Mens**
- Belangrijke verdragen afgesloten in VN-context

- BUPO-verdrag; 1966
- ECOSOC-verdrag; 1966
- Internationaal Verdrag inzake Rechten van het Kind; 1989

Belangrijke organen:

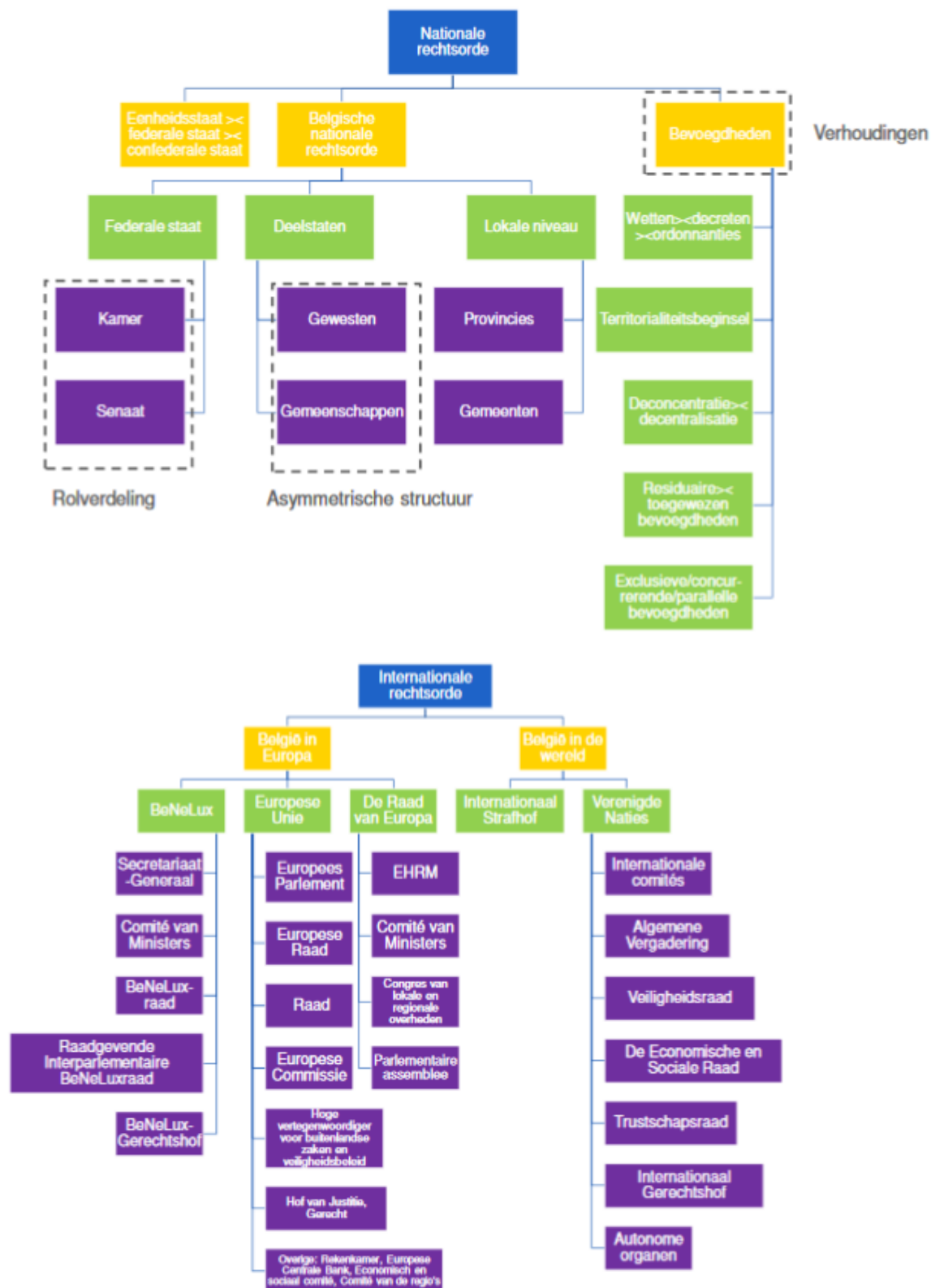
- Algemene vergadering
- Veiligheidsraad
- Economisch en Sociale Raad
- Internationaal Gerechtshof (Den Haag)

Internationaal strafhof

- Gevestigd in Den Haag
- Opgericht in 2002
- **Taak:** vervolgen van personen verdacht van
 - Genocide
 - Misdaden tegen de menselijkheid
 - Oorlogsmisdaden
 - Agressie

LEERDOELEN BIJ THEMA 3

- Begrijpen wat de grondbeginselen 'rechtsstaat' en 'scheiding der machten' inhouden.
- De bevoegdheden kennen van en de onderlinge verhoudingen begrijpen tussen de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht
- Het verschil kennen tussen een eenheidsstaat, een federatie en een confederatie
- Begrijpen waarom de Belgische Staat een federale staat is en de politieke instellingen op federaal, deelstatelijk en lokaal niveau kunnen onderscheiden
- Kunnen uitleggen wat de kenmerken zijn van de Belgische federale staat
- Een idee hebben van hoe de bevoegdheden tussen de Belgische staat en de deelstaten verdeeld zijn
- De samenstelling van de politieke instellingen op federaal, deelstatelijk en lokaal niveau kennen.
- Begrijpen wat exclusieve bevoegdheden, residuaire bevoegdheden, impliciete bevoegdheden en parallelle bevoegdheden zijn en een aantal voorbeelden kunnen geven.
- De belangrijkste instellingen van de EU en hun bevoegdheden kunnen opnoemen.
- Het verschil kennen tussen de Raad van de Europese Unie, de Europese Raad en de Raad van Europa.
- De voornaamste internationale instellingen, hun structuur en bevoegdheden kennen

THEMA IV: DE FORMELE RECHTSBRONNEN EN DE HIËRARCHIE DER RECHTSNORMEN

Materiële rechtsbron

- De maatschappelijke gedragingen of factoren die invloed uitoefenen op de vorming van het recht
 - bv. Filosofisch en ethische overtuigingen, de machtsverhoudingen op politiek en sociaaleconomisch vlak, rechtsvergelijking

Formele rechtsbron

- Uiterlijke verschijningsvorm waarin het recht zich voordoet; de wijze waarop de regel een juridische vorm heeft aangenomen
 - Hiertoe behoren in het algemeen: wetgeving, rechtspraak, rechtsleer, gewoonte, algemene rechtsbeginselen

1. Enkele principes

De rechtsregels moeten kenbaar zijn

- Iedereen wordt geacht het recht te kennen
- 'Ik was niet op de hoogte' = geen verweer
- Rechtsnormen zijn gepubliceerd en consulteerbaar
- Belangrijk voor afdwingbaarheid
- **Consolidatie van wetten:** artikelen toevoegen, wijzigen of opheffen in het recht
- **Coördinatie van wetten:** verschillende wetten die over dezelfde of aanverwante thema's gaan samenbrengen in een nieuwe tekst, zodat alles herschikt en hernummerd wordt
 - taak van de uitvoerende macht (inhoud teksten verandert niet)
- **Officiële codificatie:** coördinatie, maar dan door de wetgever zelf. ('hernieuwing' van het recht)
- **Codex:** systematisch opgebouwd geheel met als bedoeling **formeel exhaustief** te zijn
 - Voor de oplossing van eender welk probleem in die tak van het recht mag enkel en alleen de codex gebruikt worden als formele bron van recht

De verschillende rechtsbronnen en hun onderlinge verhouding

- Alle rechtsnormen zijn afdwingbaar en moeten worden nageleefd
- Hiërarchie van de rechtsnormen
 - Belangrijkste bron: (materiële) wet
 - Op de tweede plaats: rechtspraak
 - Tenslotte rechtsleer

Werking in de tijd

- Niet-retroactiviteit: geen terugwerkende kracht
- In werkingtreding: na publicatie
- In principe voor de toekomst
- Geen vervaldatum, geldig tot aan opheffing of wijziging
- "Lex posterior derogat anteriori"
- Soms overgangsbepalingen
- Opmerking: "de drie data van de wet"
 - **Afkondigingsdatum:** wet bekrachtigd en afgekondigd (dus getekend door koning)
 - **Publicatiedatum:** wet gepubliceerd in Belgisch Staatsblad (belangrijk voor afdwingbaarheid van de wet)
 - **Datum van inwerkingtreding:** enige belangrijke datum voor toepassing van wet in tijd

Werking in de ruimte

- Normen met territoriale toepassing:
 - Norm geldt voor alle rechtssubjecten binnen het territorium waarvoor de overheid bevoegd is
 - Vb. verkeersreglement, normen met personele toepassing:
- Norm geldt voor de betrokken personen, ongeacht waar zij zich bevinden
 - Vb. recht om te huwen

2. Het toepassen van de rechtsregel

Recht versus feiten: een moment van inductie

Van feitelijke werkelijkheid → juridische **kwalificatie**

- Vertaling naar rechtsvraag = **inductie**
- Vertrekken van iets specifiek, doortrekken naar het algemene
- Uit specifieke case naar algemene regel gaan
- Feitelijke appreciatie: oordeel over feiten van rechter zelf
 - Vb. vanaf wanneer openbaar dronkenschap?

Recht versus feiten; interpretatie

Betekenis van rechtsregel

- Vereist toelichting en plaatsing in breder kader
 - Door verduidelijking of toevoeging
- Meestal pas volle inhoud na interpretatie op één of meer niveaus
 - **Interpretatie op macroniveau**: op materiële wetten, normen opgelegd van overheidswege
 - **Interpretatie op microniveau**: Afspraken tussen rechtssubjecten onderling

Wie interpreteert?

- **Wetgever zelf**: authentieke interpretatie → steeds bindend
- **Rechter**: rechterlijke interpretatie
 - Veel ruimte om interpretatiemethode te kiezen voor elke case
- **Rechtsleer**: doctrinaire interpretatie
 - Door rechtsgeleerden: schrijven commentaren bij wetten
 - Professoren, advocaten,...
 - Grote ruimte om aan interpretatie te doen: kennen hun rechtsgebied, dus veel mogelijkheden
- **Gewoonten**: geeft concrete vorm van diverse toepassingen van de rechtsregels
 - Vb. bij dubbelzinnige betekenissen van termen, moet je de betekenis die het meest courant voorkomt gebruiken
- Op **micro-** en op **macroniveau**
 - **Microniveau**: tussen 2 partijen, geven beiden hun interpretatie
 - **Macroniveau**: raken de 2 partijen er niet uit, geeft een hogere macht zijn interpretatie, bv de rechtbank,...
- Bv. Arbeidsovereenkomst
 - **Voorwaarden**
 - Er moet arbeid verricht worden
 - Deze persoon moet loon betaald worden
 - Er moet gezag zijn van de werkgever
 - Interpretaties: wanneer is er nu sprake van arbeid verrichten? Bv. temptation Island

Interpretatiemethodes

Hoe interpreteren ≠ interpretatiemethodes

Exegetische/grammaticale methode

Zo veel mogelijk bij de letterlijke betekenis van de tekst/woorden blijven

Systematische methode

Rechtsregel in grote geheel plaatsen: in welke rechtstak bevindt deze wet zich?

- Bv. woord 'kind': kijken naar hoe het begrip in die rechtstak doorgaans wordt geïnterpreteerd (bv. -18)

Wets- en rechtshistorische methode

Zoeken naar verklaringen in het verleden

- Ofwel meegaan met verklaring uit verleden
- Ofwel afstoten van verklaring verleden

Rechtshistorisch is ruimer dan wetshistorisch

- Wetshistorisch: kijken naar parlementaire
- Rechtshistorisch: eerder kijken naar reden/context
 - Vb. arbeidsrecht: kijken wanneer en in welke context wet is ontstaan, op basis daarvan de interpretatie bepalen

Sociologische methode

Recht interpreteren d.m.v. sociale evolutie van die regel

- Vb. erfdiensbaarheid: betrekking met het mogen betreden van gebieden:
 - Kan van vroeger zijn: 'met paard en kar'
 - ⇒ Moet deze aangepast worden naar onze huidige maatschappij?

Teleologisch methode = a ratio legis

Wat was de werkelijke bedoeling van de wetgever toen de wet werd uitgevaardigd?

Vaak d.m.v. parlementaire voorbereidingswerken

Potius ut valeat

Als een regel voor 2 interpretaties vatbaar is: kiezen voor de manier die een gevolg teweegbrengt

Beschermingsregel

Bij twijfel -> norm interpreteren in het voordeel van de zwakste partij

Juridische deductie

Toepassing van rechtsregels volgens juiste logica

- Regels in standaardvorm gieten
 - Als a, dan b
 - Als c, dan niet d
- Voldoende vs. voorwaarde
 - Hetzij a; hetzij b, is een voldoende, geen voorwaarde
- Toepassingsgebied

Redeneringen

Analogie (a pari)

Rechtsregel toepassen naar analogie van een vorige case of andere gevallen

- Vb. verkeersbord ruiters mogen hier niet door, naar analogie ezels of kamelen ook niet

A contrario

Regel geldig op bepaald geval, dus niet op een ander geval

- Vb. verbodsbord: niet inhalen met vrachtwagen: geen gelijkaardig bord voor persoonswagens, dus persoonswagens wel

A fortiori

Regel op bepaalde situatie van toepassing: redeneren dat hij op een andere situatie ook van toepassing zal zijn

- Vb. verbodsbord inhalen persoonswagens: vrachtwagens zullen zeker ook niet mogen inhalen

Subsidiariteit

Cascade inbouwen in redenering:

- Vorderingen in hoofdorde: eisen op eerste plaats (vb. interest van 15%)
- Vorderingen in ondergeschikte orde: als eisen hoofdorde niet geaccepteerd worden, andere eisen van ondergeschikte orde aanvragen. (vb. interest van 10%)

3. Hiërarchie van de (materiële) wetten

Hiërarchie recht

- **Wetgeving**
 - **Rechtsspraak**
 - **Rechtsleer**

Verdere opdeling **hiërarchie van rechtsnormen wetgeving zelf**

In gevallen waarin **twee rechtsnormen over hetzelfde iets verschillend zeggen**

bv. niet wanneer een Vlaams decreet een Belgische wet tegenspreekt, omdat hier puur de materiële bevoegdheidsverdeling zal bepalen welke norm toegepast moet worden

A. Internationale en supranationale normen

a. Over monisme en rechtstreekse werking

Internationaal

Internationale normen zijn vastgelegd in verdragen en gewoonten

- **(Bilaterale (2 staten) / multilaterale (meerdere) verdragen)**

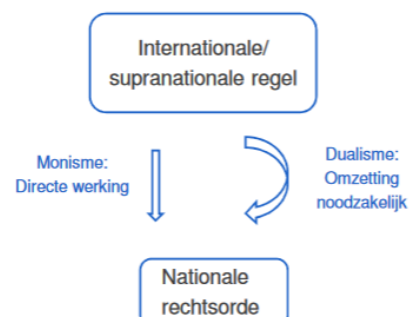
Supranationaal

Organisaties opgericht die verdragen sluiten, waarbij elk lid een stuk van soevereiniteit afstaat

- Duurzame verbanden tussen verschillende staten met een eigen rechtspersoonlijkheid, eigen doel en eigen middelen

Monisme (bv België)

- Internationale rechtsregels met rechtstreekse werking behoren eveneens tot ons nationaal recht
=> **Recht vormt een eenheid**
- Ze moeten niet worden omgezet in nationale regels om te kunnen toepassen
- Niet alle rechtsbepalingen hebben echter zelfde rechtskracht
- Vaak verplichtingen voor staten, niet voor personen
 - Burgers kunnen zich beroepen bij **rechtstreekse werking (directe werking)**
 - Wanneer sprake van een **directe (Self-sufficient) werking?**
 - **Objectief** criterium: bepaling moet duidelijk genoeg zijn om te kunnen toepassen voor rechters in concrete cases zonder dat verdere reglementering met het oog op precisering noodzakelijk is.
 - **Subjectief** criterium: de verdragspartijen moeten de bedoeling hebben gehad om rechtstreekse werking toe te kennen

- **Voorbeeld rechtstreekse werking:** nationale onderdanen en buitenlandse onderdanen mogen niet worden gediscrimineerd.
 - Vb. bepalingen van het EVRM en primaire Unie-recht van het EU-verdrag
- **Voorbeeld niet rechtstreekse werking:** met het oog op de uitvoering van deze bepaling, nemen de Lidstaten de nodige uitvoeringsmaatregelen (vaag)

Dualisme

- Dualiteit internationaal recht en nationale rechtsorde
- Internationaal recht eerst omzetten in nationaal recht vooraleer toe te passen op nationaal vlak

Europese recht

Soorten

- **Primaire recht**
 - Basisverdragen
- **Secundaire recht**
 - Verordeningen en richtlijnen

Specifieke begrippen:

- **Verordening:** algemene strekking en rechtstreeks bindend
- **Richtlijn:** bindend voor de staten maar in principe niet voor rechtssubjecten, vereist omzetting naar nationaal recht
- **Besluiten:** bindend voor een bepaalde staat
- **Adviezen:** aanbevelingen die niet bindend zijn
- **Resoluties, richtsnoeren,...** : soms bindend

b. De hiërarchische verhouding

Rechtstreeks werkende internationale normen en supranationale normen hebben voorrang

- Rechter moet strijdig nationaal recht (vs. internationaal recht) terzijde schuiven

B. De nationale rechtsnormen

a. Belgische grondwet

Belangrijkste norm op nationaal vlak

In **materiële** zin:

- Fundamentele regels: de basis van de staatsstructuur
- Bepalen de werking en de organisatie van de gezagsinstanties en de verhouding tussen gezagsinstanties en rechtsonderhorigen of gezagsinstanties onderling
- Internationaal recht heeft prioriteit

In **formele** zin:

- Goedkeuringswijze: strakke regels
- Specifieke wijzigingsprocedure

Grondwetswijziging:

Bijzondere meerderheidswetten

- Vallen tussen grondwet en een gewone wet
- Behoren tot Belgische constitutie in brede zin
- Formele wetten gestemd voor bijzondere meerderheden

Bijzondere decreten

- Idem, maar op deelstaatniveau
- Ter bescherming van ideologische minderheden

b. Wetten

Wetten in de formele zin = wetten die door de wetgevende macht worden goedgekeurd

- **Wet:** aangenomen door federaal parlement en bekrachtigd door Koning
- **Decreet:** aangenomen door:
 - Vlaams Parlement
 - Parlement van het Waals Gewest
 - Parlement van de Franse Gemeenschap
 - Parlement van de Duitstalige Gemeenschap en bekrachtigd door hun regering
- **Ordonnantie:** aangenomen door het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

+ enkele minder voorkomende soorten wetten

Toetsing van wet aan Grondwet

- **Grondwet = hoogste norm**
- Wet moet conform zijn met GW
- Nationale rechtbanken kunnen wet niet aan GW toetsen
- Oprichting Grondwettelijk Hof met specifieke bevoegdheid :
 - Bevoegdheidsconflicten
 - Toetsing aan titel II GW. (fundamentele rechten) en enkele andere artikelen

c. Administratieve besluiten en verordeningen

Verordeningen

- Uitgevaardigd door uitvoerende macht
- Toegewezen bevoegdheid: voeren hogere normen uit
- **Exceptie onwettigheid door rechtbanken**
- **Raad van State kan besluit vernietigen**

Koninklijke besluiten

- 'Uitgevaardigd door de Koning'
- Gemaakt door Belgische Regering, ondertekend door Koning en tegengetekend door eerste minister
- Publicatie in Belgisch Staatsblad

Regeringsbesluiten

- Betreffende gemeenschaps- of gewestmateries
- Niet ondertekend door Koning
- Dezelfde kracht als KB

Ministeriële besluiten

- Gaan uit van 1 of enkele leden van een regering
- Uitvoeringsbesluiten van een lager niveau

Reglementen van gemeenten en provincies

- Regelen wat van gemeentelijk of provinciaal belang is

d. Rondzendbrieven en soft law: bijzondere rechtsbron (geen bronnen van recht)

- **Rondzendbrieven/circulaires**, ministeriële omzendbrieven
 - Administratieve aanschrijvingen, dienstnota's verstuurd door de minister
 - Bedoeld om de goede werking van de openbare dienst te bevorderen
- **Softlaw**
 - Richtlijnen, afspraken, leidraden, ...
 - Geen kracht van wet
 - Beschrijven wat binnen groep rechtssubjecten gebruikelijk is

4. De rechtspraak

A. De rechtspraak als formele rechtsbron

Geheel van alle uitspraken, gewezen in concrete verschillen

Enge zin: arresten en vonnissen van internationale en nationale hoven en rechtbanken

Brede zin: ook tuchtrechtelijke, scheidsrechtelijke, buitengerechtelijke rechtscollages en organen van actief bestuur

- In concrete geschillen wordt recht gemaakt
- Door interpretatie, verduidelijking en afweging
- Concretisering van de wettelijke normen
- Verbod op rechtsweigering door rechter
- ≠ precedentensysteem
- Rechtspraak kan wet niet wijzigen, wel verfijnen, analyseren, moderniseren,..
= **praetoriaanse of jurisprudentiële rechtscreatie**

B. Criteria bij rechtspraak

Kwantitatief criterium:

- Gelijkaardige rechterlijke beslissingen vinden
- Vaste rechtspraak

Kwalitatief criterium:

- De visie van hoge hoven primeert (boven die van lagere rechtbanken)
- Belangrijkste interpretaties: Grondwettelijk Hof, Hof van Cassatie

C. Publicatie van rechtspraak

- Rechterlijke beslissingen over concrete zaken worden ter zitting uitgesproken
- Meeste rechtspraak niet gepubliceerd
- Partijen krijgen exemplaar van het vonnis

- Belang van motivering
- Wél publicatie:
 - Vb. Arresten van het Grondwettelijk hof (zie www.const-court.be)
 - Voor andere rechtspraak, zie bv ook www.juridat.be
 - Soms in Juridische tijdschriften

5. De rechtsleer (= de doctrine)

Geheel van alle geschriften over het recht

- GEEN wetten of rechterlijke uitspraken
- Doel: ordenen en becommentariëren
- Groeiend belang door groei omvang en specialisatie van het recht
- Niet afdwingbaar als rechtsbron

6. De gewoonte

De gewoonte en gebruiken

Gewoonte

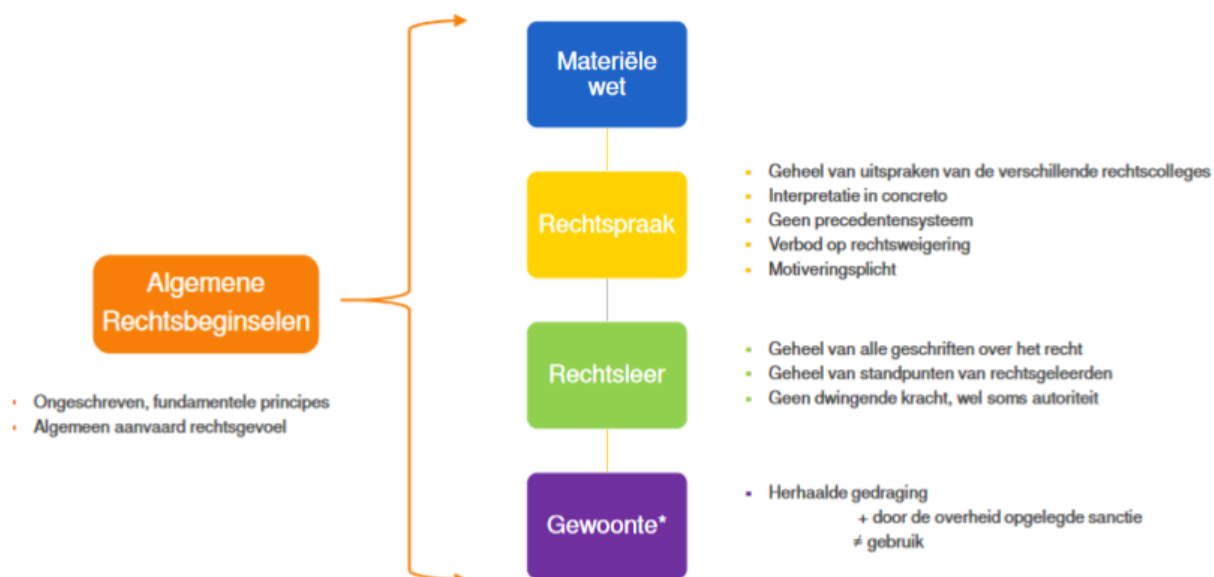
- Herhaalde gedraging (**objectieve** component)
 - + door de overheid erkende of opgelegde sanctie (**subjectieve** component)
- Vb. vorming nieuwe regering stelt de Koning eerst een formateur aan

Gebruiken

- Geen formele bron van recht
- Herhaalde gedraging, maar geen sancties aan verbonden
- Feiten, geen rechtsnormen

7. Algemene rechtsbeginselen

- Er zijn een aantal ongeschreven fundamentele principes die het recht sturen zonder dat ze uitdrukkelijk en exhaustief in wetten worden uitgedrukt
- Normen die door de rechtspraak/rechtsleer direct of indirect worden afgeleid uit principes die aan de gehele rechtsorde ten grondslag liggen
- Drukken algemeen aanvaard rechtsgevoel uit
- Bestaan is niet afhankelijk van gevestigde praktijk, ≠ gewoonte
- Vb. recht van verdediging, onpartijdigheid van de rechter, redelijke termijn, ..

Leerdoelen thema 4

Begrijpen dat verschillende normen onze rechtspositie beheersen en de verhouding tussen deze normen inzien

Begrijpen welke norm voorrang heeft bij onderling conflict

De hiërarchie van de materiële wetten schematisch kunnen weergeven en de onderlinge verhoudingen begrijpen.

Inzicht verwerven in de formele rechtsbronnen

Inzien hoe internationale normen tot stand komen en doorwerken in het nationale recht

Begrijpen in welke omstandigheden internationale normen door burgers kunnen worden ingeroepen

De verschillende Europese rechtsinstrumenten kennen

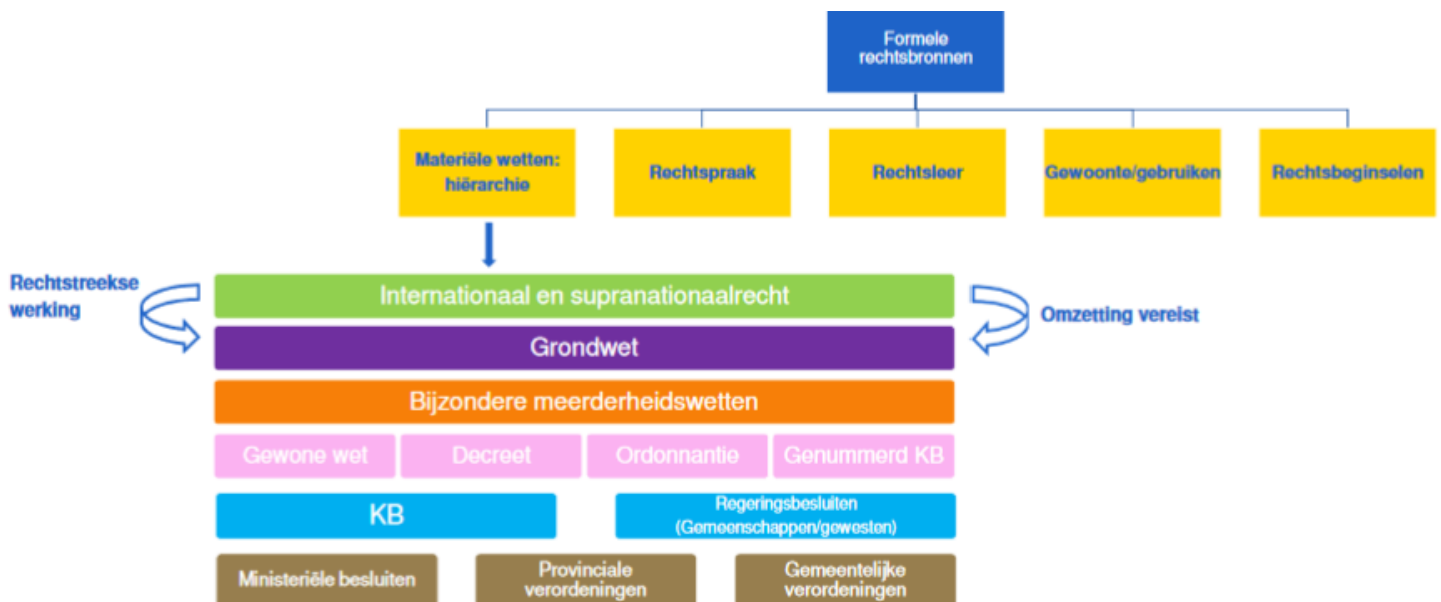
Inzien hoe een grondwet kan worden gewijzigd

Het verschil kennen tussen een wet (de verschillende soorten) , decreet en ordonnantie.

Begrijpen hoe een wet/decreet tot stand komt en wanneer deze gevolgen heeft voor burgers.

De hoofdregels van de toepassing van rechtsnormen in tijd en ruimte kennen en kunnen toepassen.

Weten hoe rechtsregels geïnterpreteerd kunnen worden al naargelang de methode en kunnen toepassen op een voorbeeld

THEMA V: DE FUNDAMENTELE RECHTEN EN VRIJHEDEN

1. Algemeen

Formele benadering grondrechten

Rechten die zo fundamenteel zijn dat we ze bovenaan in de rechtsorde opnemen: **in verdrag of grondwet**

Inhoudelijke/materiële benadering

Dragen project in zich, nl. bescherming en bevordering van menselijke waardigheid

Vb. Satire vs. belediging: spanningsveld vrijemeningsuiting tegen beledigde partij

Spanningsveld tussen grondrechten mogelijk

Fundamentele rechten

- Minimumstandaarden
- Universeel
 - Verticale relatie: burgers beschermen tegen onrechtvaardige hogere beslissingen
 - Ook horizontale relatie: tussen burgers onderling

Verschillende onderverdelingen

Op basis van generaties: 3 generaties

1^e generatie: **Klassieke grondrechten**

- Burgerlijke en politieke rechten
 - Politieke rechten: recht van burger om inspraak te hebben in bestuur van de staat
- Vrijheids- en afweerrechten (tegen onrechtmatig intreden van overheid)
- Onthoudingsplicht van overheid (negatieve verplichting overheid)
 - Bv. recht op vrijheid

2^e generatie: **Socio-economische rechten**

- Actieve inbreng overheid (positieve verplichting) voor sociale vaardigheid
 - Maatregelen van beleid
- Vb. recht op arbeid, recht om culturele activiteiten in eigen taal te ontplooien

3^e generatie: **Collectieve- en solidariteitsrechten**

- Beogen om bepaalde groepen personen een bepaalde globale toestand te waarborgen
- Vb. recht op ontwikkeling

Scheidingslijn niet altijd even duidelijk

- Vb. recht op privacy en gezinsleven: afgeleid dat niet enkel overheid zich moest onthouden van inmenging, maar ook een gepast juridisch statuut moet voorzien.

Op basis van soorten grondrechten: 3 soorten

1. Volle of absolute rechten

- Geen afwijking van mogelijk
- Vb. verbod op foltering

2. Minimumstandaarden

- Noodzakelijke voorwaarden maar geen volledige regeling
- Vb. recht op eerlijk proces (bv. bijstand advocaat)

3. Gekwalificeerde of voorwaardelijke rechten

- Beperkingen mogelijk: afwegen van fundamentele rechten
- Vb. vrijheid van meningsuiting vs negationismewet
 - Grens vrijheid meningsuiting is misdrijven die zouden worden gepleegd
 - Negationismewet: ontkennen Holocaust strafbaar

Andere mogelijke onderverdelingen

1. De klassieke vrijheden

- De vrijheid van de fysieke persoon of de bescherming van lijf en goed
- Vrijheid van de geest

2. De socio-economische rechten

Vb. examenvraag: zou op deze situatie een grondrecht van toepassing kunnen zijn
Of welke generatie grondrecht is dit?

Niveaus van totstandkoming

Internationale verdragen

- Bv. ECOSO-verdrag, BUPO-verdrag

Europees niveau

- Raad van Europa
 - Bv. EVRM

Grondrechtenbescherming in de EU

- Aanvankelijk geen eigen grondrechtencatalogoog
- Grondrechtenbescherming jurisprudentieel gegroeid (Hof van Justitie); bij toetsing EU-recht grondrechten in rekening brengen als 'algemene beginselen van EU-recht'
- Rechten voortvloeiend uit constitutionele tradities der lidstaten
- Rechten voortvloeiend uit internationale wilsverklaringen inzake bescherming rechten van de mens
 - (bv. EVRM, ESH en BUPO)
- Gemeenschapshandvest sociale grondrechten 1989
- Handvest van de grondrechten van de Europese Unie 7 december 2000, gereviseerd op 12 december 2007
 - Verdrag van Lissabon (2007) verleent hieraan bindend karakter

België: grondwet

- Voornamelijk titel II: De Belgen en hun rechten

2. De klassieke vrijheden

A. De vrijheid van de fysieke persoon of de bescherming van lijf en goed

a. Beperking van aanhouding/gevangenneming en het verbod van slavernij en dwangarbeid

- Niemand kan verplicht worden te werken (tenzij hij vrijwillig in een arbeidscontract toestemde)
 - Beslist in EVRM
 - Uitzonderingen legerdienst, gevangenschap, noodtoestand en normale burgerplichten
- Slavernij en dwangarbeid absoluut uitgesloten
 - Rechter kan geen werkstraf opleggen als veroordeelde niet akkoord is
- Verplicht verblijf op bepaalde plaats, hechtenis of gevangenschap zijn verboden
 - Uitzonderingen: ontdekking op heterdaad, rechterlijk bevel, administratieve aanhouding (max 48h)

b. Het strafrechtelijke legaliteitsprincipe

Geen straf kan worden ingevoerd of toegepast behalve krachtens de wet

- **Nulla poena sine lege** (geen straf zonder wet)
- **Nullum crimen sine lege** (geen misdrijf zonder wet)
- Samen basis van het strafrecht
- Minimum- en maximum grenzen van rechterlijke vrijheid bepaald door de wet

c. Recht op leven en fysieke integriteit

Recht op leven niet in grondwet, wel uitdrukkelijk in EVRM

Ook beperkingen van de wet: van het leven beroven wel toegestaan in enkele gevallen:

- Bij uitvoering van een gerechtelijke terdoodveroordeling
 - In België afgeschaft in 1996
- Ter verdediging tegen onrechtmatig geweld (wettige (zelf)verdediging)
- Handhaving van openbare orde
- Oorlogsomstandigheden

Veroorzaakt discussie:

- Combineren fundamentele recht op leven met principe dat een niet-geboren kind als geboren wordt beschouwd: netelige terrein van de abortuswetgeving
- België: abortus toegelaten onder voorwaarden
 - Moeder verkeert in een noodsituatie
 - Uitgevoerd door een arts
 - Foetus wordt voor de twaalfde week weggenomen
 - (Enkele psychologische garanties)

Recht op fysieke (lichamelijke) integriteit

Regels die foltering en vernederende behandelingen verbieden

d. Bescherming van de goederen

Verbod op algemene verbeurdverklaring

- Overheid kan bezittingen niet afnemen, eigendom is beschermd
- Bijzondere verbeurdverklaringen wel: wapens, middelen gerelateerd aan misdrijven

Verbod op burgerlijke dood

- Iemand totaal rechts- en handelingsonbekwaam maken

Verbod op algemene verbeurdverklaring en burgerlijke dood **verre van absoluut**

- Men kan niet **onteigend** worden (eigendom overgenomen door overheid), behalve:
 - Ten algemenen nutte: vb. aanleg van een autosnelweg
 - In de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald
 - Tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling

B. De vrijheid van geest

a. Vrijheid van meningsuiting & drukpers

Vrijheid van meningsuiting

Iedereen mag met gesproken en geschreven woorden en met gedragingen vrij uitdrukking geven aan zijn persoonlijke opvattingen

- Niet onbeperkt: beperkingen of sancties om democratische samenleving te garanderen met bescherming voor al haar leden
 - Geen laster, smaad, beledigingen
 - Vb. Xenofobiewet

Vrijheid van drukpers (persvrijheid)

De censuur kan nooit worden ingevoerd

- Voor openbare orde wel verspreiding documenten op bepaalde plaatsen en tijdstippen verbieden, beperken of te onderwerpen aan een vergunning
 - Vb. tegen verkeersopstoppen, voor netheid van de straten,...
- Privépersoon kan aan rechter vragen verspreiding van een geschrift te verbieden wegens geschonden privacy of omdat ze zich beledigd voelen
- Drukpersmisdrijven: d.m.v. druk een mening verspreiden die op zichzelf strafbaar is
 - Vb. Negationismewet

b. Religieuze vrijheid

Vrijheid van religieuze beleving

Niemand kan gedwongen worden deel te nemen aan handelingen of plechtigheden van een eredienst of de rustdagen ervan te onderhouden.

- Kerk en staat zijn gescheiden (soevereiniteit van kerkelijke organen binnen hun organisatie)
 - Niet 100% doorgetrokken: bedienaren van erkende erediensten krijgen een wedde en pensioen van de staat.
 - Niet erkende erediensten zijn niet illegaal, maar hebben deze voordelen niet

c. Vrijheid van vergadering en vereniging

Vreedzaam en ongewapend vergaderen

- Niet ordeverstoring

Vrijheid van verenigingen: positieve vs. negatieve vrijheid

- vb. vrijheid zich aan te sluiten bij een vakbond (syndicale vrijheid)

Aansluiting bij een professionele orde kan verplicht zijn

- Vb. accountants, advocaten, architecten, artsen

d. Recht op privacy

Eerbiediging privéleven

- Recht om zich af te schermen van anderen en persoonlijke gegevens voor zichzelf te houden
- Recht om vrienden en kennissen te kiezen, seksuele relaties te kiezen,...
- Ook bij persoonsgegevens in databanken!
 - Recht tot kosteloze inzage en correctie van eigen gegevens en garantie dat deze niet zonder toestemming mogen worden doorgegeven
 - **AVG** (Algemene Verordening Gegevensbescherming)
= **GDPR** (General Data Protection Regulation)
 - Gegevens voor bepaald doel (bv. abonnement tijdschrift) mogen niet gebruikt worden voor een ander doel (bv. politieke propaganda)

Recht op persoonlijke afbeelding

Bedreiging van privacy d.m.v. groeiende informatie- en communicatietechnologie

- Rechtszekerheid brengen d.m.v. wetgeving
 - Vb. over het gebruik van camera's

Briefgeheim

Enkel wettelijk aangeduide postbedieners hebben het recht brieven in te kijken

- Ook telefoongesprekken en computerbestanden onschendbaar
- Uitzonderingen:
 - Specifieke regeling telefoontap

Eerbiediging gezinsleven

Breed: gehuwden, ongehuwden, samenwonenden, bescherming nauwe familieverbanden

- Vb. mogelijkheid van grootouders om persoonlijk contact met kleinkinderen af te dwingen

Onschendbaarheid van de woning

Geen huiszoeking behalve bij gevallen door de wet bepaald en op die voorgeschreven wijze

- Uitzonderingen:
 - Bij huiszoeking in kader van gerechtelijk onderzoek
 - Bij betrapting op heterdaad
- Moeilijk evenwicht tussen privacy en veiligheid

3. De Socio-economische rechten

A. Recht op onderwijs en vrijheid van onderwijs

Vrijheid van onderwijs

Recht om, zonder staatsinmenging, voor een bepaald soort onderwijs te kunnen kiezen

- Zowel keuze van school om er te gaan leren als keuze om zelf met een bepaalde school te starten en deze te organiseren
- Onthoudingsplicht van de overheid

B. Recht op een menswaardig leven

Recht op menswaardig leven

Houdt in:

- Recht op arbeid en vrije keuze van beroepsarbeid
- Recht op sociale zekerheid
- Bescherming van gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand
- Recht op behoorlijke huisvesting
- Recht op de bescherming van een gezond leefmilieu
- Recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing

M.a.w. een algemene plicht of beleidsdoelstelling voor overheden van het land

Deze bepalingen beogen volgens Grondwettelijk Hof minstens een **stand-still effect**:

- Overheden moeten minstens het huidige beschermingsniveau behouden

Duurzaamheid

Bij uitoefening van hun bevoegdheden moeten de staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen nastreven van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties

4. Het gelijkheidsbeginsel

A. De grondwettelijke beginselen

- **Gelijkheidsbeginsel**
 - 'De Belgen zijn gelijk voor de wet'
- **Niet-discriminatiebeginsel**
 - 'Genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden'
- Ruim begrip 'Belgen' = alle EU-inwoners, vaak 'alle rechtssubjecten'

B. Juridische en feitelijke gelijkheid

- **Iedereen gelijk voor de wet' ≠ feitelijke gelijkheid**
 - Vb. Het is een feit dat niet iedereen even intelligent is
 - Geen ongelijke behandeling om minimumvereisten te stellen inzake intelligentie, bv. voor het verlenen van een bepaalde intellectuele job.
- **Juridische gelijkheid:** gelijke situaties worden gelijk behandeld
 - Juridische ongelijkheid 'bestaat' niet, maar wordt door de overheid gemaakt
 - Vb. Onderscheid mannen vs. vrouwen
 - Vb. onderscheid meerderjarigen vs. Minderjarigen

C. Verbod van willekeur bij juridische ongelijkheid

Juridische ongelijkheid mag niet willekeurig zijn, maar moet verantwoord worden

- Criterium van onderscheid ter objectieve en redelijke verantwoording:
 - Onderscheid moet algemeen en onpersoonlijk zijn
 - Onderscheid moet legitiem doel nastreven
 - Onderscheid moet objectief en redelijk verantwoord zijn
 - Gevolgen moeten proportioneel zijn t.o.v. het nagestreefde doel
- Gelijkheidsbeginsel geschonden wanneer aangewende middelen redelijkerwijze niet evenredig zijn met het beoogde doel
- Uitwerking door rechtspraak en rechtsleer

D. Rechterlijke controle

Gelijkheidsbeginsel is afdwingbaar

- Gelijkheidswet kunnen samen met alle fundamentele wetten in titel II van de Grondwet gecontroleerd worden door Grondwettelijk Hof (controle op wetgever)
- Ook controle uitvoerende macht d.m.v. een annulatie- en schorsingsverzoek bij de **Raad van State**

E. Strafrechtelijke betegeling en controle op racisme en discriminatie

Wettelijke regeling voor discriminatie van rechtssubjecten onderling

- Wet wil gelijke toegang garanderen tot tal van diensten en goederen zonder discriminatie op grond van nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming
=> het voorziet hier voor verschillende soorten sancties
- Discriminatie op grond van taal en geloof worden hier niet door beoogd

=> eerste uitingen van de **horizontale werking van de grondrechten**

Interfederaal Gelijkekansencentrum en Federaal Migratiecentrum

- ijvert voor de bestrijding van racisme, xenofobie en discriminatie
- Formuleert adviezen ten behoeve van het beleid ten aanzien van allochtonen voor tewerkstelling, huisvesting, onderwijs, gezondheidszorg, enz.
- Preventiecampagnes

5. Andere fundamentele rechten

- **Rechten van het kind**
- **Recht toegang tot de rechter**
- **Recht behoorlijke rechtsbedeling**
- **Recht op taalgebruik**
- **Openbaarheid van het bestuur**

6. Horizontale werking van de fundamentele rechten

Fundamentele rechten als onderdeel van publiekrecht

- Verticale relatie ts. overheid en rechtssubjecten
- In principe niet geldig t.a.v. particulieren
- Meer en meer vraag om aan grondrechten ook horizontale werking toe te kennen
- Sinds 2003: **Algemene Discriminatiewet**: horizontale werking aan gelijkheidsbeginsel
 - Creëert heel wat toepassingsproblemen: de vrije uitoefening van andere fundamentele rechten botst wel een met het discriminatieverbod

-> ondertussen dus vervangen door andere wetten

Directe vs. indirecte discriminatie

- **Directe discriminatie:** verschil in behandeling dat niet objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd
- **Indirecte discriminatie:** doet zich voor als een bepaling, maatstaf of handelwijze die op het eerste zicht neutraal is, maar een schadelijke weerslag heeft op bepaalde personen
- Elke vorm ervan is verboden
- Ontbreken van aanpassingen voor gehandicapten is discriminerend
 - Niet iedere particulier moet zijn huis aanpassen met oog op eventueel bezoek van gehandicapte
 - Verbod directe en indirecte discriminatie nog niet volledig horizontaal of dus van toepassing op alle privaatrechtelijke relaties, maar enkel op het leveren van goederen en diensten aan het publiek

Sancties

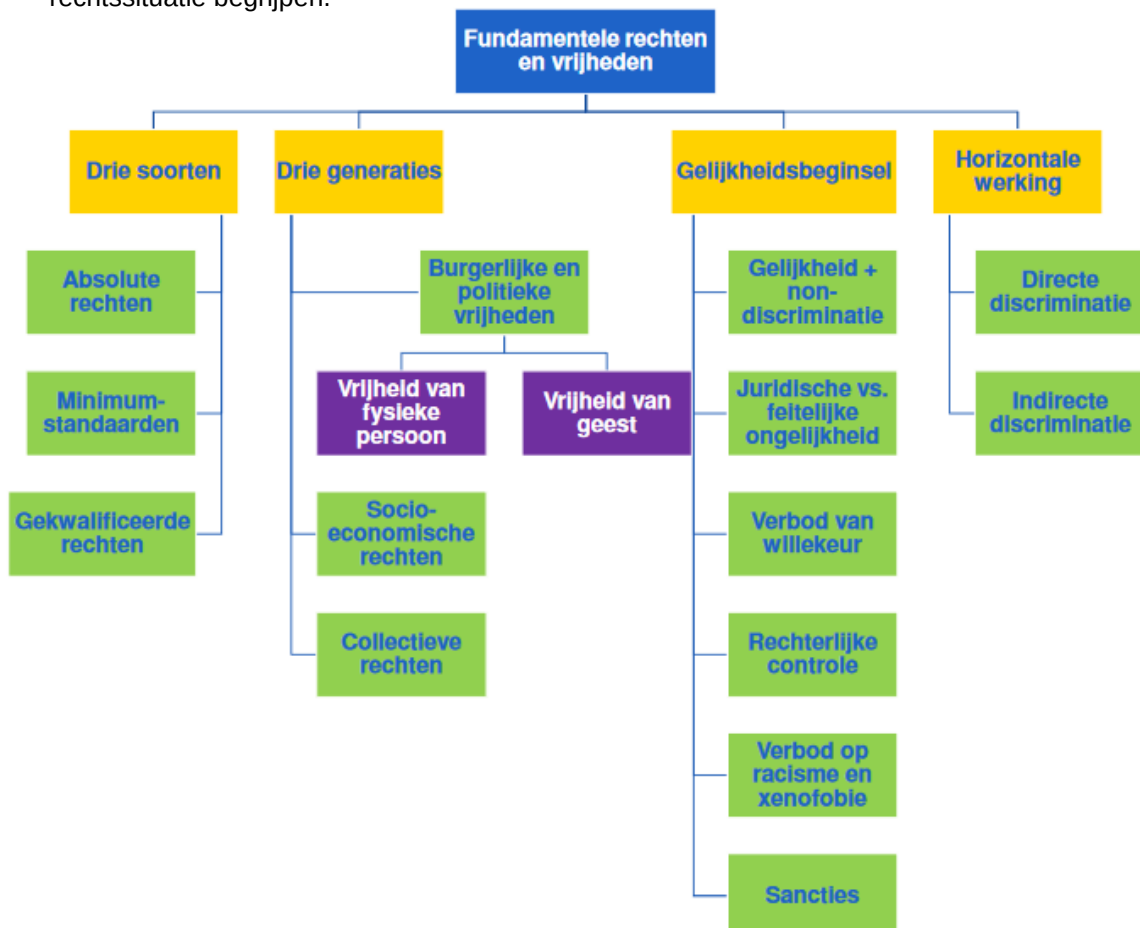
- Strafrechtelijk en burgerrechtelijk
- Voor (aanzetten tot) discriminatie

Horizontale werking ook meer en meer voor andere fundamentele rechten

- Vb. vrije meningsuiting: ook in privaatrechtelijke relaties, bv. tussen werknemer en werkgever

LEERDOELEN

- Weten wat fundamentele rechten zijn en waar je deze terug kan vinden.
- Weten welke generaties en soorten fundamentele rechten er zijn en waarin deze onderling verschillen.
- De belangrijkste klassieke vrijheden kennen.
- De betekenis kennen van enkele van deze vrijheden en de invloed ervan in een concrete rechtssituatie begrijpen.

THEMA VI: RECHTSHANDHAVING

1. De rechterlijke macht

Organieke aspect: zoals het in de grondwet staat:

'de rechterlijke macht wordt uitgeoefend door de hoven en rechtbanken'

Jurisdictionele functie:

- Functionele context: wie spreekt er eigenlijk recht?
- Traditionele vs. administratieve rechtscolleges (in het bijzonder **Raad van State**)
- Verschil bevoegdheden gewone en publiekrechtelijke rechtscolleges: bepaald door het **objectief en subjectief contentieux**:

- **Subjectieve geschillen:** geschillen over subjectieve rechten

- Burgerlijke en politieke rechten
- De burger kan een welbepaald gedrag eisen van de overheid

=> bevoegdheid van de rechtbanken (gewone hoven en rechtbanken)

- **Objectieve geschillen:** geschillen betreffende legaliteit van het overheidshandelen

- In geval van overheid **discretionaire bevoegdheid**:

- Zekere beoordelingsvrijheid

=> bevoegdheid administratieve rechtbanken

Subjectieve geschillen	Objectieve geschillen
Overheid heeft geen beoordelingsvrijheid	Overheid heeft discretionaire bevoegdheid (beoordelingsvrijheid)
Overheid heeft gebonden bevoegdheid, burger kan bepaald gedrag eisen van overheid	Overheid mag beleidskeuze maken
Rechter gaat na of overheid de norm goed heeft toegepast	Rechter kan zich niet in de plaats stellen van overheid: marginale toetsing, geschil over legaliteit

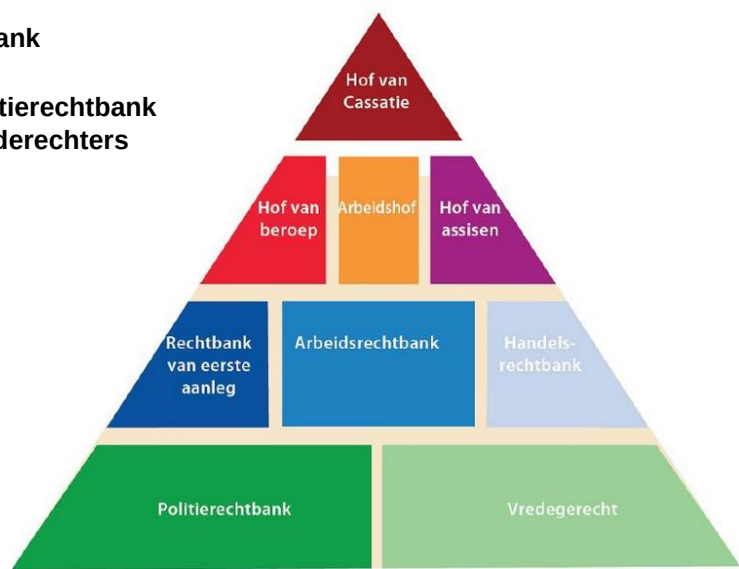
2. Controle op de naleving van het recht: hoven en rechtbanken

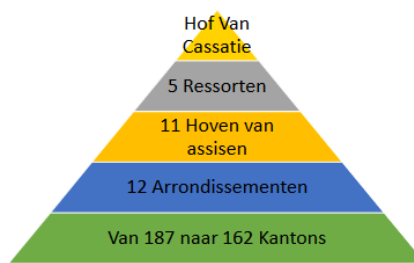
A. Organisatie

Welke rechtbank bevoegd? Enerzijds antwoorden met territoriale en met materiële aspect

Gerechtelijke instellingen **piramidaal gestructureerd**

- **Hof van Cassatie:** oordeelt enkel over de toepassing van de rechtsregels (niet over de feiten) en dit voor het hele rijk.
 - **5 hoven van beroep:** handelen over beroepen die werden ingesteld tegen de vonnissen van de rechtbank van eerste aanleg en van de ondernemingsrechtbank.
 - **5 arbeidshoven** behandelen de beroepen tegen beslissingen van de arbeidsrechtbanken
 - **Hof van assisen:** samengesteld uit een volksjury en belast met het vonnissen van misdaden
 - **Rechtbank van eerste aanleg:** algemene rechtbank met 4 afdelingen
 - Correctionele rechtbank (strafzaken)
 - Burgerlijke rechtbank (burgerlijke zaken)
 - Strafvuistvoeringsrechtbank (uitvoering van straffen)
 - Familie- en jeugdrechtbank (jeugd- en familiezaken en kamer voor minnelijke schikking)
 - **Ondernemingsrechtbank**
 - **Arbeidsrechtbank**
 - **Politierechtbank**
 - **Vrederechters**

a. Territoriale bevoegheidsverdeling

Territoriale bevoegdheid > ratione loci

- Bepaalt over welk **grondgebied** een bepaalde rechtbank rechtsmacht heeft
- Regels die voor diverse materies de territoriale bevoegdheid bepalen
- Rekening houden met supranationale niveau

Kanton

- Kleinste gebied van gerechtelijke indeling
- Verzameling van enkele gemeenten, gedeelte van een gemeente of een combinatie van de twee
- Rechter van het kanton = de **vrederichter**

Gerechtelijk arrondissement

- Verzameling van enkele kantons
- 12 in België
- Rechtbanken van eerste aanleg en politierechtbanken
-> arbeidsrechtbanken en ondernemingsrechtbanken lokale afdelingen

Provincie

- Provinciaal niveau: **Hof van assisen**
- Eén per provincie en één voor het administratieve arrondissement van Brussel-Hoofdstad

Ressorten/rechtsgebieden

- Hoven van beroep en arbeidshoven
- 5 ressorten
- Ondernemingsrechtbank en arbeidsrechtbank (met lokale afdelingen)

Federaal grondgebied

- 1 Hof van Cassatie

Supranationaal niveau

- Europees Hof voor de Rechten van de Mens (Staatsburg)
- Hof van Justitie van de Europese Unie
- Benelux Gerechtshof

OEFFENINGEN OVER GEMAAKT IN LES (UFORA?)

b. Materiële bevoegheidsverdeling

Materiële bevoegdheid > ratione materiae

- Bepaalt over welke soort zaken een bepaalde rechter kan oordelen

Burgerlijke en ondernemingszaken

Vrederecht

- Vorderingen ≤ 5000 euro
- Exclusieve bevoegdheden ongeacht het bedrag
 - Vb. huurconflicten, erfdienstbaarheid

Politierechtbank

- Schadevergoedingen ontstaan uit verkeersongevallen
- Overtredingen: kleinere strafzaken + misdrijven m.b.t. het wegverkeer

Rechtbank van eerste aanleg

- Volheid van bevoegdheid (kan zich niet onbevoegd verklaren)
- Mag kennisnemen van alle vorderingen behalve zaken die behoren tot exclusieve bevoegdheden
- Specifieke bevoegdheden
 - Vb. staat van personen, echtscheidingszaken, ...
- 4 afdelingen
 - Burgerlijke kamer

- Familie- en jeugdrechtbank
- Correctionele rechtbank
- Strafvuistvoeringsrechtbank

Ondernemingsrechtbank

- Geschillen tussen en tegen ondernemingen
- Onderneming = elke (rechts/natuurlijke) persoon die op duurzame wijze een economisch doel nastreeft, zoals handelaars, maar ook vrije beroepen, landbouwers of verenigingen

Arbeidsrechtbank

- Geschillen m.b.t. het arbeidsrecht en het sociaizekerheidsrecht (ongeacht bedrag)

Hof van Beroep

- Beroepsrechtbank voor vonnissen die in eerste aanleg geveld werden door de ondernemingsrechtbank of de rechtbank van eerste aanleg
- Kamer voor burgerlijke zaken, kamer voor jeugd- en familiezaken, kamer voor strafzaken en kamer voor inbeschuldigingstelling

Arbeidshof

- Beroepsrechtbank voor vonnissen die in eerste aanleg geveld werden door de arbeidsrechtbank

Strafzaken

Politierightbank

- Overtredingen + alle misdrijven inzake verkeersovertredingen en verkeersongevallen

Correctionele rechtbank

- Wanbedrijven en gecorrectionaliseerde misdaden

Hof van Beroep

- Hoger beroep uitspraken in eerste aanleg van correctionele rechtbank

Hof van Assisen

- Tijdelijk rechtcollege
- Misdaden (indien niet gecorrectionaliseerd), politieke misdrijven en drukpersmisdrijven
- Beroepsrechters en jury
- Geen beroep mogelijk, enkel cassatie

Arrondissementsrechtbank

- Beslist welke rechtbank bevoegd is wanneer partijen het hierover niet eens zijn (bevoegdheidsgeschillen)

Hof van Cassatie

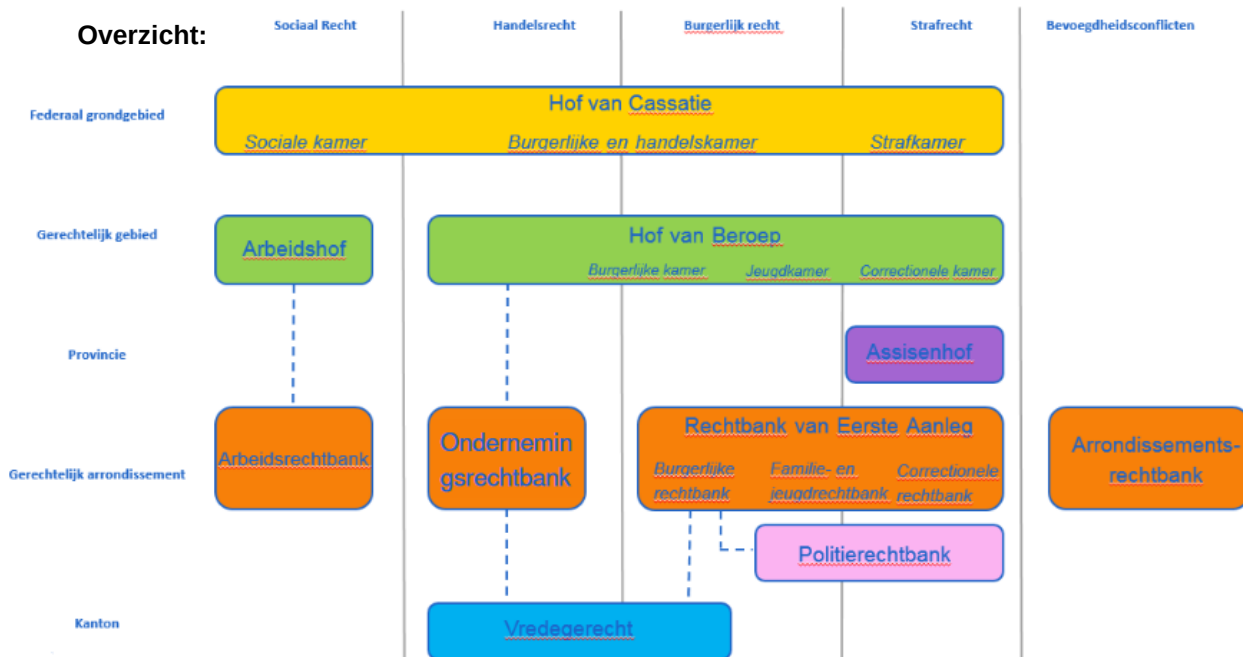
- Geen uitspraken over feitelijke geschillen
- Uitspraken op voorzieningen in cassatie tegen beslissingen van hoven en rechtbanken
 - Doel: streven naar eenheid in de rechtspraak
- 2 redenen voor beroep bij Cassatie:
 - Overtreding van een materiële wet
 - Procedurefouten: schending van een substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormvereiste

Hof van Justitie van de Europese Unie

- Hoogste rechtbank van de Europese Unie : verzekert de eerbiediging van het recht bij de uitlegging en toepassing van Europese Verdragen
 - Interpretatie van EU-wetgeving op vraag van nationale rechtbank (prejudiciële vraag)
 - Beroep tegen EU-regeringen wegens niet-toepassing van EU-wetgeving
 - Beroep tot nietigverklaring van EU-wetten die in strijd zijn met grondrechten of EU-verdragen
 - Beroep wegens nalatigheid van EU-instellingen

Het Europese Hof voor de rechten van de Mens

- Verzoekschriften van individuen, organisaties en landen tegen lidstaten van de Raad van Europa

B. Principes met betrekking tot de werking van de rechterlijke macht

Recht op een eerlijk proces

- Verschillende aspecten:
 - Recht van toegang tot een rechter
 - Openbaarheid van rechtszitting
 - Openbaarheid van uitspraak
 - Motivering van uitspraak
 - Onafhankelijke en onpartijdige rechter
 - Verbod van rechtsweigerig
 - Uitspraak binnen een redelijke termijn
 - Recht op tegenspraak
 - Recht op uitvoering van bindende vonnissen en arresten

C. De actoren van justitie

(Lezen, grote lijnen, niet in detail) p. 165-171

D. Procesrechtelijke aspecten

a. De procedure in burgerlijke zaken

Inschrijving op de rol

- Chronologische lijst van alle zaken gebracht voor de rechtbank
- Betaling van tolrechten
- Geen zekerheid van afhandeling door magistraat
- Lijdelijke functie van de rechter
- Instaatstelling: uitwisseling van stukken tussen partijen
 - Bewijsstukken en conclusies uitwisselen bij procedures
 - Eiser vs. vermeerder
- Opstellen van kalender bij begin van het proces

De rechtsingang op tegenspraak

- **Dagvaarding:** processtuk dat door gerechtsdeurwaarder wordt getekend en waarbij de wederpartij wordt opgeroepen om voor de rechter te verschijnen
- **Verzoekschrift:** iets minder formeel: griffier roept partijen via gerechtsbrief op om te verschijnen op de zitting die de rechter bepaalt
- Vrijwillige verschijning: partijen stellen een verklaring op die zo op een vastgestelde inleidingszitting voorleggen aan de rechter
 - In praktijk zeer weinig
 - Niemand dwingt iemand anders
- Eenzijdig verzoekschrift: in uiterst dringende omstandigheden mogelijkheid tot een voorlopige maatregel
 - Andere partij wordt niet opgeroepen

Conclusies

- Documenten waarin argumentatie ontwikkeld wordt
- Onderling uitwisselen en neerleggen op de griffie van schriftelijke argumentatie in rechte en feite
- Opdeling: inleidende akte, conclusie van het antwoord, conclusie van de repliek,... + een syntheseconclusie van elke partij
- Volgens conclusiekalender

Terechtzitting

- Na uitwisseling van alle argumenten en stukken volgt de rechtsdag
- Pleidooien
 - Openbaar, enkele uitzonderingen
 - Toelichten van standpunten van de partijen
 - Partijen hoeven niet aanwezig te zien, vertegenwoordiging mogelijk (advocaten)
- Debatten worden gesloten
- De zaak gaat in beraad door rechtbank

Vonnissen & arresten

Uitspraken van de rechter

Vonnis: uitspraken lagere rechtbanken

Arrest: uitspraken van hogere rechtbanken (vb. Hof van Cassatie of Hof van Justitie)

Structuur:

- Hoofding
- Aanduiding van de partijen
- Motiverend gedeelte
 - Feiten en procedurele stappen, argumenten, vorderingen van partijen en beoordeling van rechten weergeven
- Beschikkende gedeelte
 - De eigenlijke uitspraak:
 - Inleidende woorden: 'Om deze redenen'
- Kan een eind- of tussenuitspraak zijn
 - Eindbeslissing: afgerond voor de rechter (rechtsmiddelen kunnen er nog tegen openstaan)
 - Tussenuitspraak: Nog niet over hele zaak uitspreken, maar over specifieke aspecten
 - Bv. er moet een expert worden geraadpleegd
- In principe binnen de maand na het sluiten van de debatten
- In principe openbaar

Uitspraak

- **Gezag van gewijsde**
 - Beslissing is bindend voor de partijen: deze wordt geacht juist te zijn

- Geen 2x uitspraak over dezelfde zaak
- Rechtsmiddelen (gewone en buitengewone) kunnen nog worden aangewend
- Relatief en absoluut gezag van gewijsde:
 - Relatief: tussen partijen
 - Absoluut: geldt voor iedereen (Erga omnes)
 - Vb. voorwerp geschil gaat om bepaling van een wet die strijdig is met grondwet en waarvan de vernietiging wordt gevraagd
- **Kracht van gewijsde**
 - Uitspraak is definitief
 - De beslissing is uitvoerbaar

Uitvoering

- Vrijwillige vs. gedwongen uitvoering
 - Betekening
 - Bevel tot uitvoering
- Vaak gedwongen betaling van een boete

b. De aanleg en de rechtsmiddelen

Rechtsmiddelen: middelen die partijen hebben om een nieuwe beslissing te krijgen over een bepaald geschil waarin een rechter reeds een uitspraak heeft gedaan

- **Gewone rechtsmiddelen**
 - Hoger beroep of verzet
 - Zaak opnieuw door hogere rechtsinstantie
 - Devolutieve werking
 - Mogelijkheid van dubbele aanleg
 - Maar geen algemeen rechtsbeginsel: is er niet altijd
 - Termijn: 1 maand
 - In burgerlijke zaken nadat het vonnis werd betekend
 - In strafzaken vanaf de dag volgend op het vonnis
- > opmerking: **'appellant(e)** en **geïntimeerde'** = eiser en verweerder
 - In eerste aanleg kan iemand verweerder zijn, maar in beroep appellante worden
 - Partij niet aanwezig op rechtsdag: **veroordeling in verstek**
 - Verzet aantekenen
 - Bij verzet wordt de zaak opnieuw door dezelfde rechter beoordeeld
- **Buitengewone rechtsmiddelen**
 - Cassatieberoep
 - Beoordeelt niet opnieuw over de feiten, maar de toepassing van het recht
 - Dus geen derde aanleg
 - In burgerlijke zaken: geen schorsende werking
 - In strafzaken: schorsende werking
 - Derdenverzet
 - Kan aangewend worden wanneer er derden zijn die geschaad worden door de veroordeling in kwestie (derden zijn geen partijen van de veroordeling)
 - Herroeping van gewijsde
 - Uitspraak waar geen verzet, hoger beroep of cassatie mogelijk is, wordt toch nog aangevochten omwille van heel specifieke redenen
 - Vb. Valse getuigen
 - Verhaal op de rechter
 - De rechter maakt zich schuldig aan bedrog of rechtsweigering

E. Bewijsrecht (niet te kennen)

F. Toegang tot justitie

Juridische eerstelijnsbijstand: een eerste juridisch advies

- Particuliere en openbare organisaties die juridische eerstelijnsbijstand bieden en gratis of tegen kleine vergoeding rechtshulp verlenen
- vb. huurdersbonden, vakbonden,...

Juridische tweedelijnsbijstand: bijstand van een advocaat

- Volledig of gedeeltelijk kosteloos (voorwaarden)
- Begeleiding en vertegenwoordiging voor de rechtscollèges

3. Controle op bestuur: rechtsbescherming tegen uitvoerende macht

A. De ombudsman

Behandelt klachten over onbehoorlijk optreden overheid

- Kan geen beslissing nemen, maar werkt bemiddelend (tussen overheid en klagende)
- Bestaan op verschillende niveaus: nationaal, gewest,...
- Onafhankelijke instantie

B. Administratief beroep

Beroep bij actief bestuur

- Doel: beslissing van een (ondergeschikt) orgaan te laten intrekken, vernietigen, wijzigen of nemen
- Mogelijkheden
 - Bij degene die de beslissing heeft genomen
 - Bij de hiërarchische meerder
 - Bij de toezichthoudende overheid
 - Bij ander administratief orgaan

Jurisdictioneel beroep	Administratief beroep
Onafhankelijke rechterlijke instantie met aantal waarborgen voor burger	Hoger orgaan van actief bestuur
Gezag van gewijsde	Einde aan administratieve handeling door vernietiging, intrekking of schorsing
Enkel legaliteit	Legaliteit + opportuniteit
Kan ingesteld worden door elke belanghebbende	Kan enkel in de wettelijk bepaalde gevallen

C. Jurisdictioneel beroep

De rechtsbescherming

- Subjectief contentieux = bij gewone rechtbanken
 - Objectief contentieux = **administratieve rechtbanken**
 - Belangrijkste: **Raad van State**
 - Dubbele rol: adviserende bevoegdheid (afdeling wetgeving) en jurisdictionele bevoegdheden (afdeling bestuursrechtspraak)

a. Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State

- Bevoegd voor de vernietiging van een akte of reglement bij wijze van arrest, uitgaande van een administratieve overheid
 - Belangrijkste: koninklijke besluiten, ministeriële besluiten, verordeningen, ...

b. Afdeling wetgeving van de Raad van State

- Advies bij ontwerpen van regelgeving + preventieve controle
- Wettigheidscontrole op alle reglementaire regeringsbesluiten of van de individuele ministers: soms verplicht, soms facultatief

c. Vernietigingsbevoegdheid Raad van State: objectief contentieux

- Tegen akten en reglementen van de administratieve overheden
- Kan aangevraagd worden door elke belanghebbende
- Als alle mogelijke administratieve beroepen zijn uitgeput

- Binnen 60 dagen na kennisname van het administratieve besluit
- RvS oordeelt niet over opportuniteit, enkel over legaliteit
 - schending van de wet, overschrijding van de bevoegdheid of niet-naleving van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen of machtsafwendings
- Vernietiging: administratieve rechtshandeling verdwijnt definitief uit de rechtsorde en **ex tunc**
- Vernietiging geldt voor iedereen (**erga omnes**)

d. Schorsingsbevoegdheid Raad van State

- Bij uiterst hoogdringendheid: in kortgeding
- Voorwaarden: aantonen van gegronde vernietigingsmiddelen en dreiging van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel

e. De mogelijkheid voor de gewone rechtbanken en hoven: exceptie van onwettigheid

- Hoven en rechtbanken passen de algemene, provinciale en plaatselijke besluiten alleen toe in zoverre zij met de wetten overeenstemmen
- Rechter zal het reglementaire besluit in de concrete zaak niet toepassen als dit niet het geval is
- Geen vernietiging

f. Andere administratierechtelijke rechtscolleges

4. Controle op de wetgever: het grondwettelijk hof

Vroeger: geen toetsingsbevoegdheid van de Rechterlijke Macht

Evolutie: prejudiciële vragen over conformiteit van wet t.o.v. grondwet

2 bevoegdheden Grondwettelijk Hof (GWH)

- **Bevoegdheidsconflicten**
- **Grondwetstoetsen:** Wetten/decreten/ordonnanties toetsen aan
 - Titel II van de GW
 - Enkele andere artikelen

Uitspraak via 2 procedures

- **Vernietigingsberoep**
 - Binnen 6 maanden na publicatie nieuwe regels
 - Door regeringen/voorzitters parlementen/elke belanghebbende
- **Prejudiciële vraag**
 - Naar aanleiding concreet verschil
 - Partijen kunnen onwettigheid van W/D/O invoeren
 - Rechterbank (kan wet niet toetsen aan GW) formuleert vraag aan GWH
 - Bepaling wordt buiten toepassing gelaten in het concrete geschil

5. Externe controle op de rechterlijke macht: de hoge raad voor justitie

Bijzondere instelling: **Hoge raad voor de Justitie**

- **Sui generis** (van zijn eigen soort) orgaan met apart statuut
- 44 leden, magistraten en niet-magistraten
- Bevoegdheden
 - Externe controle op algemene werking rechterlijke macht
 - Adviezen voorstellen over organisatie en werking
 - Objectivering benoemingen/bevorderingen rechterlijke macht
 - Organiseren examens voor magistratuur/dragen magistraten voor ter benoeming

6. LEERDOELSTELLINGEN BIJ THEMA 6

De verschillende rechtscolleges in België kunnen plaatsen.

Het verschil begrijpen tussen de gewone hoven en rechtbanken en de administratieve rechtscolleges.

Begrijpen bij welke rechtbank en waar u een zaak dient in te stellen? (de territoriale en materiële bevoegdheidsverdeling van de rechterlijke macht kennen)

Het onderscheid kennen tussen de zittende en de staande magistratuur en de structuur van de rechtbank (wie is wie?).

Weten wat het recht op een eerlijk proces inhoudt (openbaarheid, motivatieplicht, onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter, verbod van rechtsweigeren, redelijke termijn, beoordeling in concreto, recht op verdediging en recht op tegenspraak, ...).

De grote lijnen van de rechtsprocedure verstaan.

Weten welke rechtsmiddelen (gewone en buitengewone) er zijn en hun inhoud begrijpen.

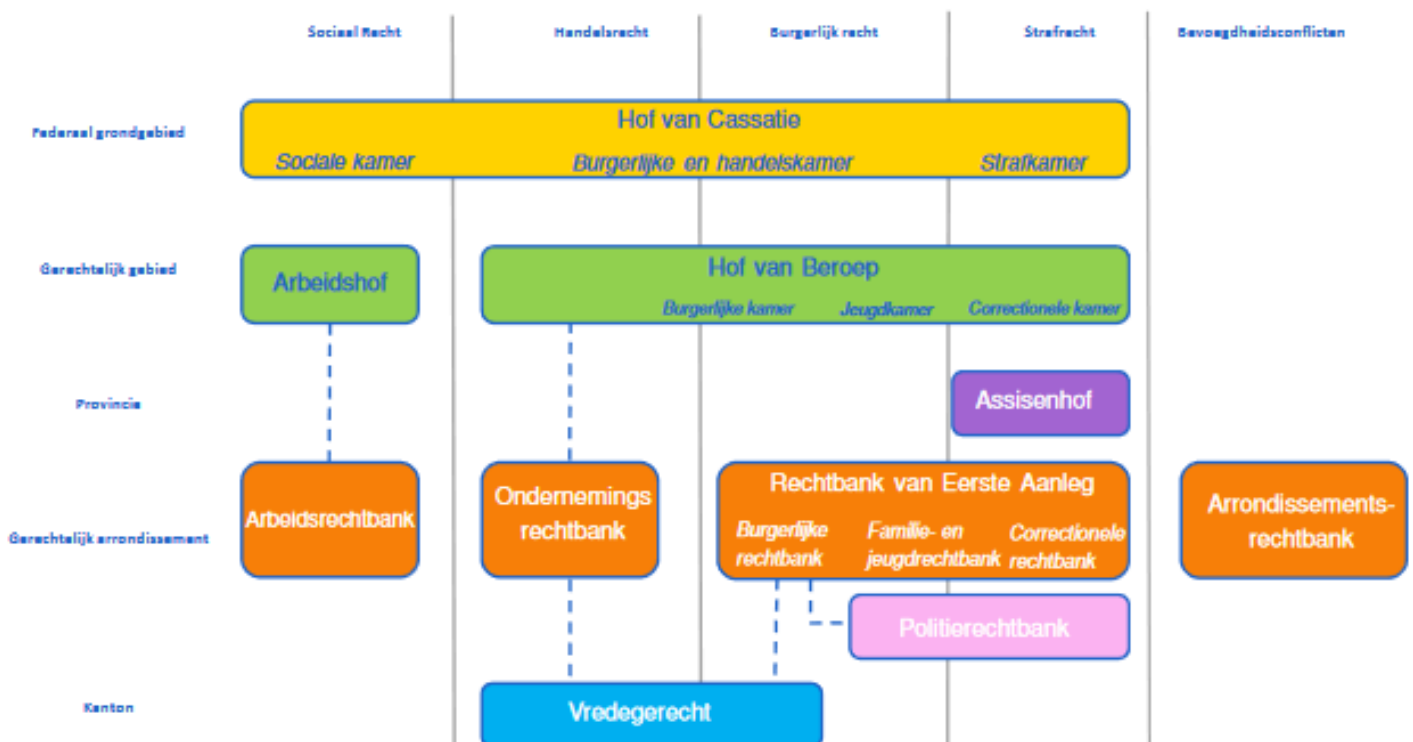
Het onderscheid kunnen uitleggen tussen rechterlijke uitspraken met gezag van gewijsde en rechterlijke uitspraken met kracht van gewijsde.

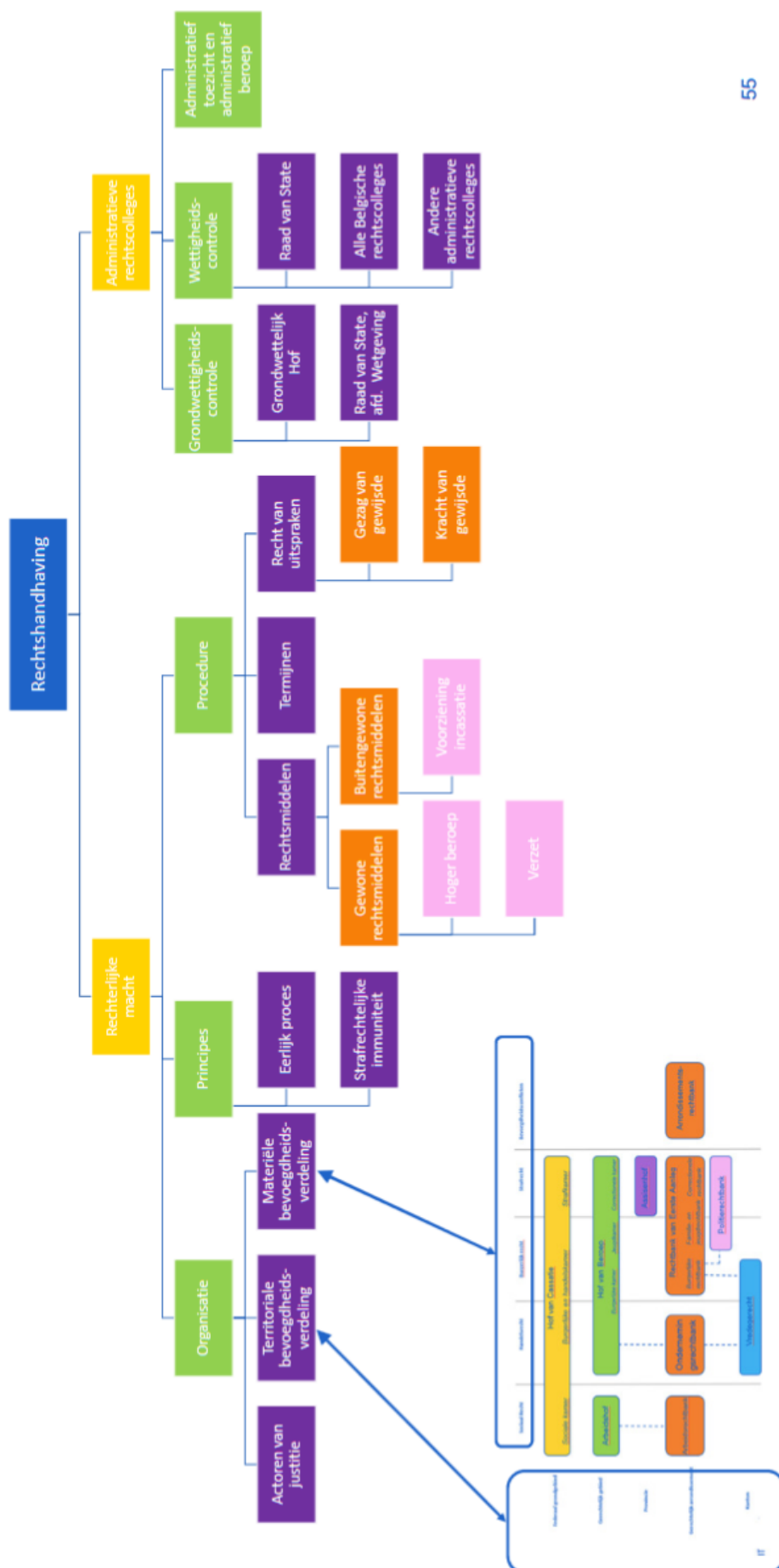
Weten hoe u kunt optreden tegen de overheid: welke opties zijn er?

De verschillen tussen het administratief en het juridictioneel beroep kennen.

De verschillende afdelingen van de Raad van State, hun respectievelijke functie en bevoegdheid kennen en weten hoe de procedure voor de Raad van State verloopt (welke rechtshandelingen, wie kan een zaak instellen, tenuitvoerlegging in kortgeding,...).

Kunnen uitleggen hoe men zich kan beschermen tegenover de wetgever (vernietigingsberoep en prejudiciële procedure voor het Grondwettelijk Hof)

THEMA VII: PERSONEN- EN FAMILIERECHT

= PRIVAATRECHT (specifieker **BURGERLIJK RECHT**)

1. De natuurlijke persoon

A. De staat van de persoon

Natuurlijke persoon

- Rechtssubject
 - **OOK AL VOOR GEBOORTE, VANAF VERWEKKING** (bv. bij voorbeeld examenvraag grafsteen: augustus 1943 geboren, was hij al rechtssubject in 1942? JA)
- Drager van rechten en plichten
- Rechtsbekwaam van geboorte tot dood
- Handelsbekwaamheid: effectief zelf deze rechten kunnen uitvoeren of afdwingen

Staat van de persoon

- Geheel van juridische kenmerken ter identificatie van die natuurlijke persoon
- Bijgehouden door burgerlijke stand van de gemeente in akten
 - Officieel noteren van bv. geboorteplaats, geslacht, familie- en voornaam...
 - Ook familiale situatie: huwelijk, echtscheiding of overlijden
 - Opgesteld door ambtenaren van de burgerlijke stand

B. Identificatie van de natuurlijke persoon

3 elementen identificeren natuurlijke personen: **de naam, woonplaats en nationaliteit**

(De staat wordt nog door andere elementen bepaald, zoals afstamming)

- Vroeger was geslacht ook zeer belangrijk
 - Nu steeds minder om allerlei discriminaties weg te werken
 - Vroeger puur fysieke kenmerken, nu ook rekening houden met psychologische

a. Naam

Familienaam: keuze; ouders niet eens? => dubbele achternaam, alfabetisch gerangschikt

- Bijzondere situaties:
 - **Vondeling:** meestal naam toebedeeld van ambtenaar van burgerlijke stand
 - **Adoptie:** naam van de adoptant(en)
 - **Huwelijk:** partijen behouden familienaam, maar traditie om gebruik te maken van de familienaam van de partner

Voornaam: in principe vrije keuze

- Grenzen: geen voornaam die schade zou toebrengen aan het kind
- **OPLETTEN OP EXAMEN: KIJKEN NAAR ACHTERNAAM ZELFS BIJ NORMALE VOORNAMEN: bv. 'Justin' met achternaam Kees**
- Hebben van een naam is een persoonlijk recht => verzet tegen misbruik van je naam mogelijk
 - Vb. verzetten voor gebruik van je naam voor een hatelijk persoon in een film

Pseudoniem: schuilnaam, ware identiteit verbergen

Handelsnaam: naam waaronder iemand handelsbedrijvigheden uitoefent

Naamsverandering: administratieve kosten verbonden

Identiteitskaart: niet het officiële of authentieke bewijs van iemands leeftijd of burgerlijke staat

b. Woonplaats

Woonplaats ≠ verblijfplaats

Woonplaats: plaats van je hoofdverblijf en waar je aanwezig acht te zijn voor het uitoefenen van je rechten en nakomen van je verplichtingen, ook al verblijf je er niet altijd.

Verblijfplaats: Plaats waar je duurzaam verblijft zonder bedoeling er je rechten en plichten uit te oefenen

Opmerking: gekozen woonplaats: eerste geval: in het kader van een overeenkomst een conventionele woonplaats kiezen, de partij wordt dan geacht op deze plaats aanspreekbaar te zijn voor alle rechten en plichten omtrent de overeenkomst.

Tweede geval: bij een concreet proces, zodat de documenten enz. op deze plek geleverd worden, meestal het kantooradres van de advocaat

c. Nationaliteit

Band tussen persoon en nationale staat waartoe hij of zij behoort

Verwerving op 2 manieren:

- **Toekenning:** automatisch indien je in België geboren wordt of afstamt van een Belgische ouder of erdoor wordt geadopteerd
- **Verkrijgen:** op aanvraag, na je 18 bent geworden, onder enkele voorwaarden
 - vb. als je met een Belg bent getrouwd, maatschappelijk bent geïntegreerd, al een aantal jaren in België hebt gewoond,...

Iemand kan ook een **dubbele nationaliteit** hebben of omgekeerd **staatloos** of **apatride** zijn

C. Bewijs van de staat

Gemeentelijk bevolkingsregister: houden nationaliteit, woonplaats en wettelijke samenwoning bij

Registers van burgerlijke stand: houden geboorte, afstamming, huwelijk, overlijden,... bij

Alleen uittreksels uit dit register vormen een authentiek bewijs van het bestaan en de staat van de persoon

D. Persoonlijkheidsrechten

- Komen toe aan elke persoon
- Subjectieve rechten ter bescherming fysieke, morele en psychische bestanddelen van een persoon
- Voorbeelden
 - Dragen van een naam
 - Privacy-rechten

2. Verticale relaties: afstamming, adoptie en voogdij

A. Inleiding

“Staat” is zowel een staat in de natie, als een **staat in de familie**.

Een **familie** omvat een aantal personen die tot elkaar in een rechtsverhouding staan door afstamming, afsluiten van een huwelijk of een of andere samenlevingsvorm, of door adoptie, en waaraan het recht gevolgen verleent.

Familieleden hebben **rechten & plichten** t.o.v. elkaar

Hoe komen deze banden tot stand?

B. Afstamming

a. Begrippen

Verwijst naar het concept familie, dat aan de basis ligt van heel wat **persoonlijke & vermogensrechtelijke rechten en verplichtingen**, bv. ouderlijk gezag, alimentatie, erfrecht,...

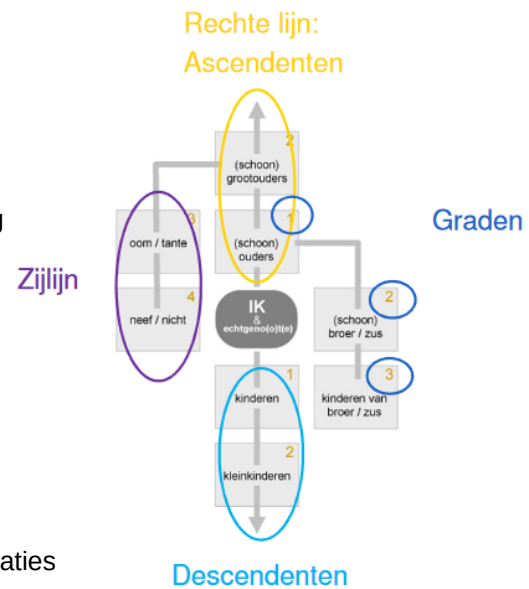
Afstamming in bijzonder: bloedverwantschap tussen persoon de verwekt en de verwekte.

- Nu niet enkel meer een biologisch verband, maar ook een artificiële en fictieve band

- Juridische afstamming niet altijd gelijk aan biologische afstamming
 - Juridische ouder en biologische ouder niet altijd dezelfde

Afstamming vs. Bloedverwantschap:

- **Bloedverwantschap**
 - Gemeenschappelijke stamouder
 - Rechte lijn (kind-ouder-grootouder)
 - Ascendenten (in opwaartse lijn)
 - Descendenten (in neerwaartse lijn)
 - Zijlijn (broers-zussen-tantes-nonkels)
 - Graad: afstand wordt bepaald door het getal van de generaties
 - Elke generatie wordt een graad genoemd
- **Aanverwantschap**
 - Verbindt persoon met bloedverwanten van zijn echtgenoot en met echtgenoten van bloedverwanten (schoonmoeder, schoonvader, schoonzuster, schoonbroer...)
 - Door huwelijk, niet via samenwoning
 - Lijnen en graden: zoals bloedverwantschap
 - Geen gevolgen voor erfrecht of ouderlijk gezag

b. Wat is de basis van afstamming

Afstamming: basis

- Vertrekt van het onderscheid tussen afstamming van moeders- en vaderszijde

Vaststelling moederschap: 3 manieren

- **Vaststaande afstamming**: moeder van het kind is de persoon die als zodanig in de **geboorteakte** wordt vermeld. Van de moeder is men immers altijd zeker (ze bevalt).
Doordat de naam van de moeder in de geboorteakte moet worden vermeld, komt de afstamming langs moederszijde tot stand. Ongeacht de wijze van conceptie, wordt de moeder ook de juridische moeder van het kind, omdat ze ook bevallen is van het kind.
- **Erkenning**: bv. de vrouw die bevalt, is niet vermeld in de geboorteakte of bv. bij vondelingen
 - Ook bevalling in het buitenland, waarbij de moeder niet in de geboorteakte komt
- **Gerechtelijke vaststelling**: er staat geen afstamming vast, noch van rechtswege, noch van erkenning: de ouder of het kind kan de vermoedelijke moeder dagvaarden en het moederschap gerechtelijk doen vastgesteld worden

Opmerking: **draagmoederschap**: Draagmoeders brengen een kind ter wereld voor een andere persoon. Vandaag de dag nog niet juridisch geregeld: de draagmoeder is ook de juridische moeder, omdat zij van het kind bevalt.

Een draagmoederschapscontract kan aan de vaststaande afstamming aan moederszijde dan ook niet veranderen

Vaststelling vaderschap

- Binnen huwelijk: vaderschapsregel
 - Echtgenoot van de moeder = juridische vader
 - Tijdens huwelijk of binnen de 300 dagen na nietigverklaring/ ontbinding van het huwelijk
 - Vaderschapsconflict: periode waarin moeder zwanger is, valt binnen meer dan één huwelijk
 - Vaderschap kan betwist worden (door o.m. vader, moeder, kind en vermeende vader: vb. via DNA test)
- Buiten huwelijk: erkenning of gerechtelijk onderzoek

Man is gehuwd met bevallende vrouw		1. Man is de juridische vader zelfs indien niet de biologische vader is 2. Man kan indien deze niet de biologische vader is, juridisch vaderschap betwisten
Biologische vader is niet gehuwd	Moeder is niet gehuwd	1. Biologische vader wordt de juridische vader indien deze het kind erkent 2. Indien vader niet erkent, kan eventueel gerechtelijk onderzoek naar vaderschap plaatsvinden
Biologische vader gehuwd met andere vrouw	Moeder is niet gehuwd	1. Biologische vader kan kind erkennen, dit sluit noodzakelijkerwijze overspel in en echtgenote wordt verwittigd 2. Indien vader niet erkent, kan eventueel gerechtelijk onderzoek naar vaderschap plaatsvinden
Biologische vader al dan niet met andere vrouw gehuwd of	Moeder is gehuwd met man die niet de biologische vader is	1. In dat geval heeft kind reeds vader 2. Erkenning kan plaatsvinden gekoppeld aan vordering tot betwisting vaderschap

c. Gevolgen van de afstamming

Alle afstammelingen hebben dezelfde rechten & plichten

Rechten:

- Nationaliteit en woonplaats van ouders
- Naam
- Nalatenschap

Plichten:

- Onderhoudsplicht: je moet bloedverwanten in rechte lijn in het levensonderhoud voorzien
 - Alles wat noodzakelijk is om een menswaardig leven te leiden
 - Kleding, voeding, verwarming, huisvesting...
 - Kind heeft hier recht op tot het 18 is
- Scholing van het kind als ouder
 - Ook recht om het te voltooien (OOK NA 18j)

Ouders krijgen in de plaats van die plichten **ouderlijk gezag**

- Gezagsrechten aan ouders om voor kinderen en hun goederen te kunnen zorgen:
 - Vertegenwoordigingsrecht: kinderen niet handelingsbekwaam => vertegenwoordiging door de ouders in belang van het kind
 - Bestuursrecht
 - Genotsrecht over de goederen van hun kinderen

C. Adoptie

a. Begrip

Afstamming als gevolg van rechterlijke beslissing

- Zelfde rechten en plichten als andere kinderen
- Adoptie moet gebeuren in het belang van het kind -> heel sterk gecontroleerd
 - Vb. rekening houden met mogelijke gevolgen van het verbreken van de oorspronkelijke gezinsband

b. Voorwaarden adoptant(en) en geadopteerde

Iedereen kan adopteren: burgerlijke staat onbelangrijk

Voorwaarden:

- Geadopteerde: minimum 2 maanden oud
- Adoptant is in de regel minstens 25 en is 15 jaar ouder dan de geadopteerde
- Volgen van een verplicht voorbereidingsprogramma en geschikt verklaring door familierechter
- Geen maximumleeftijd voor adoptiehouder in België
 - Herkomstland kan wel een maximumleeftijd opleggen
- Toestemming(en) in bepaalde gevallen

Adoptie ≠ voogdij, wat instaan is voor een minderjarige zonder ouders of zonder ouders die hun gezag kunnen uitoefenen, op vrijwillige basis en zonder compensatie

c. Soorten adoptie

Verschil in **rechtsgevolgen**

Volle adoptie: tussen adoptant en geadopteerde volledig dezelfde gevolgen als een gewone afstamming. Als het ware gaat de geadopteerde volledig op in de familie van de adoptant

- Enkel minderjarigen kunnen vol geadopteerd worden, vanaf 12 toestemming van het kind krijgen

Gewone adoptie: de band blijft beperkt tot de relatie tussen geadopteerde en de adoptant alleen. De geadopteerde blijft ook nog tot zijn oorspronkelijke familie behoren (bij volle adoptie niet)

D. Voogdij

Situatie waarbij aan een persoon of instelling de taak opgedragen wordt in te staan voor een minderjarige

- die geen enkele ouder meer heeft.
 - Vb. wanneer beide ouders overleden zijn
- Omdat geen enkele ouder het ouderlijk gezag kan uitoefenen.
 - Vb. als één van de ouders een langdurige gevangenisstraf heeft

Voogdij in principe gratis en vrijwillig: eindigt bij meerderjarigheid

3. Horizontale relaties: samenlevingsvormen

A. Inleiding

Verschillende samenlevingsvormen en hun juridische betrekkingen
Laatste jaren: veel maatschappelijke evoluties => juridische evoluties

B. Feitelijke samenwoning

a. Begrip

Wie?

- Iedereen
- Ongeacht aard, relatie, verwantschap, geslacht
- **Concubinaat**
 -

Hoe?

- Ingeschreven op zelfde adres
- Geen invloed op staat van de persoon
- Geen rechten en plichten t.o.v. elkaar
- Zonder overeenkomst

b. Gevolgen

Geen rechten en plichten t.o.v. elkaar

- Geen verplichting tot samenwoning, getrouwheid, bijstand, hulp

Vermogensrechtelijke gevolgen

- Persoonlijke bezittingen blijven persoonlijk bezit
- Eigen schulden en gezamenlijke schulden:
 - Gezamenlijke schulden aansprakelijkheid voor eigen deel
- Samenlevingscontract wel mogelijk

Erfrechtelijke gevolgen

- Geen erfrecht
- Soms kunnen partners behandeld worden als gehuwden of wettelijk samenwonenden
 - Bv. bij belastingen of bij sociale zekerheid (bij uitkeringssteles soms belangrijk of je wettelijk of feitelijk samenwonend bent)

c. Einde

Door het feitelijk vertrekken van één van de partners

- D.m.v. adreswijziging
- Geen betrekking tot formaliteiten

C. Wettelijke samenwoning

a. Begrip

Wie?

- Twee ongehuwde personen, ongeacht geslacht
- Niet noodzakelijk een liefdesrelatie
- Nog niet of niet meer getrouwd
- 18 jaar + handelingsbekwaam om contract te sluiten

Hoe?

- Formele rechtshandeling: schriftelijke verklaring bij ambtenaar van burgerlijke stand
- Verklaring wordt opgenomen in het volksregister

b. Voorwaarden

- Niet noodzakelijk een liefdesrelatie
 - Ook vriendschapsrelatie of een ouder en een kind
 - Bv. Dochter die voor haar moeder zorgt
- Partners moeten handelingsbekwaam zijn
- Partners zijn nog niet of niet meer gehuwd of al wettelijk samenwonend

c. Gevolgen

Rechten en plichten

- Geen gevolgen voor de persoon
- Geen verplichting tot samenwoning, getrouwheid, bijstand, hulp

Vermogensrechtelijke gevolgen

- Bijdragen in de lasten: elk evenredig van mogelijkheden
 - Woonplaats, kosten verbonden aan samenwoning betaald door ieder (naargelang hun inkomen...)
- Schulden ten behoeve van het samenleven en de kinderen kunnen ook worden verhaald op de partner
- Behouden van eigen bezittingen, schulden inkomsten

Erfrechtelijke gevolgen

- Samenwonenden kunnen beperkt erven (zonder testament)
- Automatisch: vruchtgebruik van de gezinswoning en huisraad
- **Reservataire erfgenamen**
 - Erfrechten kunnen worden ontnomen bij testament

Fiscaal rechtelijke gevolgen

- Inzake personenbelastingen en erfbelasting gelijke behandeling als gehuwden

d. Einde

- Eén van de partners trouwt
- Overlijden van één van de partners
- Nietigverklaring: (bv. één van de partners niet meer handelingsbekwaam)
- Schriftelijk verklaring bij ambtenaar burgerlijke stand
 - Kan in onderlinge overeenstemming
 - **Kan ook eenzijdig**

D. Huwelijk

a. Begrip

Wat?

- Instituut waartoe 2 ongehuwde personen **uit vrije wil** toetreden d.m.v. een **vormgebonden overeenkomst** met het **oog op het tot stand brengen van een duurzame levensgemeenschap**
- Afgesloten voor de ambtenaar van de burgerlijke stand
- Grond- en vormvereisten wettelijk dwingend geregeld
 - Grondvereisten:
 - 18+
 - Toestemming
 - Huwelijksbeletselen
 - Verbod op polygamie, bigamie
 - Vormvereisten:
 - Huwelijksaangifte
 - Huwelijksvoltrekking
- Verloving: feitelijke toestand zonder gevolgen
 - Vaak vooraf aan huwelijk
- Christelijk huwelijk enkel toegelaten na wettelijk huwelijk
 - I.v.m. scheiding der machten

Wie?

- Tussen twee personen
- Geslachtsneutraal
(bij koppels van hetzelfde geslacht telt afstamming en vaderschapsregel niet!)

b. Voorwaarden

Leeftijd: **minimum 18 jaar** (uitzondering: door jeugd- en familierechtbank)

Toestemming

- Partijen moeten in persoon verschijnen bij ambtenaar burgerlijke stand
- Geen wilsgebreken
 - Niet door geweld, bedrog, dwaling (bv trouwen met foute tweelingzus)
- Geen postuum huwelijk (bv. één van de partijen sterft voor het huwelijk tot stand komt)

'Met het oog op het tot stand brengen van een duurzame levensgemeenschap

- Dus geen schijnhuwelijk
 - Huwelijken die niet met bovenstaand doel gesloten zijn
 - Bv. door verblijfsrechtelijke voordelen toe te kennen, nationaliteit te verwerven...

Verbod op

- Bigamie: vb. voorgaand niet-ontbonden huwelijk
- Polygamie: strijdig met openbare orde

Huwelijksbeletselen

- Absolute huwelijksbeletselen: geen uitzonderingen mogelijk
 - Bv. rechtopgaande en nederdalende lijn (ouder-kind)
 - Bv. zijlijn: tussen broer-zus, tussen broers of tussen zussen
- Relatieve huwelijksbeletselen: familierechtbank kan verbod opheffen
 - Vb. oom-nicht/neef; tante/nicht
 - Vb. Schoonouder-schoonkind

c. Verloop

Huwelijksaangifte bij de ambtenaar van de burgerlijke stand

- Voorleggen van documenten

Akte van aangifte wordt **neergelegd** op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg

Huwelijksvoltrekking

- 14 dagen tot max. 6 maanden na aangifte
- Openbaar
- In persoon verschijnen
- Voor ambtenaar van burgerlijke stand
- Getuigen niet meer verplicht

d. Gevolgen

'Huwelijksvermogensrecht': vermogensrechtelijke gevolgen gekoppeld aan huwelijk

- Zowel m.b.t. relatie onderling als relatie t.o.v. derden
- **Primair huwelijksstelsel**: geldt voor alle gehuwden
 - persoonlijk + vermogensrechtelijke regels
- **Secundair huwelijksstelsel**: vermogensrechtelijke regels
 - Bepaalde vrijheid door overeenkomst,
 - Geen overeenkomst gesloten? => wettelijke stelsel

Primair huwelijksstelsel

Wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten

- Regelen algemene gevolgen, soort van minimale solidariteit
- **Persoonlijke huwelijksverplichtingen**
 - **Samenwoning**
 - Echtelijke verblijfplaats
 - Geslachtsgemeenschap
 - **Getrouwheid**: onthouden van geslachtsgemeenschap met een andere partner dan diegene met wie je gehuwd bent (overspel)
 - **Hulp**: onderhoudsverplichting, partners moeten gezamenlijke levensstandaard opbouwen en er beide van kunnen genieten
 - **Bijstandsverplichting**: echtgenote die ziek wordt moet geholpen worden door partner
- **Vermogensrechtelijke gevolgen**
 - Delen in de lasten van huwelijk *naar vermogen*
 - Bescherming van de gezinswoning
 - Vrijheid van beroepskeuze
 - Persoonlijk ontvangen van inkomsten
 - **Hoofdelijkheid (zie ook H8) van huishoudelijk schulden**
 - Uitzondering: buitensporige schulden door één van de echtgenoten, waarbij het gezinsbudget het niet kan dekken
- **Onenigheid**
 - Familierechtbank is bevoegd
 - Eisen van dringende en voorlopige maatregelen bij tekortkoming huwelijksplicht
 - Indien aanleiding tot definitieve breuk: echtscheiding

Secundair huwelijksstelsel

Regels waarbinnen echtgenoten **vrij een stelsel** kunnen **kiezen** en **huwelijkscontract** kunnen **opstellen**

Regelt het statuut van de huwelijksvermogens van de echtgenote, hun rechten en plichten t.o.v. die vermogens en de verhouding tot derden

- Staat toe **specifiekere maatregelen** te nemen
- Vaststellen **3 vermogens**
 - Het **eigen vermogen** van de **ene partner**
 - Tijdens huwelijk verwerven van 'goederen om niet' (schenking, testament, nalatenschap, ...).
 - Het **eigen vermogen** van de **andere partner**
 - Idem
 - Het **gemeenschappelijk vermogen**
 - Vb. inkomsten uit arbeid of beleggingen, besparingen en aanwinsten

Soorten stelsels:

- **Wettelijk stelsel**
 - Geen huwelijkscontract
 - Scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinst
 - Wat je voorheen al bezat (ook schulden) blijven eigen vermogen
 - Inkomsten uit arbeid, uitkeringen... zijn gemeenschappelijk
- **Conventionele stelsels** (afwijkingen van het wettelijk stelsel)
 - Stelsel van algehele gemeenschap
 - Lijst van gemeenschappelijke goederen wordt uitgebreid
 - Stelsel van zuivere scheiding van goederen
 - Lijst van gemeenschappelijke goederen valt weg
- Opbouw: actief
 - Eigen vermogen:
 - Goederen gekregen **voor** het huwelijk
 - Goederen eigen omwille van hun aard
 - Gemeenschappelijk vermogen
 - Al wat echtgenoten tijdens huwelijk verdiend hebben
 - Vb. inkomsten uit arbeid of beleggingen, besparingen en aanwinsten
 - Doel: Samen bijdragen tot onderhoud en verbetering welvaart gezin
- Opbouw: passief
 - Eigen schulden
 - Schulden van **voor** het huwelijk of ten laste van **erfenissen** tijdens het huwelijk
 - Schulden van tijdens het huwelijk maar uitsluitend in het belang van persoonlijk vermogen
 - Schuldeisers hebben enkel verhaal op eigen vermogen van echtgenoot-schuldenaar **en op zijn inkomsten**
 - Kunnen niet de echtgenoot er wel aanspreken (geen hoofdelijke aansprakelijkheid)
 - Gemeenschappelijke schulden
 - Samen aangegaan of één van beiden m.b.t. huishouding en opvoeding kinderen
 - Deze kan men verhalen op de drie vermogens

Bestuur van vermogen

- **Bestuur van persoonlijk vermogen**
 - Elke echtgenoot zelfstandig
- **Bestuur van gemeenschappelijk vermogen**
 - In belang van het gezin
 - Regel: **gelijktijdig bestuur**
 - Ene echtgenoot oefent bestuur alleen uit, waarbij hij/zij verplicht is om de bestuurshandelingen van de andere te eerbiedigen
 - Bv. echtgenoot kan alleen geld afhalen van een gemeenschappelijke rekening
 - Uitzondering: **gezamenlijk bestuur** en alleenbestuur
 - **Gezamenlijk bestuur**: beide echtgenoten moeten toestemming geven
 - Bv. huis kopen, gezinswoning verkopen
 - **Alleenbestuur**: exclusieve bevoegdheid aan één van de partners
 - Bv. ontvangst van eigen inkomsten

Einde van huwelijksstelsel

- Overlijden van één van de echtgenoten
- Echtscheiding
 - Verdelen van gemeenschappelijk vermogen
- Wijziging van het huwelijksstelsel (zeer uitzonderlijk)

4. Echtscheiding

A. Inleiding

Je kan niet verplicht worden om getrouwd te blijven

- Mogelijkheid tot ontbinding
- **Deculpabilisering**: schuld is geen echtscheidingsgrond meer
 - Wel: bewijslast onherstelbare ontwrichting van huwelijk + toekennen eventuele alimentatie
- Twee vormen (bevoegdheid familierechtbank)
 - **Echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting (EOO)**
 - **Echtscheiding door onderlinge toestemming (OET)**
- Ook: **scheiding van tafel en bed**
 - Geen samenwoningsverplichting meer, officieel niet gescheiden
 - Tussen een huwelijk en een echtscheiding
 - Vroeger vaak om godsdienstige redenen niet willen scheiden

B. Vormen

a. Echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting

Huwelijk onmogelijk omwille van de ontwrichting

- Schuld is onbelangrijk
- Procedure zal doorgaans langer duren en meer kosten dan de EOT procedure
- Initiatief door **één van de echtgenoten of gezamenlijk** (afzonderlijke advocaten)
- Ontwrichting
 - **Schending van primaire huwelijksverplichtingen**
 - Bv. één van de echtgenoten verlaat de verblijfplaats langdurig
 - Bv. getrouwheid: overspel
 - **Na periode van feitelijke scheiding**
 - Echtgenoot woont niet meer op de echtelijke verblijfplaats
 - Wanneer men 2x voor de rechtbank verschijnt + herhalen van wil tot echtscheiding

Procedure

Uitgesproken door rechtbank van eerste aanleg (**familierechtbank**)

1. Dagvaarding of eenvoudig verzoekschrift
2. **Persoonlijk** verschijnen voor rechtbank
 - Wijzen op bemiddeling of verzoeningspoging door de rechter
 - Voorlopige maatregelen kunnen worden gevraagd en vastgesteld
3. Echtscheiding wordt uitgesproken
4. Echtscheiding betekenen tussen de partijen
5. Doorsturen naar ambtenaar burgerlijke stand waar huwelijk is voltrokken
 - Schrijft dit over in registers

b. Echtscheiding door onderlinge toestemming

Volgehouden toestemming tot echtscheiding (meest eenvoudig en voordelig)

Voorafgaande overeenkomst over alle gevolgen (met één advocaat)

- Opstellen regelingsakte
- Familiaal rechtelijke overeenkomst

Procedure

- Uitgesproken door rechtbank van eerste aanleg (**familierechtbank**)
 - Langer dan 6 maand feitelijk gescheiden: schriftelijke procedure
 - Korter dan 6 maand feitelijk gescheiden: eenmalig verschijnen voor rechtbank
 - Uitgesproken echtscheiding (duurt gemiddeld. 3 tot 4 maanden)
- Overschrijving naar ambtenaar van burgerlijke stand waar koppel getrouwd is

c. Scheiding van tafel en bed

Ontbinding van het huwelijk niet als gevolg (>< echtscheiding)

- Tussen een huwelijk en een echtscheiding in
- Aantal verplichtingen vallen weg:
 - Samenwoningsverplichting en plicht tot bijstand
- Getrouwheidsplicht en hulpverplichting blijven bestaan
- Vroeger vaak bij mensen die om godsdienstige redenen niet wilden scheiden

d. Gevolgen van echtscheiding

Voor de persoon

- Burgerlijke staat verandert
- Kan hertrouwen
- Geen erfrecht meer

Alimentatie (van ene echtgenoot naar andere)

- Schuld/fout speelt geen rol, maar geen uitkering indien de verzoeker een zware fout heeft begaan
- Referentiestandaard: behoefte vs. draagkracht
- Beperkt in tijd (duur van huwelijk)

Vermogen

- Huwelijksvermogensstelsel wordt ontbonden
- Verliezen van alle voordelen die de echtgenoten elkaar hebben toegekend sinds huwelijk

Vanaf wanneer gelden de gevolgen?

- **Ten aanzien van derden**
 - Vanaf overschrijving in registers burgerlijke stand
- **Ten aanzien van echtgenoten**
 - Wat persoon betreft: kracht van gewijsde van vonnis
 - Goederen: dag waarop eis is ingeleid

5. Erfrecht

A. Begrip

Erfrecht: alle regels i.v.m. de gevolgen van het overlijden van een persoon wat betreft zijn goederen, zowel zaken, tegoeden als schulden

- **Functie**
 - Economische exploitatie van de goederen
 - Bepaalde vorm van familiale onderhoudsplicht, solidariteit tussen generaties en vermogensvorming

Erfbelasting: de staat int belastingen op erfenis

Erfopvolging: overdragen van vermogen van een erflater aan een erfgerechtigde die na aanvaarding de erfgenaam wordt = 'de nalatenschap valt open'

- **Wettelijk opvolging:** wanneer overledene "ab intestato" gestorven is
 - Zonder dat een testament werd opgesteld
- **Testamentaire opvolging**
 - Volgens de uiterste wilsbeschikking uitgedrukt in de overledene zijn testament

B. Openvallen nalatenschap

- Door overlijden valt nalatenschap open
- In laatste woonplaats van overledene (niet op toevallige overlijdensplaats)
- Alle financiële producten van overledene worden 'bevroren'
- Erfgenamen dienen contact op te nemen met notaris voor eventueel testament

C. Wie kan erven?

Voorwaarden

1. **Erfgerechtigde zijn** (wettelijk of testamentair)
2. **Erfgenaam moet in leven zijn of verwekt** (180 dagen voor geboorte) en levend en levensvatbaar geboren worden
3. **Niet onwaardig zijn**
 - Vb. poging tot moord op erflater of familiedrama waarin iemand zijn gezin vermoord en dan zelfmoord pleegt
4. **Het nalatenschap moet aanvaard worden**
= een optierecht
 - **Zuiver aanvaarden**
 - Activa + passiva aanvaarden: vermogen + schulden
 - **Verwerpen** (niet aanvaarden van nalatenschap)
 - Bv. bij veel schulden, de goederen en het vermogen wegen niet op t.o.v. de schulden
 - **Aanvaarden onder voorrecht boedelbeschrijving**
= onder voorrecht inventaris
 - Je aanvaard de erfenis maar in de mate dat de schulden overeenstemming zijn met de goederen die je erft

D. Wettelijke devolutie nalatenschap

Wetgever bepaald in abstracto wie erfgenaam is: dit evolueert

Vermogen moet altijd aan iemand toekomen

- Niemand anders? => staat

Drie criteria voor erfrecht

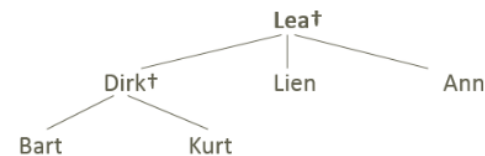
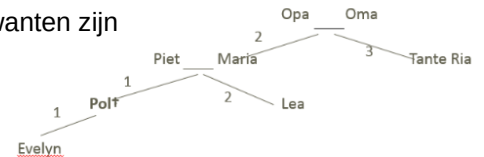
a. Erfgerechtigde bloedverwanten

Enkel bloedverwanten in juridische zin zijn erfgerechtigd

- Biologische afstamming is onvoldoende

Hiërarchie bloedverwanten

- **Orde**
 - Gebaseerd op de aard van het bloedverwantschap
 - Groep erfgenamen die een andere groep uitsluit bv. 1^e orde sluit andere uit
 - Bepaalde groep pas in aanmerking als er geen vertegenwoordigers van de vorige groep zijn
 - Prioriteit van de dichtst in graad staande bloedverwant(en)
 - Verdeling binnen orden
 - **1ste orde:** orde van **descendenten**
 - Afstammelingen: kinderen, kleinkinderen
 - **2de orde:** orde van **bevoorrechte verwanten in opgaande en zijlijn**
 - Broers en zussen en hun afstammelingen
 - Ouder(s)
 - **3de orde:** orde van **ascendenten**
 - Als er geen bevoorrechte zijverwanten zijn
 - Ouders, grootouders
 - **4de orde:** orde van de **zijverwanten tot 4^e graad**
 - Ooms, tantes, neven, nichten
- **Graad:** afstand in generaties tussen overledene en bloedverwant
 - Bij zijlijn passeren via gemeenschappelijke stamouder, dus je zus is graad II
 - De regels van orde en graad worden samen toegepast
 - **Plaatsvervulling**
 - Erfopvolgers in 1^e graad erven uit eigen hoofde
 - Geen erfopvolgers in 1^e graad?
 - => **Plaatsvervulling**
 - Onbillijke gevolgen van vooroverlijden corrigeren
 - Voorbeeld: Erflater heeft 3 kinderen (1^e orde)
 - 1 orde: verdeling per hoofd, dus ieder krijgt 1/3 van de helft v.d. nalatenschap
 - Plaatsvervulling: Dirk is gestorven, zijn 2 kinderen in de plaats van hun vader: zij ervan samen 1/6^e, dus elk 1/12
- **Lijn**
 - Geen familie? Geen erfrecht
 - Zelfs al heb je al jaren geen contact meer: sociale banden spelen geen rol
 - Dus ook niet bv. een stiefkind of vriend(in)
 - Kan bijvoorbeeld wel als je je stiefkind in je testament opneemt (helft van je nalatenschap kan je vrije over beschikken)

b. Langstlevende echtgenoot (LLE)

Deze is wettige en reservataire erfgenaam

- **Voorwaarden: niet gescheiden**
- Grootte van aandeel: afhankelijk van aantal erfgenamen
- Vooreerst moet gemeenschappelijk vermogen tussen beiden vereffend en verdeeld worden
- Nalatenschap van eerste overledene: eigen vermogen + zijn deel in gemeenschappelijk vermogen

Volle eigendom	
Blote eigendom	Vruchtgebruik
Beschikkingsrecht : mag verkopen, wegschenken of slopen	Genotsrecht: recht op gebruik en de vruchten

Bij huur: recht op huur

Recht op de huur van het onroerend goed dat bij opvallen nalatenschap tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende indien dit gehuurd werd

Bij eigendom: toebedeling vruchtgebruik

Vruchtgebruik: tijdelijk recht om van een zaak, waarvan andere persoon de (blote) eigendom heeft genot te hebben als eigenaar

- Verplichting om de zaak in stand te houden
- Vruchtgebruiker houdt steeds recht op genot
- Indien **geen andere erfgenamen: volle eigendom**
- Indien geen **kinderen maar wel andere erfgenamen**: volle eigendom van gemeenschap + vruchtgebruik van de eigen goederen van overleden echtgeno(o)t(e) naar weduwe/weduwenaar
- **Wel kinderen: langstlevende echtgenoot krijgt vruchtgebruik** van volle nalatenschap

c. Wettelijke samenwoning

Langstlevende wettelijke partner

- Volwaardige erfgenaam, maar geen reservataire erfgenaam
- Ongeacht welke erfgenamen in samenloop komen, langstlevende wettelijk samenwonende partner krijgt **vruchtgebruik** van gemeenschappelijke verblijfplaats
- Meer erven? Via testament
- **Geen reservataire erfgenaam**

Onverdeeldheid

- Als er meerdere erfgenamen zijn
- Niemand kan gedwongen blijven in onverdeeldheid te blijven
 - **Maar:** akkoord vereist op verdeling
- Eventueel zaak aanspannen voor rechtbank

E. Testamentaire devolutie

Testamentaire devolutie: vrijheid om af te wijken van wettelijke regeling, zonder verantwoording

- Testament is een **eenzijdige wilsverklaring**
- Beknotting:
 - Materieel: wettelijke reserve
 - Formeel: de vorm van het testament is dwingend bepaald door de wet
- **Herroepbaar**
- Geen gevolgen tijdens het leven van betrokken persoon

a. Testamentsvormen

- **Authentieke of openbare testamenten**
 - Verplicht voor naar notaris gaan
 - Dicteren testament aan notaris
- **Eigenhandig testament**
 - Zelf geschreven testament door erflater
 - Zelfs op bv. bierviltje, zolang het geschreven is + datum en ondertekend is
- **Internationaal testament**

=> registratie in **centraal register van testamenten**

Voorwaarden

- Erfflater moet gezond van geest zijn en minimum 16 jaar
- Testament moet uit vrije wil geschreven zijn

Legaat: gift bij testament

1. **Algemeen legaat:** alle roerende en onroerende goederen/schulden
2. **Legaat ten algemene titel:** gedeelt of alle roerende en/of onroerende goederen
3. **Bijzondere legaten:** komt heel vaak voor, iemand krijgt welbepaalde goederen
 - Bv. meerdere kinderen, horloge schenken aan oudste zoon

b. De reserve

Het voorbehouden deel van de nalatenschap

Ten voordele van sommige bloedverwanten (descendenten) en LLE (**reservataire erfgenamen**)
= **bescherming tegen onterving door erflater**

- Inbreng: schenkingen onder levenden tellen mee

>< **het beschikbare gedeelte (1/2)** -> erflater kan hierover naar goeddunken beschikken

Hoe groot is de reserve?

Afstammelingen: helft van nalatenschap zal verdeeld worden onder de kinderen

- Reserve onafhankelijk van het aantal kinderen

Ascendenten geen reservataire erfgenamen, geen direct erfrecht

- Alleen erven als er geen afstammelingen zijn
- Erfrecht kan wanneer de erflater nog leeft ontnomen worden van de ascendenten ten voordele van iemand anders (interessant voor feitelijk samenwonenden)
- Uitzondering: behoeftige ouders kunnen aanspraak doen op alimentatierecht

Langstlevende echtgenoot

- In lijn met primair vermogensrecht
- 2 regelen
 - **Algemene of abstracte reserve:** fractie (1/2) van nalatenschap in vruchtgebruik
 - **Bijzondere of concrete reserve:** preferentiële goederen in vruchtgebruik

c. Afspraken over erfenissen

Tot september 2018: erfovereenkomsten verboden: nietigheid als sanctie

Sinds september 2018 uitzonderingen:

- **Familiale erfovereenkomst**
 - Overeenkomst tussen één of beide ouders en **alle vermoedelijke erfgenamen** (kinderen en kleinkinderen) -> doel: subjectief evenwicht
- **Punctuele erfovereenkomst:**
 - Overeenkomst die erfgenamen toelaat om afspraken te maken over zeer specifieke aspecten
 - Vb. waarde van de schenking
- **Tussenkomst notaris verplicht!**
 - Garandeert belangen van partijen gerespecteerd en gegarandeerd

Voorbeeld erfovereenkomst

Ouders hebben drie dochters waarvan er twee een succesvolle carrière hebben. De derde dochter is hulpbehoevend en zal daardoor voor de rest van haar leven geen eigen inkomen kunnen hebben. In de erfovereenkomst kunnen de ouders en hun drie dochters overeenkomen dat de ouders nu een schenking doen aan de hulpbehoevende dochter en dat die schenking niet zal worden meegenomen in de verdeling

van de erfenis op het moment dat beide ouders overlijden. De twee andere dochters gaan ermee akkoord dat ze niet helemaal gelijkwaardig worden behandeld in het voordeel van hun zus.

F. Vereffening en verdeling van de nalatenschap

Na aanvaarding nalatenschap: effectieve verdeling

- Opsomming activa en passiva
 - Actief: nagelaten goederen en gelden
 - Passief: schulden van de erflater en enkele schulden die ontstaan na het overlijden
- In principe in der minne en in natura
 - Gerechtelijke procedure mogelijk als dit niet kan
- Principe is dat er zoveel mogelijk in natura wordt verdeeld

G. De schenking

Akte waarbij een schenker zich onherroepelijk om niet van een zaak ontdoet ten voordele van een begiftigde

- **Tijdens het leven**
- **≠ testament:** geen eenzijdig contract
 - (minstens) **tweezijdige rechtshandeling**
- **Onherroepelijk**
- Bedoeling om gift te verschaffen
- Zeer vormgebonden (bij notaris; staat van schatting)
- Uitzondering: **handgift** = materiële overdracht van roerend goed
 - Vb. Letterlijk geld,... geven aan persoon
- **Middel om successierechten (belasting op nalatenschap) te vermijden**

Schenking	Testament
Wederkerige rechtshandeling: aanvaarding nodig	Eenzijdig contract (kan wel verworpen worden)
Schenker moet in leven zijn	Heeft slechts uitwerking na overlijden testator
Onmiddellijke overdracht van eigendom	Goederen worden pas overgedragen na openvallen van de nalatenschap
Niet ongedaan te maken (aantal uitzonderingen)	Herroepelijk: meest recente geldt

LEERDOELSTELLINGEN

Weten welke hoedanigheden de staat van de persoon bepalen

De verschillen tussen feitelijke samenwoning, wettelijke samenwoning en het huwelijk kennen (wie, hoe, rechten en plichten, gevolgen, einde)

Het primair en secundair huwelijksstelsel kunnen toelichten

Begrijpen dat juridische en biologische afstamming niet altijd gelijk is, en de gevolgen van juridische afstamming kennen

De wijzen van vaststelling van afstamming langs moederszijde en langs vaderszijde kennen

De gronden voor echtscheiding, de procedures en de gevolgen ervan kennen

Weten waar en wanneer de nalatenschap openvalt

Weten wat de voorwaarden zijn om te kunnen erven

De wettelijke erfopvolging kunnen uitleggen: wie zijn de erfopvolgers, wie krijgt wat, ...

De toebedelingscriteria van de erfrechten van verwanten kennen en kunnen toepassen (hiërarchie, orden, graad, lijn; plaatsvervulling; kloving)

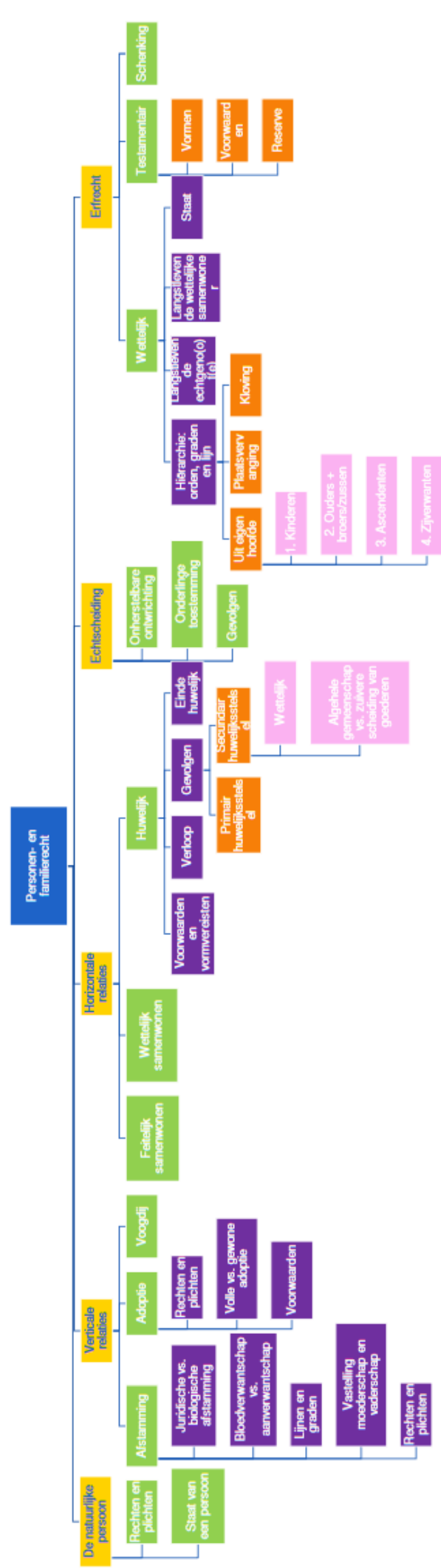
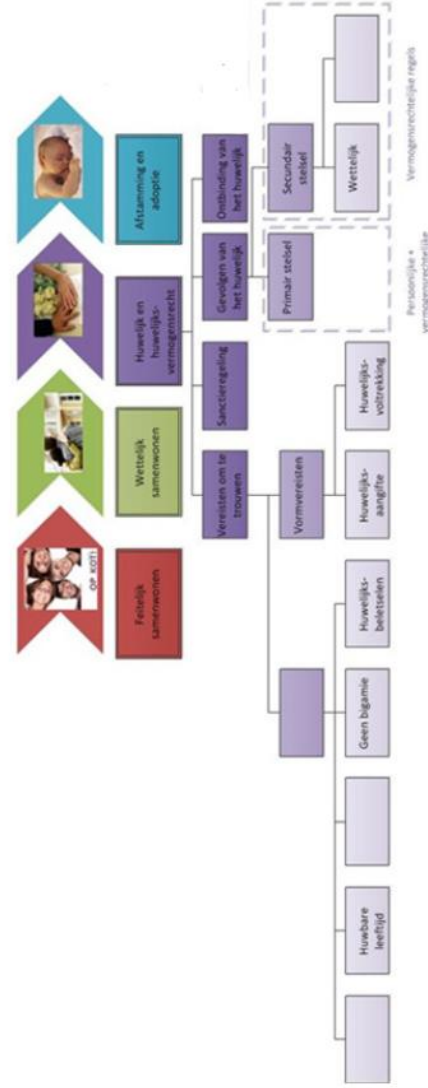
Het verschil kennen tussen volle eigendom, blote eigendom en vruchtgebruik

De regels, de voordelen, de nadelen en wijzen van de testamentaire nalatenschap kennen

De soorten legaten kennen (algemeen legaat, legaat onder algemene titel, bijzonder legaat)

De verschillen kennen tussen een overdracht van goederen via schenking en via testament

Het reserve en het beschikbaar deel van de testamentaire nalatenschap begrijpen en kunnen berekenen

THEMA VIII: VERBINTENISSENRECHT

1. VERBINTENISSEN

A. DEFINITIE

Situering

Verbintenissenrecht en zakenrecht regelen het vermogen van personen

Verbintenissenrecht

- Regelt verhoudingen **tussen personen**: persoonlijke rechten

Zakenrecht

- Regelt verhoudingen **tussen een persoon en een zaak**

Definitie

Verbintenis

Rechtsverhouding waarbij één of meer rechtssubjecten ten aanzien van één of meerdere andere rechtssubjecten gehouden zijn om **iets te geven, te doen of na te laten**

- **Afdwingbaar**
- **Subjectief recht**
- Uitvoering van verbintenis = geven, doen of nalaten

Partijen

- **Schuldenaar (SA)**
 - Schuld t.o.v. schuldeiser
- **Schuldeiser (SE)**
 - Heeft vorderingsrecht (= schuldvordering of (in) schuld)
- **Derde(n)**

Verbintenis vs. overeenkomst !!! (NIET VERWARREN)

Overeenkomst

- **Bron van verbintenis** (ontstaat uit overeenkomst)
- Door wilsovereenstemming (overeenkomst) tot stand gekomen

Verbintenis uit onrechtmatige daad

- Door de fout van de ene wordt er schade veroorzaakt aan de andere persoon
- Geen wilsovereenstemming

B. SOORTEN VERBINTENISSEN

a. Indeling op basis van ontstaanswijze

Ontstaan uit rechtsfeit sensu stricti ("in de enge zin")

1. Burgerlijke aansprakelijkheid (zie ook onder "1. Verbintenissen uit onrechtmatige daad")

Verplicht diegene die een fout begaan heeft om de schade, ontstaan door die fout, aan de benadeelde te vergoeden

- Ook de aansprakelijkheid zonder dat je iets fout gedaan hebt (zie 3. Verbintenissen onrechtmatige daad)

Quasi – contracten: verbintenissen waaraan geen wilsovereenstemming ten grondslag ligt

- Vb. onverschuldigde betaling:
 - bv. per ongelijk op foute rekening overschrijven
=> verplichting om het geld terug te storten
- Vb. ongegronde vermogensverschuiving
 - Vb. zaakwaarneming: iemand heeft een onroerend goed maar is lang in het buitenland => na zware storm met schade aan het goed => buurman maakt bepaalde kosten om schade in te perken
= verbintenis: eigenaar moet deze kosten terugbetalen

Ontstaan uit rechtshandeling

- **Publiekrechtelijke**
- **Privaatrechtelijke**
 - Eenzijdige: één persoon betrokken
 - Vb. erkenning van een kind, nalatenschap aanvaarden
 - Meerzijdige: meerdere personen betrokken

b. Indeling op basis van voorwerp

Op basis van prestatie

- Geven
- Doen
- Nalaten

Inspannings- of middelenverbintenis vs. resultaatsverbintenis

Resultaatsverbintenis

- Schuldenaar verbindt zich tot het behalen van een welbepaald resultaat
- Vb. bouwen van een huis door de aannemer en betaling door de koper

Inspannings- of middelenverbintenis

- Schuldenaar verbindt zich ertoe zijn best te doen tot het behalen van een bepaald resultaat
- Vb. advocaat: verbindt zich niet tot een resultaat, maar tot de poging tot

Gewone verbintenissen en verbintenissen intuitu personae

- **Verbintenissen Intuitu personae:** schulden zijn niet altijd overerfbaar en overdraagbaar
- **Gewone verbintenissen:** wel overerfbaar en overdraagbaar

Burgerlijke en natuurlijke verbintenis

- **Burgerlijke:** afdwingbaar
- **Natuurlijke:** niet afdwingbaar, soort morele verplichting

C. MODALITEITEN VAN VERBINTENISSEN

Modaliteiten van verbintenissen

Zuivere verbintenis (GEEN MODALITEITEN)

- Gehoudenheid en vorderingsrecht starten op ogenblik van het rechtsfeit of –handeling die aanleiding geeft tot de verbintenis

Vele verbintenissen echter gekoppeld aan **modaliteiten (termijn of voorwaarden)**

- **Termijn/tijdsbepaling:** toekomstige, maar zeker gebeurtenis
 - Vb. verbintenis komt, maar bv. pas na 1 jaar (kan ook onbepaald zijn, bv. 'als x sterft')
- **Voorwaarde:** toekomstige, maar onzekere gebeurtenis

a. Modaliteiten van termijn en voorwaarde

Verschillende verbintenissen op basis van modaliteiten

Opschortende voorwaarde

- **Verbintenis uitvoeren wanneer de voorwaarde is gerealiseerd**
- vb. aankoop huis op voorwaarde dat men lening krijgt van bank
 - Geen lening = geen aankoop

Ontbindende voorwaarde

- **Verbintenis verdwijnt wanneer de voorwaarde is gerealiseerd**
- Vb. schilderij verkopen op voorwaarde dat de schilder niet overlijdt binnen 2 jaar
=> leeft hij dan nog, verkoop definitief, zo niet, verbintenis geldt niet

Zuiver potestatieve voorwaarde (Verboden in Belgisch recht)

- **Vervullen van voorwaarde is volledig afhankelijk van de wil van de schuldenaar (SA), volledig willekeurig**
- Vb. huis verkopen als ik daartoe zin heb

Gemengde potestatieve voorwaarde (wel toegelaten)

- **Hang wel af van wil van 1 van de partijen, maar minder willekeurig** omdat al bepaald is dat het verkocht zal worden aan voorkoopgerechtigde
- Vb. uitsluitend huis verkopen aan voorkoopsgerechtigde als ik daartoe zin heb

Opschortende termijn

- **Verbintenis uitvoeren voor einde termijn**
- Vb. rechter geeft je 2 jaar uitstel van betaling

Ontbindende termijn

- **Verbintenis verdwijnt na termijn**
- vb. overeenkomst voor 1 jaar (vb. arbeidsovereenkomst) ontbindende termijn van 1 jaar

b. Modaliteiten bij pluraliteit van schuldeisers/schuldenaren

Bij pluraliteit van SE/SA (meerdere SE en/of SA) regel: schulden zijn deelbaar

- Vb. meerdere SE: elke SE kan slechts zijn deel van de totale schuld vorderen
- Vb. meerdere SA: elke SA kan slechts voor zijn deel van de schuld worden aangesproken

Uitzondering: **hoofdelijkheid** (= solidariteit)

Schuld kan volledig bij 1 van de partijen gevraagd of gevorderd worden

- Aan actieve zijde: elke SE kan de totale schuld vorderen van de SA
 - Wanneer de SA totale schuld heeft afbetaald, is hij bevrijd
 - **Regresrecht** na uitdoving schuld: verdere SE kunnen hun deel van eerste SE vorderen
bij bv. 3 SE, 1 SA: schuld aan 1 SE geven, de andere 2 kunnen hun deel eisen van die ene SE
- Aan passieve zijde: elke SA kan voor de totale schuld worden aangesproken (= ingebrekestelling)
 - **Regresrecht** na uitdoving schuld: SA die totale schuld afbetaald heeft, kan het deel van andere SA terugvorderen
Bij bv. 1SE, 3SA;: schuld kan volledig geëist worden van 1 SA, deze kan aan andere 2 SA hun deel terugvragen (regresrecht)
- In gebreke stellen van één SA geldt ten overstaan van alle andere SA vaak een termijn
- Hoofdelijkheid moet ofwel expliciet vermeld worden in de wet of in een contract

- Vb. hoofdelijkheid door wet: buitensporige schulden

Gehoudenheid in solidum

Niet in wet, maar creatie van de rechtspraak

- Gelijkaardig aan hoofdelijke aansprakelijkheid
- **Dezelfde hoofdgevolgen**
 - Elke SA aanspreekbaar voor het geheel
 - Regresrecht
- **Andere bijkomstige gevolgen**
 - Ingebrekestelling van één SA geldt niet ten aanzien van alle SA

c. Modaliteiten m.b.t. het voorwerp van de verbintenissen

Indien er verschillende voorwerpen in de verbintenis betrokken zijn (geven, doen en nalaten)

Alternatieve verbintenis

- SA kan kiezen en de voor hem voordeligste verbintenis uitvoeren

Cumulatieve verbintenis

- SA moet alle verbintenissen uitvoeren

Facultatieve verbintenis

- SA kan zijn schuld op een andere manier kwijtspelen

2. VERBINTENISSEN UIT RECHTSHANDELING

A. GELDIGHEIDSVORWAARDEN (EN NIETIGHEID) VAN OVEREENKOMST

Geldigheidsvoorwaarden en nietigheid

De rechtshandeling waaruit de verbintenis ontstaan is, moet rechtsgeldig zijn

5 cumulatieve voorwaarden

1. Verbintenis moet uit vrije wil, niet aangetast door wilsgebreken
2. Moet gaan over een bepaalbaar voorwerp
3. Oorzaak moet geoorloofd zijn
4. Beide partij(en) moeten handelingsbekwaam zijn
5. Conformiteit met het dwingend recht

a. Vrije wil (niet aangetast door wilsgebreken)

Vrije wil

Overeenkomst moet met beoogde rechtsgevolgen gebeuren

- >< Gentlemen's agreement
 - Eerder Soft law: geen afdwingbare regels bij te pas
- Vrij, bewust en duidelijk
- **Zonder wilsgebreken**

Soorten wilsgebreken

Bedrog

- Opzettelijk iemand misleiden
- Moet doorslaggevend zijn: als men de juiste toedracht had gekend, had men de rechtshandeling niet gesteld
- Bedrog moet uitgaan van wederpartij en moet kwaadaardig zijn
- ≠ kleine overdrijvingen, zoals bv. "Beste kwaliteit, laagste prijzen"

- Hoofdbedrog vs. bijkomstig bedrog
 - Bij bijkomstig bedrog (bedrog i.v.m. minder belangrijk aspect) blijft rechtshandeling bestaan, maar kunnen de rechten van de partijen aangepast worden door de rechter
- Vb. bedrog: contract ondertekenen denkend dat de arbeider een bepaald diploma heeft, deze blijkt dit diploma niet te hebben

Geweld

- Moet doorslaggevend zijn: als het geweld er niet was geweest, had men de rechtshandeling niet gesteld
- Zowel fysiek als moreel
- Kan uitgaan van een derde
- Moet onrechtmatig zijn
- Geweld moet voldoende indruk maken, er moet een onmiddellijke vrees door zijn
 - Dus het geweld moet voldoende substantieel zijn
- Vb. geweld: iemand dwingt je een overeenkomst te tekenen door een pistool op je te richten

Dwaling

- Verkeerde voorstelling van de zaken of een vergissing van de partij
- Dwaling moet betrekking hebben tot de essentie van de zaak
- Dwaling moet doorslaggevend: als men de juiste toedracht had gekend, had men de rechtshandeling niet gesteld
 - Vb. overeenkomst om kapper te worden:
Dwaling tussen 'haar' kapper en steenkapper
- Verschoonbaar: aanvaardbaarheid van dwaling
 - Persoon in kwestie kan je niet verwijten dat er effectief een dwaling was

Benadeling (geen wilsgebrek)

- Enkel in bijzonder gevallen genoeg reden voor nietigheidsverklaring
- **Geen wilsgebrek:** partijen hebben in vrije wil en in volle bewustzijn overeenkomst gesloten, maar deze is naar objectieve economische maatstaven totaal onbillijk
- Wanverhouding tussen de prestaties van de partijen
- Kan wel bewijselement zijn voor wilsgebrek

Werkelijke vs. uitgedrukte wil

- Werkelijke wil is niet gelijk aan uitgedrukte wil, andere partij ging hier wel van uit
- Rechtspraak: tussenoplossing -> de **vertrouwensleer**
 - Verklaring van een partij die bij de wederpartij het rechtmatige vertrouwen kan doen ontstaan omtrent wat er gewild is, doet de rechtshandeling geldig ontstaan.

b. Voorwerp

= concreet beoogd rechtsgevolg

- Moet voldoende bepaald of bepaalbaar zijn
 - Vb. niet: 'ik verkoop je een auto' >< wel: de auto van merk x, met chassisnummer y,
- Moet geoorloofd zijn
 - Vb. niet exploitatie van verboden kansspelen
- Er moet overeenstemming en overleg zijn tussen de partijen

c. Oorzaak

Doorslaggevende beweegreden van de rechtshandeling

Wederkerige verbintenissen

- Prestatie (voorwerp) van de ene partij = oorzaak van de andere partij
- Problemen:

- Geen oorzaak
 - Vb. onverschuldigde betaling: geld storten op foute rekeningnummer
- Ongeoorloofde oorzaak
 - In strijd met openbare orde of goede zeden
 - Nietige rechtshandeling
 - Vb. spullen kopen om een terroristische aanslag te plegen of om te gokken

d. Bekwaamheid

Contractpartij moet handelingsbekwaam zijn

- **Men moet rechts- EN handelingsbekwaam zijn**
- **Regel:** elke natuurlijke persoon is handelingsbekwaam als:
 - Men rechten en plichten kan uitoefenen zonder tussenkomst van derden
- **Onbekwaamheid** -> wordt voorzien in wet of vastgesteld door rechter
 - Vb. minderjarigen, personen onder beschermingsstatuur

e. Conformiteit met dwingend recht

Begrippenkader (ZIE H2 basisbegrippen en indeling van het recht)

- Aanvullende normen
- Dwingende normen
- Normen van openbare orde

Rechtshandelingen die de regels van het dwingend recht miskennen zijn vernietigbaar

f. Nietigheid van rechtshandeling

Indien niet voldaan aan alle 5 geldigheidsvoorwaarden

- Mogelijkheid tot vernietigbaarheid

Nietigheid moet uitgesproken worden door rechter

- Verplicht of facultatief
- Absoluut of relatief
 - **Absolute nietigheid:**
 - Bescherming van regels van openbare orde
 - Algemeen belang
 - Door iedereen oproepbaar
 - Ambtshalve rechten
 - Kan gedurende gehele procedure
 - Vb. bigamie: openbare orde
 - **Relatieve nietigheid:**
 - Dwingend recht
 - Privé belang
 - Enkel door partij zelf oproepbaar
 - Niet ambtshalve
 - Moet aan begin procedure: limini nitis
- Gevolg: restitutio in integrum
 - Retroactief: alle gevolgen moeten hersteld worden zoals het voorheen was
 - Vb. een verkocht goed moet worden teruggegeven en prijs wordt terugbetaald
 - Retroactiviteit wordt soms gemilderd

B. ONTSTAAN VAN DE OVEREENKOMST

Overeenstemming van aanbod en aanvaarding

Aanbod

- Een partij formuleert concreet voorstel: bevat alle noodzakelijke elementen van de overeenkomst
- Bindend voor de partij van wie het uitgaat
- Intrekken van aanbod?
 - Een goed: mogelijk **voor** de aanvaarding
 - Soortgoederen: redelijk aanbod gedurende bepaalde termijn

Aanvaarding

- Expliciet: eenvoudige 'ja' volstaat
 - Bv. handtekening op akte
- Impliciet: omstandig stilzwijgen
 - Bv. bedrijven sturen producten, als u ze niet terugstuurt, aanvaard u ze
- Onderhandelingen mogelijk: tegenvoorstellen steeds bindend voor de partij van wie dit uitgaat binnen een redelijke termijn

Op welk ogenblik ontstaat de overeenkomst?

- Rechtspraak: op het ogenblik dat de aanbieder kennis heeft genomen of heeft kunnen nemen van de aanvaarding

Voor het afsluiten van het contract

- Besprekingen: geen juridische verbintenis maar interpretatiemiddel
- Mogelijkheid tot **pre- of buitencontractuele aansprakelijkheid**
 - Vb. stilzwijgen, onjuiste informatie, wederpartij heeft kosten gemaakt maar het contract wordt uiteindelijk niet afgesloten
- **Culpa in contrahendo**
 - Fout die zich voordoet in fase voor contract

C. SOORTEN OVEREENKOMSTEN

Eenzijdige of wederkerige overeenkomsten

Eén of beide partijen verbinden zich tot een bepaalde prestatie

- Eenzijdig: bv. hamer aan iemand geven
- Wederkerige: bv. huurovereenkomst, verkoopovereenkomst

Consensuele, plechtige of zakelijk overeenkomsten

Consensuele overeenkomsten

- Overeenkomst ontstaat uit wilsovereenstemming
- Geen geschrift vereist (wel handig als bewijs)
- Vb. betalen voor bezoek aan bioscoop

Formele of plechtige overeenkomsten

- Overeenkomst moet voldoen aan bepaalde vormvereisten
- Vormvereisten niet nageleefd? => geen overeenkomst
- Vb. huwelijk, hypotheek, schenking, schenking

Zakelijke overeenkomst

- Overeenkomst ontstaat door afgifte van een zaak
- Vb. bruikleen bij effectieve afgifte van het goed

Benoemde of onbenoemde overeenkomsten

Benoemde overeenkomsten

- Staan in de wet

Onbenoemde overeenkomsten

- Staan niet in de wet
- Partijen bepalen vrij de voorwaarden, die achteraf benoemd kunnen worden..
- Vb. leasingovereenkomst, sponsorovereenkomst

Overeenkomsten onder bezwarende titel, overeenkomsten uit vrijgevigheid (= om niet), kanscontracten

Overeenkomst onder bezwarende titel

- Gelijkwaardige verbintenis voor beide partijen
- Bv. verkoop van een goed: uitwisseling goed voor geld

Overeenkomst om niet (overeenkomst uit vrijgevigheid)

- Eén partij verbindt zich tot prestatie zonder tegenprestatie
- Gebeurt uit vrijgevigheid
- Vb. schenking

Kanscontract

- Eén partij gaat een beperkte verbintenis aan en loopt de kans op een grotere tegenprestatie
- Vb. verzekeringscontract
 - Feit waarvoor men verzekerd is doet zich voor: verzekerde heeft voordeel
 - Feit waarvoor men verzekerd is doet zich niet voor: verzekeraar heeft geen voordeel

Vrij onderhandelde contracten, standaardcontracten, toetredingscontracten

Vrij onderhandelde contracten

- Volledig vrij geredigeerd contract

Standaardcontracten

- Vooraf opgestelde contracten
- Vaak opgesteld uit aanvullend en dwingend recht, soms door belangengroepen

Toetredingscontract

- Eén partij bepaalt inhoud van contract, geen onderhandelingsmarge voor andere partij
- Gevaar voor misbruik
- Vb. aansluiting bij telefoon-, elektriciteits-, gas- of watermaatschappij

D. DE GRONDBEGINSELEN VAN EEN OVEREENKOMST EN HUN INTERPRETATIE

a. Wilsautonomie

- In principe is elke partij vrij om al dan niet te contracteren, met wie hij wil, aan welke voorwaarden die hij wil (inhoud) , en op welke wijze waarop hij wil (vorm)

Beperkingen

- Dwingende wetsbepalingen
 - Vb. eisen dat een gebrek in een gekocht product binnen de 2u gemeld moet worden is onredelijk kort
- Bepalingen van openbare orde en goede zeden
 - Vb. recht om vrij te huwen kan niet beperkt tot ontnomen worden
- Sluit onevenwichtige bepalingen niet uit

b. Consensualisme

Principe

- Rechtsgevolgen treden in werking zodra er wilsovereenstemming van de partijen is
- Vormvrij, geen geschrift vereist

Uitzonderingen

- Formele contracten: voor sommige verbintenissen gelden vormvereisten
- Zakelijk contract: totstandkoming van de overeenkomst is afhankelijk van de afgifte van een goed

c. De bindende kracht van overeenkomsten

- Overeenkomst is bindend voor de partijen die deze hebben aangegaan
- Wil van de partijen = grondslag voor verbindende kracht van de overeenkomst
- Herroeping enkel met wederzijdse toestemming of gronden door wet erkend

d. De goede trouw (bona fides)

- De contractanten doen hun best voor de effectieve uitvoering in redelijkheid en billijkheid
- Interpretatie van contract: zich laten leiden door geest van contract en niet zozeer de letter ervan
- Contractuele veinzing

E. DE UITVOERING VAN DE OVEREENKOMST

Op de plaats, het tijdstip en de wijze in de overeenkomst bepaald

Plaats? Schulden zijn haalbaar, niet draagbaar

In de regel: woonplaats van de SA

- Aard van de zaak impliceert vaak andere plaats
- SE moet betaling 'halen'

Wie? Relativiteit: eigen schuld mag door een derde laten uitgevoerd worden

Tenzij bij contracten intuitu personae

- **Fout bij uitvoering: schuldenaar aansprakelijk**
 - Vb. contract met aannemer, aannemer maakt gebruik van onderaannemer: opdrachtgever heeft geen contract met onderaannemer en kan dus niet van hem eisen
 - Uitvoering door een derde **is niet gelijk aan** verbintenis van een derde

Voor wie?

Uitvoering ten bate van SE

- **Uitzondering: beding ten behoeve van een derde**
 - SE kan in een overeenkomst bepalen dat de schuld wordt uitgevoerd aan een derde
 - Vb. levensverzekering (**vraag in oefening**)

F. DE RELATIVITEIT VAN DE OVEREENKOMST

Verbintenissen zijn relatief en gelden slechts tussen partijen

Tegenstelbaarheid aan derden

- Derden kunnen zich niet beroepen op de inhoud van een contract tussen 2 partijen
- Derden moeten het contract wel respecteren als rechtsfeit
- Derden kunnen beïnvloed worden door een contract tussen 2 partijen en dienen rekening te houden met het bestaan en de gevolgen van de overeenkomst

Uitzonderingen op principe van relativiteit

Rechtstreekse vordering

- Wet voorziet rechtstreekse vordering door SE tegen de SA van de SA
 - Vb. wettelijke aansprakelijkheidsverzekering van motorvoertuigen
 - Verzekeraar van de verzekerde, die ongeval veroorzaakte, betaalt rechtstreeks uit aan slachtoffer
 - Slachtoffer kan rechtstreeks vorderen van verzekeraar

Pauliaanse vordering

- SE kan in eigen naam optreden tegen alle rechtshandelingen door SA die een bedrieglijke benadeling van de rechten van de SE tot gevolg hebben
 - Vb. SA schenkt goederen weg zodat je daar geen aanspraak op kan maken

G. SANCTIES BIJ NIET-VRIJWILLIGE NALEVING VAN DE OVEREENKOMST

Contractuele aansprakelijkheid

Niet of foutief uitvoeren van verbintenis

Afhankelijk van de aard van verbintenis

Resultaatverbintenis

- Verbintenis om een bepaald resultaat te bereiken
- Vaststellen dat resultaat niet bereikt is

Middelenverbintenis

- Verbintenis om alle redelijke middelen aan te wenden (je best te doen)
- Vaststellen welke specifieke fout een SA heeft begaan

Ingebrekestelling of aanmaning

- In de regel moet SE de SA vooraf in gebreke stellen, d.w.z. dat hij hem uitdrukkelijk moet aanmanen om zijn verbintenis uit te voeren
- Veelal per aangetekende brief of deurwaardersexploot
- Bij gewone brief of mail: risico van betwisting van ontvangst

Legitieme redenen voor niet-naleving

Overmacht

- Gebeurtenis, omstandigheid die onafhankelijk van de wil van de SA die uitvoering van de verbintenis onmogelijk maakt
- Onoverwinnelijk en onvoorzienbaar
- Bewijslast ligt bij SA, rechter moet nagaan of er overmacht is
- SA is niet in gebreke

Enac

- Exceptio non adimpleti contractus
- Tijdelijk verweermiddel van SE
- Wanneer 1 van de partijen de verbintenis niet nakomt, heeft de andere partij automatisch zonder rechterlijke tussenkomst de mogelijkheid om te weigeren haar eigen prestatie te uitvoeren te brengen
- Geen contractbreuk, geen vergoeding voor vertraging
- Vb. wekelijkse levering drank aan een café, café betaalt niet, brouwer zal volgende week niet leveren
- ..

Retentierecht

- Zaak die iemand onder zich houdt, maar die aan de andere partij toebehoort, niet teruggeven zolang de schuld van deze partij niet voldaan is
- De schuld moet betrekking hebben op de zaak
- Vb. reparatie aan auto maar eigenaar heeft de vorige facturen niet betaald, dan kan de garagist weigeren de auto af te geven

a. Gedwongen uitvoering

SE zal uitvoering van de overeenkomst proberen af te dwingen

Op basis van een uitvoerbare akte – vonnis bij rechtbank

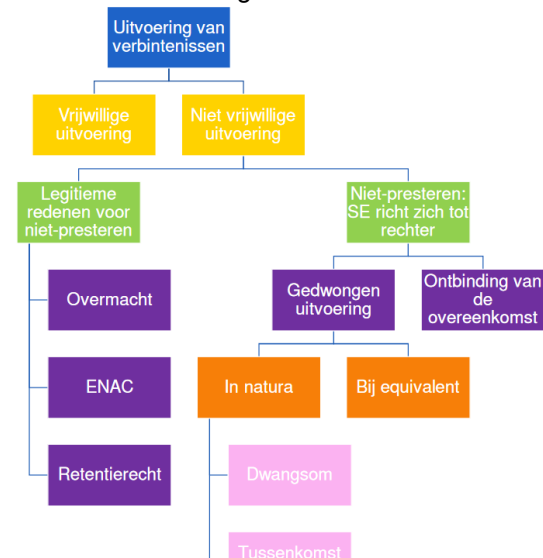
- Uitvoering in natura: **SA proberen laten uitvoeren wat is overeengekomen** d.m.v.
 - Dwangsom
 - Tussenkomst van derde
- Uitvoering bij equivalent: **betalen** van een **geldsom die de overeengekomen prestatie vervangt**
 - Indien foutief nalaten of uitvoeren: compensatoire (vervangend) of moratoire (te laat) schadevergoeding

b. Ontbinding

Overeenkomst wordt beëindigd ten nadele van de in gebreke gebleven partij

- Bij wederkerige overeenkomsten: verbintenissen hangen van elkaar af
- **Niet zelfde als nietigheid**
- Beide partijen van verbintenis bevrijd
- Vaak stilzwijgend begrepen
- Indien ontbindend beding in overeenkomst zelf: geen tussenkomst rechter nodig
- Vb. factuur: "bij niet betaling voorschot 1000 euro, zal de overeenkomst van rechtswege ontbonden worden ten laste van koper..."

c. Schadevergoeding

Zowel bij gedwongen uitvoering als bij ontbinding

- **Bijkomend:** voor schade opgelopen door eiser
- **Exoneratieclausule**
 - Beperking aansprakelijkheid
 - Wetgever sluit dit uit in bepaalde gevallen
 - Vb. 10-jarige aansprakelijkheid van aannemer en architect

OVERZICHT INPLAKKEN

H. BEEINDIGEN VAN DE OVEREENKOMST

a. Rechterlijke vernietiging

- Indien niet voldaan aan één of meer geldigheidsvoorwaarden van de rechtshandeling
- Verbintenis wordt geacht nooit te hebben bestaan

b. Ontbinding

- Contractueel of gerechtelijk
- Retroactief

c. Opzegging

- Eenzijdig
- Slechts mogelijk in bepaalde gevallen

3. VERBINTENISSEN UIT EEN ONRECHTMATIGE DAAD

A. INLEIDENDE BEGRIPPEN

Aansprakelijkheid

- Juridische verantwoordelijkheid (niet gewoon verantwoordelijkheid!)
- Schadeherstel of vergoeding

Burgerrechtelijke aansprakelijkheid: schade herstellen

- = aansprakelijkheid op onrechtmatige daad
- Rechtsgevolgen die de partijen in geen geval beoogd hebben
- ≠ contractuele aansprakelijkheid: gewilde overeenkomst
- ≠ strafrechtelijke aansprakelijkheid: sancties voorzien in Strafwetboek
 - Burgerrechtelijke aansprakelijkheid: schade vereist met causaal verband
 - Bij strafrechtelijke aansprakelijkheid: schade niet vereist
 - Vb. door het rood rijden
- **Gronden**
 - Schending van een wettelijke norm (vb. strafrechtelijke norm)
 - Inbreuk op de algemene zorgvuldigheidsnorm: verplichting tot vergoeding van andermans schade wegens overtreding van een zorgvuldigheidsnorm die aan iedereen is opgelegd

B. DE FOUTAANSPRAKELIJKHEID

Foutaansprakelijkheid

- Aansprakelijkheid voor eigen fout
- Aansprakelijkheid voor andermans fout

Objectieve aansprakelijkheid of risicoaansprakelijkheid

Er is geen fout, maar je bent toch aansprakelijkheid

Vb. arbeidsongevallen: het risico ligt altijd bij het bedrijf, al heeft deze niks met het ongeval te maken

a. Drie voorwaarden

1. Fout

Vereist:

Objectief of materieel element: de onrechtmatige handeling

- Van zodra niet voldaan is aan een specifieke door het recht voorgeschreven verplichting
 - Vb. snelheidsovertreding
- Het schenden van **algemene zorgvuldigheidsnorm**: niet handelen als een normaal zorgvuldig huisvader
 - Beoordeling door de feitenrechter
 - Lichtste inbreuk volstaat (culpa levissima)
 - Toch principe van integrale vergoedingsplicht
 - Soms aansprakelijkheidsbeperking – gekwalificeerde fouten
 - Opzet
 - Zware fout
 - Gewoonlijk voorkomende lichte fout
 - Vb. arbeidsrecht: zeer gevoelig voor zorgvuldigheidsschending
 - “Zou elke andere zorgvuldige persoon dit doen in deze situatie”?
 - Neen: schending zorgvuldigheidsnorm

Subjectief of moreel element

- Toerekenbaarheid
 - Bv. auto-ongeval omwille van hartaanval
- Schuldbekwaamheid
 - Bekwaamheid op goed en kwaad te onderscheiden
 - Kinderen moeten over nodige onderscheidingsvermogen beschikken
 - Rekening houdend met fysieke en intellectuele ontwikkeling
 - Vaak grens op 7 jaar, maar geen vaste regel
- Schulduitsluitingsgronden: rechtvaardigingsgronden
 - Overmacht, onoverwinnelijke dwaling, noodtoestand, morele dwang, zelfverdediging...

2. Schade

- **Werkelijke schade geleden door derden**
- Bewijs van effectieve schade vereist
- Slachtoffer: schadebeperkingsplicht
 - Verplichting om te zorgen dat de schade niet groter wordt
- **Alle schade**
 - Materiële schade
 - Morele schade
 - Toekomstige schade: kapitalisatie
 - Verlies van een kans: beoordeling door rechter
- **Waarde van de schade**
 - Beoordeling van de rechter naar billijkheid en eerlijkheid (ex aequo et bono)
- Vergoeding
 - Herstel in natura
 - Omzetting in geld

3. Oorzakelijk verband

Enkel schade die veroorzaakt is door de fout moet vergoed worden

- Voldoende relevantie

Conditio sine qua non

- Zonder die fout zou die schade zich niet hebben voorgedaan of niet op dezelfde manier
- Fout is noodzakelijke voorwaarde

Equivalententieleer

- Alle fouten die noodzakelijke rol hebben gespeeld in schadegeval leiden tot volledige aansprakelijkheid
- In concreto: belangrijkheid van fout is irrelevant
- In casu: wat had de dader moeten doen om rechtmatig te handelen

Discussies

Samenloop van verschillende fouten

- Iedere fout, zonder dewelke de schade niet op dezelfde manier zou zijn opgetreden, leidt tot gelijke aansprakelijkheid
- Relativering door rechter op basis van:
 - Redelijkheidsbeginsel
 - Adequatietheorie
 - Theorie van de nuttige oorzaak

Beperking van equivalententieleer

- Intervenierende factoren
 - Fout van het slachtoffer
 - Voorbeschiktheid van het slachtoffer
 - Gedeelde aansprakelijkheid
 - Risicoaanvaarding
 - Zelfstandige juridische oorzaak
 - Tweede fout

C. BUITENCONTRACTUELE VS. CONTRACTUELE AANSPRAKELIJKHEID

Contractuele aansprakelijkheid	Buitencontractuele aansprakelijkheid
Gewone lichte fout, niet elke tekortkoming wordt aanvaard	Zelfs de lichtste afwijking van de normale zorgvuldigheidsnorm wordt aanvaard
Enkel voorziene of voorzienbare schade moet vergoed worden	Alle schade komt in aanmerking voor vergoeding

Samenloop

Principe: verbod op samenloop

- Contractuele aansprakelijkheid > buitencontractuele aansprakelijkheid
- Enkel tussen contracterende partijen

Uitzondering:

Enkel als de fout van de medecontractant geen schending uitmaakt van de contractuele verplichting, maar een schending van de algemene zorgvuldigheidsverplichting is en als alle schade geheel vreemd is aan de uitvoering van het contract

D. AANSPRAKELIJKHEID ZONDER EIGEN FOUT

a. Begrippen

Partijen staan in voor hun eigen fout, maar ook de fout van derden die zij inschakelen bij de uitvoering van het contract en voor de zaken die zij aanwenden

- Objectieve of foutloze aansprakelijkheid
 - Vergoedingsverplichting los van fout
- Kwalitatieve aansprakelijkheid
 - Aansprakelijk voor hoedanigheid t.o.v. iemand die fout veroorzaakt.

b. Aansprakelijkheid van ouders voor hun minderjarige kinderen

Vader en moeder zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen

- Bij foutieve handeling van het kind
- Indien kind geen onderscheidingsvermogen heeft: relativering

Als men het vermoeden kan verleggen (= weerlegbaar vermoeden): niet aansprakelijk

- Gebrek aan opvoeding en/of gebrek aan toezicht
- Weerlegbaar door elke ouder afzonderlijk: beoordeling door feitenrechter
(oefening) aansprakelijkheid van ouder is niet onweerlegbaar!

Cumuleerbaar met vordering tegenover kind zelf

- Indien kind toerekeningsvatbaar is

Strikte interpretatie t.o.v. ouders

- Niet bv. grootouders

c. Aansprakelijkheid van onderwijzers en ambachtslieden (vlug over gegaan)

De onderwijzers en ambachtslieden zijn aansprakelijk voor de schade door hun leerlingen en... Weerlegbaar door het vermoeden van gebrek aan toezicht

- Eindigt niet met meerderjarigheid

d. Aansprakelijkheid van aanstellers of werkgevers

Aanstellers zijn verantwoordelijk voor schade veroorzaakt door hun aangestelden in de bediening waartoe zij hen gebruikt hebben

- Fout tijdens de bediening: ruim
- Onweerlegbaar vermoeden
- Gecombineerd met eigen vordering tegenover aangestelde: maar aansprakelijkheidsbeperking via gekwalificeerde fouten (zie eerder)

e. Aansprakelijkheid voor zaken

Men is aansprakelijk voor de schade van zaken die men onder zijn bewaring heeft

- Roerende en onroerende goederen
- Bewaarder:
 - ≠ eigenaar
 - = feitelijke macht over goed
 - Voor zijn eigen rekening
 - Beoordeling door feitenrechter
 - Fout = gebrek in de zaak

Gebrek aan de zaak (snel over gegaan)

- Abnormaal kenmerk of gesteldheid van de zaak
- Intrinsiek: gebrek in de zaak zelf
- Extrinsiek: gebrek door uitwendige omstandigheden

Bewijs (snel over gegaan)

- Kan ook onrechtstreeks: de schade kan geen andere oorzaak hebben

Vermoeden (snel over gegaan)

- Zeer beperkt weerlegbaar: vreemde oorzaak of overmacht

f. Aansprakelijkheid voor dieren

De eigenaar van een dier, of, terwijl hij het in gebruik heeft, degene die zich ervan bedient, is aansprakelijk voor de schade die door het dier is veroorzaakt, hetzij het onder zijn bewaring stond, dan wel verdwaald of ontsnapt was.

- Eigenaar of diegene die juridische bewaring heeft
 - Niet de louter feitelijke bewaarder
- Schade door autonome gedraging van het dier
 - Afzwakking aansprakelijkheid indien externe factoren
- Vermoeden leidt tot aansprakelijkheid
 - Enkel weerlegbaar in geval van overmacht

g. De bijzondere aansprakelijkheid voor gebouwen

De eigenaar van een gebouw is aansprakelijk voor de schade door de instorting ervan veroorzaakt, wanneer deze te wijten is aan verzuim van onderhoud of aan een gebrek in de bouw.

- Enkel voor onroerende goederen
- Onweerlegbaar vermoeden
- Niet cumuleerbaar met algemene aansprakelijkheid voor zaken

h. Aansprakelijkheid voor kerninstallaties (niet kennen)

i. Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door geestesziekten

Ondanks een staat van krankzinnigheid of een andere vorm van geestesstoornis kan de rechter een persoon houden tot vergoeding van schade

- Rechter kan afwijken van normale principes

E. BUITENCONTRACTUELE OVERHEIDSAANSPRAKELIJKHEID

Vroeger: overheid genoot lange tijd immuniteit buitencontractuele aansprakelijkheid

Nu: overheid dient ook normale zorgvuldigheidsnorm te respecteren

Schadevergoeding mogelijk indien sprake van fout

F. EINDE VAN VERBINTENISSEN

Enkel verschillende begrippen kennen en kunnen uitleggen

1. Einde rechtshandeling

2. Uitvoering

- Soms gepaard met subrogatie
- = een nieuwe SE treedt in de plaats van de vorige na overname vordering

3. Schuldvergelijking

- Indien wederzijdse schuld, worden beide schulden geacht geregeld te zijn ten belope van de kleinste schuld, de grootste schuld blijft bestaan
- Specifieke voorwaarden
- Vb. A leent B 10 euro, B leent A 20 euro => bij schuldvergelijking: A moet B nog 10 euro

4. Schuldvermenging

- SE en SA worden dezelfde persoon

5. Schuldvernieuwing = novatie

- Ene schuld wordt vernietigd en vervangen door een andere

6. Kwijtschelding

- SE geeft aan niet langer de uitvoering van de verbintenis op te eisen

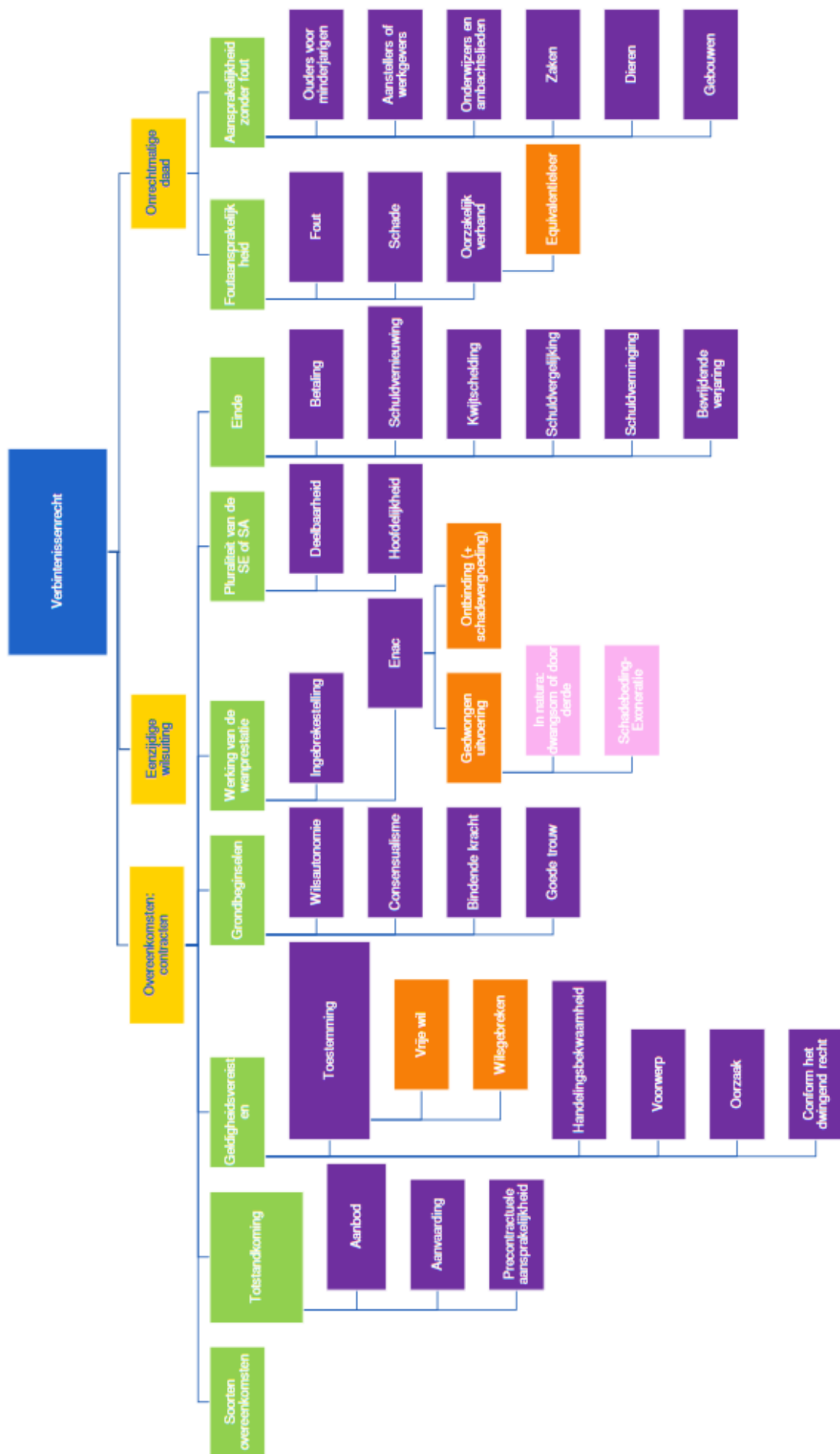
7. Verjaring

- Na wettelijk bepaalde tijd vervalt de schuld of de plicht om iets te presteren

LEERDOELEN BIJ THEMA 8

- De begrippen verbintenis en overeenkomst kunnen onderscheiden van elkaar.
- Soorten verbintenissen kunnen kwalificeren (je moet bijvoorbeeld kunnen uitmaken of een concreet geval een resultaats-dan wel een middelenverbintenis is).
- De soorten overeenkomsten kennen en kunnen benoemen
- Weten wanneer een overeenkomst tot stand komt en welke de mogelijke gevolgen hiervan zijn (concreet voorstel, welke elementen moeten in het aanbod vermeld zijn, bindend, gevolgen van een tegenvoorstel, ...).
- In welke gevallen kan ik betwisten dat er een geldige overeenkomst tot stand is gekomen?
- Wat zijn de gevolgen indien er besloten wordt dat een overeenkomst niet geldig tot stand is gekomen? (het verschil tussen relatieve en absolute nietigheid kennen).
- De grondbeginselen van overeenkomsten kunnen bespreken.
- Voor wie gelden overeenkomsten? Tussen partijen? Wat met derde partijen die niet betrokken waren bij de overeenkomst?
- Welke stappen kunnen er ondernomen worden in geval van een wanprestatie door mijn medecontractant en wat zijn de gevolgen ervan?
- Wie draait op voor de schulden? Wat als er meerdere schuldenaars zijn?
- Contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid kunnen vergelijken: wat is het verschil en is samenloop mogelijk?
- Wanneer kan ik aansprakelijk gesteld worden indien ik een fout heb begaan? Wat als er meerdere oorzaken zijn? Welke schade wordt vergoed? Is er ook aansprakelijkheid mogelijk zonder fout?
- Kunnen personen aansprakelijk gesteld worden voor fouten begaan door anderen?

REFERENTIEKADER

THEMA IX: GOEDEREN- EN ZAKENRECHT

1. Algemeen

Begrippenkader

Vermogensrecht

Persoonlijke rechten: verhouding rechtssubjecten

- Vorderingsrechten

Zakelijke rechten

- Eigendomsrechten
- Vruchtgebruik

Intellectuele rechten

- Rechten i.v.m. artistieke creaties...

Verbintenissenrecht vs. goederenrecht

Verbintenissenrecht

- Regelt verhouding tussen rechtssubjecten (personen)
- Regels die personen moeten volgen wanneer ze een overeenkomst sluiten

Goederenrecht

- Regelt rechten die een rechtssubject (persoon) op een rechtsobject (goed) kan hebben
- Zakelijke rechten
- Als iemand een zakelijk recht heeft, moet dit **door iedereen gerespecteerd worden** (Tegenstelbaarheid, absoluut karakter)

Goederen vs. zaken

Zaak

- Materieel voorwerp
- Lichamelijk > tastbaar

Goed

- Lichamelijk (zaken) + onlichamelijk (intellectuele rechten)
- Vertegenwoordigen vermogenswaarde

(oefening) octrooi op je DNA: goed of zaak? => goed, want niet tastbaar

2. Soorten goederen

A. Roerende en onroerende goederen

Oorspronkelijk onderscheid

- Verplaatsbaar (RG) vs. niet verplaatsbaar (OG)

Later:

- Waardevol vs. niet waardevol

Burgerlijk wetboek:

- **Onroerende goederen = goederen met economische waarde**
- Roerende goederen: residuaire categorieën (al de rest)

Onroerende goederen (OG)	Roerende goederen (RG)
Vaste zetel, immobiel: gemakkelijk te situeren → publiciteit door registratie in registers	Moeilijker te situeren, gemakkelijker te verplaatsen → geen publiciteit
Meer zekerheden (vb. hypotheek)	Gemakkelijk vervreemdbaar (geen notaris nodig, bij onroerende goederen wel)
Fiscaal: registratierechten	Fiscaal: BTW
Betere bescherming bij inbeslagname	Gemakkelijker in beslag te nemen
Huwelijksvermogensrecht (wettelijk stelsel): OG in bezit voor huwelijk = eigen vermogen	Huwelijksvermogensrecht (wettelijk stelsel): RG in bezit voor huwelijk wordt meestal gemeenschappelijk

a. Soorten onroerende goederen

Onroerende goederen naar hun aard

Niet verplaatsbaar zonder beschadigen van essentie ervan (van het typekenmerk)

- Grond + alles wat blijvend met de grond één geheel uitmaakt
- Vb. grond, gebouw, brug, garage, kelder, bomen en beplantingen

Onroerende goederen door incorporatie

Roerende goederen die **op blijvende wijze zijn ingebouwd in een onroerend goed**

- Verenigd met het onroerend goed waardoor goederen hun zelfstandigheid verliezen
- Vb. buizen van centrale verwarmingen, kraan op havenkade

Onroerende goederen door bestemming

Goederen die **uit aard roerend** zijn, maar beschouwd worden als onroerend goed omdat ze **bestemd zijn voor gebruik bij onroerend goed**

- Fysiek verplaatsbaar, maar accessorium bij onroerend goed
- Dezelfde eigenaar + duidelijke, blijvende band tussen goederen (nodig voor exploitatie)
- Vb. landbouwgereedschap op boerderij, toonbank in winkel...

Onroerende goederen door het voorwerp waarop ze betrekking hebben

Onlichamelijke goederen, die verband houden met een onroerend goed

- Onroerende zakelijke rechten
- Vb. erfdienstbaarheid, erfpacht, hypotheek
- Vruchtgebruik: afhankelijk van het goed waarop het betrekking heeft

b. Soorten roerende goederen

Roerende goederen uit hun aard

Gemakkelijk verplaatsbaar

- Vb. meubels, appels gevallen van een boom...

Roerende goederen door wetsbepaling

Wet zegt dat ze roerend zijn

- Rechten die betrekking hebben op roerende goederen
- Vb. aandelen in een vennootschap

Roerende goederen door vervroegde roerendmaking (= door anticipatie)

Onroerend goed, maar beschouwd als roerend vooraleer ze van het onroerend goed gescheiden worden

- Vb. verkoop van oogst boomgaard vooraleer vruchten geplukt zijn

B. Lichamelijke en onlichamelijke goederen

Lichamelijke goederen

Materiële goederen

- Zintuiglijk waarneembaar

Onlichamelijke goederen

Immateriële goederen

- Niet zintuiglijk waarneembaar, geen stoffelijk bestaan
- Idee, concept, recht

C. Gebruiksgoederen en verbruiksgoederen

Gebruiksgoederen

Goederen die men meer dan één keer kan gebruiken

- Gaan slechts teniet door slijtage of defect
- Vb. meubelen, auto's, machines...

Verbruiksgoederen

Goederen die na het eerste gebruik teniet gaan, verdwijnen

- Bv. brandstof, geld, etenswaren...

Belang onderscheid: teruggaveplicht en risico bruikleen

- **Gebruiksgoed** hetzelfde goed teruggeven + risico tenietgaan bij eigenaar
- **Verbruiksgoed**: gelijkaardig voorwerp teruggeven + risico bij lener

D. Vervangbare en onvervangbare goederen

Vervangbare goederen

Goederen die bij nakoming van verbintenis onderling verwisselbaar zijn: soort is bepalend

- Bv. bankbiljetten, een bepaald type auto...

Onvervangbare goederen:

Goederen die individueel bepaald zijn en zich onderscheiden van alle andere goederen van zijn soort

- Vb. gepersonaliseerde gsm, een kunstwerk...

Criterium: wil van de partijen

E. Goederen in de handel en goederen buiten de handel

Goederen in de handel

Goederen die vrij in omloop kunnen gebracht worden

- Vervreemdbaar
- Kunnen voorwerp van rechtshandeling tussen particulieren zijn

Goederen buiten de handel

Goederen waarvan men geen private eigenaar kan worden (ook geen verkrijgende verjaring)

- Onvervreemdbaar
- Vb. grond die publieke eigendom is

Overheidsgoederen

Openbare domeingoederen		Private domeingoederen
Buiten de handel		In de handel
Bijzondere regels voor bestuur en beschikking + niet vatbaar voor individuele eigendomsverkrijging		Vervreemdbaar (wel bepaalde regels)
Specifiek overheidsdoel		Geen specifiek overheidsdoel
Tot het nut van iedereen	Niet bedoeld voor gebruik door iedereen	
Vb. openbare bibliotheek, straten, ...	Vb. militair domein, gevangenis, ...	Vb. gronden die het OCMW bezit kunnen verpacht worden

F. Goederen die aan niemand toebehoren

Gemeenschappelijke goederen

Goederen die aan niemand toebehoren, maar waarvan iedereen gebruik kan en mag

- Vb. de zee, de lucht, het licht...

Res nullius

Roerende goederen die een eigenaar kunnen hebben, maar er geen meer hebben of goederen waarvan men eigendom afstaat

- De eerste die er zich meester van maakt wordt eigenaar
- Vb. wilde dieren, vissen...

3. De zakelijke rechten

A. Kenmerken van de zakelijke rechten

Zakelijke rechten vs. vorderingsrechten

Zakelijke rechten	Vorderingsrechten
Rechten die rechtssubject heeft op rechtsobject	Bevoegdheid om van iemand een verbintenis te kunnen eisen (rechtsverhouding tussen rechtssubjecten)
Absolute werking: moet door iedereen geëerbiedigd worden (tegenwerpelijk → publiciteit)	Relatieve werking: geldt tussen 2 partijen
Volgrecht: het recht volgt de zaak, ongeacht in wiens handen ze is → goed kan vervreemd worden maar het zakelijk recht gaat mee over op nieuwe eigenaar	Vorderingsrechten worden door de schuldenaar persoonlijk gecontracteerd: geen niet automatisch mee over op een derde persoon
Recht van voorrang: in geval van insolventie blijft dit zonder gevolg voor houder van zakelijk recht	Gelijkheid van schuldeisers: houder van vorderingsrecht loopt risico van insolventie van schuldenaren
Numerus clausus: aantal zakelijke rechten is beperkt, door de wet bepaald	Onbeperkt in aantal: men kan er zoveel creëren als men wil

B. Soorten zakelijke rechten

Zelfstandige zakelijke rechten

Bestaan op zichzelf, zonder band met andere rechtsverhouding

Geven vol recht (eigendom & bezit) of geven genotsrecht (vruchtgebruik, erfpacht, opstal, erfdienstbaarheid)

Bijkomstige zakelijke rechten = zakelijke zekerheden

Zijn afhankelijk van of verbonden met andere verhouding: 2 titularissen van een recht

- Moeten zekerheid bieden dat bepaald vorderingsrecht uitgeoefend kan/zal worden
- Vb. hypotheek, voorrecht

Volledige >< beperkte zakelijke rechten

Volle rechten (alleen de eigendom) en de beperkte zakelijke rechten

C. Eigendom

a. Definitie en kenmerken

Het recht om op de meest volstrekte wijze van een zaak het genot te hebben en daarover te beschikken

- Mits men er geen gebruik van maakt dat strijdig is met de wetten of verordeningen
- Als eigenaar heb je dus het **genot, het beheer en de beschikking** van een zaak

Eigendom: genot, beheer en beschikking

Genot van een zaak

Recht op het innen van de opbrengsten en vruchten

- Vb. fruit van een boomgaard, interesten van een spaarboekje

Beheer van een zaak

Recht om de zaak aan te wenden als eigenaar voor eigen doelstellingen

- Vb. huis verhuren, zaak uitlenen

Beschikken over een zaak

Men mag alle materiële handelingen uitvoeren waarmee men de waarde van een zaak kan veranderen of aantasten

- Zaak vervreemden, verkopen, vernietigen, schenken... of er zakelijke rechten op toestaan ten voordele van derde

b. Beperkingen

Het eigendomsrecht: niet (meer) onbegrensd

Principe: absoluut recht

Eigenaar mag doen wat hij wil

Maar: beperkingen

- Privaatrechtelijke beperkingen
 - Verstrengd aansprakelijkheidsregime
 - Rechtsmisbruik
 - Burenhinder
- Publiekrechtelijke beperkingen
 - Onteigeningen / opeising
 - Beperkingen op uitoefening van het eigendomsrechten

Algemeen belang

Onteigening

- Overheid ontzet ééenzijdig eigenaars uit eigendomsrecht
- Aan strikte voorwaarden verbonden

Opeising

- Goederen onmiddellijk opvorderen bij een noodtoestand

Publiekrechtelijk erfdiensbaarheden

- Vb. plaatsen van elektriciteitsleidingen

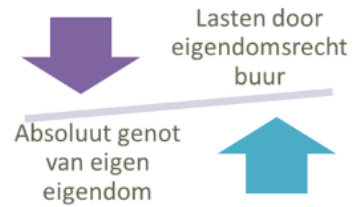
Wetgeving op stedenbouw en ruimtelijke ordening

- Vb. niet bouwen op landbouwgrond, voorschriften voor uitbating van gevaarlijke of hinderlijke inrichtingen

Rechtsmisbruik

Eigenaar die op kennelijk onredelijke wijze gebruik maakt van eigendomsrecht: aansprakelijk

1. Recht uitoefenen enkel en alleen om schade te berokkenen aan derden
2. Verschillende manieren om eigendomsrecht uit te oefenen met identiek voordeel voor eigenaar, maar men kiest wijze die meest schade toebrengt aan andere
3. Voordeel eigenaar is veel kleiner dan het nadeel andere persoon

Burenhinder

Evenwichtsleer

- Alle burenen hebben eigendomsrecht: gelijk recht op genot: spanning
- Iedereen moet normale lasten kunnen verdragen, maar er moet een evenwicht zijn
- Overdreven last: sanctie mogelijk zoals schadevergoeding (foutloze aansprakelijkheid)
 - Meestal eerst zoeken naar herstel in evenwicht
 - Kan dit niet: d.m.v. schadevergoeding
- Ook toegepast op overheid: vb. door zeer lange luide openbare werken

(oefening: Bij welk geval van burenhinder mag je geen schadevergoeding vragen? Antwoord: Het voorbeeld waarin rechtsmisbruik wordt toegepast i.p.v. burenhinder)

c. Verwerving

1. Afgeleide eigendomsverwerving

Ene partij draagt eigendom over aan andere partij

- Vb. overeenkomst, verkoop, schenking, erfrecht, onteigening

2. Oorspronkelijke eigendomsverwerving

Vinding

Men wordt eigenaar van een goed dat men toevallig ontdekt of waarvan de eigenaar niet gekend is

- **Verloren voorwerp:**
 - Gevonden op publiek domein => geven aan de overheid
 - Gevonden in grond (schatvinding) => opbrengst verdelen tussen eigenaar grond en vinder
- **Achtergelaten voorwerp**
 - Roerende goederen die zijn toevertrouwd aan ondernemer, ambachtsman of handelaar om te bewaren/herstellen/bewerken... maar niet worden opgehaald => men wordt eigenaar na 1 jaar (6 maand voor motorvoertuigen)

Recht van natrekking

Eigenaar van een goed wordt eigenaar van al wat met dat goed op kunstmatige of natuurlijke wijze wordt verbonden of erdoor wordt voortgebracht

- Toepassing: onroerende goederen => eigenaar grond wordt vermoed eigenaar te zijn van al wat op die grond wordt gebouwd (weerlegbaar vermoeden)

3. Bezit

Feitelijke macht over een zaak van een persoon die als eigenaar optreedt: iemand denkt eigenaar te zijn, maar is het niet

- Vb. je koopt een huis, maar verkoper was geen eigenaar => je bent slechts bezitter

Twee essentiële elementen

- Materieel element: bezitter moet feitelijke macht uitoefenen over een goed; stellen van materiële bezitsdaden; buitenstaander moet denken die die persoon eigenaar is
- Intentioneel element: bezitter moet bedoeling hebben om zich als eigenaar van de zaak te gedragen

Bezit te goeder trouw

Men heeft oprechte overtuiging eigenaar te zijn

- Vermoeden van goede trouw

Bezit te kwader trouw

Men wist of moest weten dat zaak verkregen is van iemand die geen titularis was

- Kwade trouw moet bewezen worden

Rechtsgevolgen

Onroerende goederen: verkrijgende verjaring

= gedurende bepaalde termijn ongestoord bezit => beschouwd als eigenaar

- Bezit moet deugdelijk, voortdurend, openbaar en ondubbelzinnig uitgeoefend worden
- Te kwader trouw: 30 jaar
- Te goeder trouw: 10 of 20 jaar

d. Verlies

- Termijn van verkrijgende verjaring verloopt
- Overdracht aan een nieuwe eigenaar
- Definitief ontdoen van een zaak

e. Mede-eigendom (niet)

Eigendomsrecht dat 2 of meer personen gemeenschappelijk over een zaak hebben

Onverdeeldheid

Geen enkele partij heeft exclusief individueel recht op deel of geheel => elke mede-eigenaar heeft recht op breukdeel van de gehele zaak

- Vermoeden dat onverdeelde aandelen gelijk zijn
- Vb. vrijwillig (samen huis kopen) of door externe omstandigheden (erfenis) of gedwongen (gemeenschappelijke delen in appartementsgebouw)

D. Vruchtgebruik

Vruchtgebruik: kenmerken

Vruchtgebruik = deel van eigendomsrecht => eigenaar: blote eigendom

Volle eigendom	
Blote eigendom	Vruchtgebruik
Beschikkingsrecht : mag verkopen, wegschenken of slopen	Genotsrecht: recht op gebruik en de vruchten

Zakelijk recht

- Situatie vruchtgebruik blijft ongewijzigd, ongeacht wie blote eigenaar is
- Volgrecht

Tijdelijk recht

- Eindigt bij overlijden vruchtgebruiker, tenzij kortere termijn afgesproken is
- Zaak in natura teruggeven

Vruchtgebruik: rechten en plichten

Rechten vruchtgebruiker

- Genot van de vruchten
- Gebruik van de zaak als een goed huisvader
- Beheer

Plichten bij aanvang van het vruchtgebruik

- Boedelbeschrijving of inventaris

Plichten tijdens vruchtgebruik

- De zaak in stand houden
- Bestemming van de zaak eerbiedigen
- Herstellingen tot onderhoud

Plichten bij einde van vruchtgebruik

Teruggave in staat waarin het zich normaal had moeten bevinden

Vruchtgebruik: ontstaan

- **Wet**
- **Wil**
 - Overeenkomst
 - Testament

Vruchtgebruik: einde

1. Overlijden vruchtgebruiker

Niet: overlijden blote eigenaar (recht is verbonden aan de zaak)

2. Verstrijken overeengekomen termijn
3. Vruchtgebruik ten gunste van rechtspersonen: max 30 jaar
4. Tenietgaan van het vruchtgebruik
 - Door 30 jaar onbruik
 - Door tenietgaan van de zaak
 - Door vermenging van de hoedanigheid blote eigenaar en vruchtgebruiker
5. Vervallenverklaring
 - Bv. vruchtgebruiker zorgt niet goed voor het goed

E. Erfpacht en opstal

Erfpacht: begrip en kenmerken

Tijdelijk en zakelijk recht om het **volle genot** van andermans onroerend goed te hebben onder de verplichting om aan de eigenaar een jaarlijkse vergoeding te betalen

- Onroerend zakelijk recht => moet overgeschreven worden op hypotheekkantoor
- Tijdelijk recht: minimum 27j, maximum 99j
- Volle genot => gebruik + vruchten

Vaak gebruikt door overheid

Einde erfpacht

Recht om gebouwen en beplantingen waarvan hij eigenaar is af te breken en weg te nemen

- Erfpachter kan eigenaar niet dwingen tot overname mits vergoeding
- Eigenaar kan erfpachter verplichten gebouwen af te breken

Recht van opstal: begrip en kenmerken

Rechten van opstalhouder

Recht om op andermans grond gebouwen, beplantingen in eigendom te hebben

=> ook op andermans gebouwen mogelijk

Tijdens de duur van het opstalrecht blijft hij eigenaar

- Houden, verkopen verhuren, vruchtgebruik toekennen, afbreken (mits herstellen)

Einde van recht van opstal

Eigenaar moet alle gebouwen of beplantingen die opstalhouder niet heeft weggenomen vergoeden

F. Erfdienstbaarheden

Zakenrechtelijke last die op een erf ligt (lijdend erf), ten voordele van de eigenaar van een ander erf (heersend erf) of tot algemeen nut

- Voordeel voor heersend erf => beperking eigendomsrecht dienstbaar erf
- Vb. recht op uitweg boven het recht op erfdienstbaarheid, wanneer iemand niet meer op zijn erf kan zonder over dat van een ander te gaan heeft hij recht daar een doorgang te creëren

Erfdienstbaarheden worden gevestigd door:

De natuurlijke ligging

- Vb. lager liggende ervan moeten water dat natuurlijk afloopt ontvangen, geen dijk bouwen

Door de wet

- Erfdienstbaarheden tot openbaar nut
 - Vb. jaagpad langs bevaarbare rivier
- Erfdienstbaarheden tot privaat nut
 - Vb. recht op uitweg, dakdrop

G. Accessoire rechten of zakelijke zekerheden

Algemeen

Juridische technieken waardoor een SE meer waarborgen opbouwt dat SA hem zal betalen

- zich beschermen tegen een eventuele insolventie van zijn SA

Persoonlijke zekerheden: derde stelt zich met zijn vermogen garant voor betaling van de schuld van SA als deze in gebreke blijft

Zakelijke zekerheden: een bepaalde zaak wordt tot zekerheid gesteld

- Gelijkheid van schuldeisers wordt hierdoor doorbroken
- Meest belangrijke: voorrechten, hypotheek, pand

Voorrechten (enkel het principe kennen)

Een recht om voor de gewone SE betaald te worden

- Zowel op roerende als onroerende goederen
- Door de wet geregeld
- Algemene voorrechten (op alle roerende en/of onroerende goederen) vs. bijzonder voorrechten (op bepaalde goederen)
 - Rangregeling: bijzondere voorrechten hebben voorrang op algemene voorrechten

Hypotheek

Zakelijk recht op een onroerend goed ter voldoening van een verbintenis

- Vb. lening voor bouw huis => gebouw in hypotheek geven: extra zekerheid voor bank
- Enkel op onroerende goederen (ook onroerende rechten zoals vruchtgebruik) => publiciteitsvereiste – hypotheekkantoor
- SA: volledig beschikkingsrecht, maar mag waarde van het goed niet verminderen

Soorten hypotheken

Wettelijke hypotheeken

- Ontstaan op grond van wettelijke bepaling
- Staat heeft hypotheek op de goederen van belastingplichtigen

Bedongen hypotheeken: hypotheekcontracten

- Totstandkoming via overeenkomst
- Authentieke akte vereist: inschrijving in hypotheekregister
- Vb. hypothecaire lening

Testamentaire hypotheek

Hypotheek: tenietgaan

Tenietgaan van de hoofdverbintenis

- Vb. volledige betaling van lening => hypotheek-overeenkomst tot waarborg van de lening gaat teniet
- Hypothecaire SE kan eenzijdig afstand doen van recht

Hypotheekzuivering

- Koper van onroerend goed betaalt hoofdschuld aan SE
- Doorhaling van hypothecaire inschrijving

Pand

Pand is zakelijk zekerheidsrecht op een of meer roerende goederen

- SA blijft eigenaar van het goed → bezit door pandhouder geldt niet als eigendom
 - Bewijs → geschrift

Consensuele overeenkomst – geschrift vereist als pandgever consument is

- SA betaalt niet → tussenkomst rechtbank
- Vuistpand en registerpand
- De pandhouder zorgt voor de registratie in het elektronische register
- Handelspand
 - Inpandgeving van een handelszaak ten voordele van erkende kredietinstellingen
 - Bezitloos pand: blijft in handen van handelaar
 - Wel volgrecht

4. Intellectuele rechten

ENKEL ESSENTIE, VERSCHILLEN TUSSEN DE SOORTEN, ETC.

A. Begrip en kenmerken

Rechten op immateriële, onlichamelijke goederen,

- op ideeën, ontwerpen, een uitvinding, de naam of vorm van een product, artistieke creaties
- absolute rechten op iets onstoffelijks
- verbodsrecht: gebruik van intellectueel recht is afhankelijk van de toestemming van de titularis
- tijdelijk monopolierecht => motiveren om te investeren in onderzoek + verhogen concurrentieniveau op lange termijn
- Tegenstelbaar => publiciteit
- Volgrecht
- Wettelijk geregeld

Soorten

Auteursrechten (in ruime zin)

- Ook vb. bescherming van computerprogramma's

Industriële eigendomsrechten

- Octrooien
- Merken
- Tekeningen en modellen, enz.

Morele rechten vs. exploitatie (zie verder)

B. Auteursrechten

Bescherming

Beschermt de concrete en originele vorm van een intellectuele of artistieke schepping

- Enkel bescherming aan zintuigelijk waarneembare werken
- Bescherming van zodra het werk gecreëerd is
- Geldt niet voor originele werken van de overheid

Voorwaarden

Originaliteit

- Creatie van de menselijke geest
- Stempel van de persoonlijkheid van de maker

Geen officiële registratie noodzakelijk

Tijdelijk

- Gedurende het hele leven van de auteur + 70 jaar erna (voor vermogensrechten)

Wie?

Auteur

- Natuurlijke persoon
- Uitvoerder van een opdracht (≠ opdrachtgever)
- Ook audiovisuele werken
 - Hoofdregisseur, scenarioschrijver, auteur van speciaal gecomponeerde muziekwerken

Welke rechten?

Morele rechten

Reputatie, recht om werk bekend te maken en erkend te zijn

Vermogensrechten

Reproductierecht

- Van zijn werk => toestemming auteur
- Impliceert distributierecht
- Controle en beperkingen aan gebruik

Publiek mededingingsrecht

- Auteur beslist of zijn werk in het openbaar mag worden meegedeeld

C. Octrooien

Grondvoorwaarden of materiële vereisten

Voldoen aan vereisten om geldig te kunnen zijn

Uitvinding = iets scheppen wat niet bestaat

- Berusten op uitvinderswerkzaamheid

≠ontdekkingen

Uitvinding moet nieuw zijn

- Maakt geen deel uit van bestaande techniek
- Niet openbaar bekend gemaakt voor indienen octrooiaanvraag

Uitvinding moet toepasbaar zijn in bedrijfsleven

- Moet in de handel kunnen terechtkomen
- Technische oplossing voor technisch probleem

Formele vereisten

Aanvraag bij FOD Economie

Nieuwheidsonderzoek

Bekijken van stand van de techniek: nieuwe schepping?

Schriftelijke opinie over octrooibaarheid

Schept beeld over geldigheidskansen octrooi

- Voor derden toegankelijk
- Niet bindend

Geen waarborg voor juistheid beschrijving

Risico aanvrager

Ministerieel besluit

Eigenlijke octrooi

- Opgenomen in Register van de Uitvindingsoctrooien

Welke rechten?

- **Exclusieve exploitatierechten**
- **Monopolierecht**
- **Tijdelijk: 20 jaar vanaf aanvraag**
 - Geneesmiddelen: bijzonder beschermingscertificaat
- **Verbodrecht**
 - Octrooihouder mag optreden tegen namaak
- Octrooihouder mag vrij beschikken over octrooi

D. Merken

Begrip

Tekens om de handelswaar, producten, diensten van een onderneming te onderscheiden

Afkortingen, slogans, vormen, kleuren, geluidsfragmenten, lettertype...

Registratie: merk of patent deponeren bij BBIE (Benelux Bureau voor Intellectuele Eigendom)

Soorten

Warenmerk vs. dienstmerk

Collectieve merken

- Te gebruiken door verschillende ondernemingen ter onderscheiding van één of meerdere gemeenschappelijke kenmerken van hun waren of diensten
- Vb. Woolmark

Materiële voorwaarden

- Teken
- Vatbaar voor een grafische voorstelling/ visuele voorstelling moet mogelijk zijn

- Onderscheidend vermogen
 - Sterk merk vs. zwak merk
 - Beschrijving van eigenschap: onvoldoende onderscheidend vermogen
 - Probleem: merk wordt soortnaam => verlies van rechten
 - Geografische benamingen

Geografische benaming, niet kennen (bv. champagne)

Bescherming

Merkhouder kan zich verzetten tegen:

- Gebruik van overeenstemmend of identiek teken voor identieke waren of diensten
- Gebruik van overeenstemmend of identiek teken voor identieke of soortgelijke waren of diensten
 - Verwarring voor consument
- Gebruik van overeenstemmend of identiek teken voor niet soortgelijke waren of diensten
 - Ongerechtvaardigd voordeel of afbreuk

E. Tekeningen en modellen

NIET BEHANDELD

F. Kwekerscertificaten

NIET BEHANDELD

G. Bijzondere beschermingsmaatregelen

NIET BEHANDELD

LEERDOELEN

Het onderscheid kennen tussen vorderingsrechten en zakelijke rechten en wat zijn de kenmerken hiervan?

Het verschil kunnen aangeven tussen onroerende en roerende goederen en de gevolgen van dit belangrijke onderscheid begrijpen.

De soorten goederen kennen en deze kunnen classificeren.

Wat houdt het eigendomsrecht in en hoe verwerf ik dit?

Kunnen aangeven welke beperkingen er zijn op het eigendomsrecht.

Wat betekent bezit en waarin verschilt bezit zich van eigendom?

Wat betekent vruchtgebruik en wat zijn de kenmerken ervan?

Wat houdt een erfdienstbaarheid in ?

Enkele belangrijke zakelijke rechten kunnen opsommen en wat zijn de voordelen hiervan ?

Hoe kan ik ervoor zorgen dat ik meer kansen heb om mijn schuldvorderingen betaald te krijgen?

Hoe bescherm ik mijn uitvinding?

Wat zijn de gevolgen indien ik een boek schrijf?

Op welke wijze kan ik de naam van mijn onderneming beschermen? Kan ik mij verzetten tegen het gebruik van een gelijkaardige naam?

THEMA XI: ONDERNEMINGS-, ECONOMISCH EN VENNOOTSCHAPSRECHT

1. Algemeen

Ondernemingsrecht regelt de activiteiten van ondernemingen omvat in ruime zin “**economisch recht**” en “**vennootschapsrecht**”

Economisch recht

zowel privaatrechtelijke als publiekrechtelijke regels die economische activiteit beogen te organiseren (ordenen en sturen)

Vennootschapsrecht:

Regels over de oprichting, organisatie en werking van vennootschappen

Voorheen: “handelsrecht”

Handelaar is hij die, al dan niet aanvullend, zijn beroep maakt van het verrichten van daden van koophandel

Handelaarsbegrip opgeheven (met ingang van 1 november 2018)

2. Het ondernemingsrecht

A. (resterende inhoud van het) Wetboek van koophandel

Wetboek van Koophandel ontmanteld

- Voorheen ook “rechtbank van koophandel”, nu “ondernemingsrechtbank”

B. Begrip onderneming

Oud ondernemingsbegrip:

Onderneming = elke (rechts of natuurlijke) persoon die op duurzame wijze een economisch doel nastreeft, zoals handelaar, maar ook vrije beroepen, landbouwers of vereniging

Sinds 1 november 2018: onderneming =

- a. Elke natuurlijke persoon die zelfstandig een beroepsactiviteit verricht
- b. Elke rechtspersoon (met uitzondering van bepaalde publiekrechtelijke rechtspersonen)
- c. Elke andere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid

=> Voor al wie zelfstandig een professionele activiteit uitoefent (handelaars, maar ook zelfstandige beroepers, landbouwers enz.

Maar: voor invulling van ondernemingsbegrip in heel aantal boeken in Wetboek Economisch Recht

Terug oude ondernemingsbegrip

=> Gevolg: zeer complex

C. Verplichtingen van ondernemers

- Keuze voor gepaste juridische structuur: zelfstandig natuurlijk persoon of vennootschap
- Handelingsbekwaam zijn
- Gereguleerde beroepen
- In principe vrijheid van ondernemen, maar bepaalde ‘onverenigbaarheden’ (cumulverboden)
 - Cumulverboden: bepaalde personen mogen niet zomaar als onderneming optreden
 - Vb. iemand die verbonden is aan een rechtbank

- Verzet van de echtgenoot mogelijk
 - Wanneer de beroepskeuze een bepaald risico met zich meebrengt
 - Men kan dan mogelijkheid krijgen tot keuze ander risicostelsel
- Inschrijving bij de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO)
 - Elektronische databank
 - Verkrijgen van ondernemings- en vestigingsnummer
 - Doel: identificatie & administratieve vereenvoudiging
- Houder van zichtrekening
 - Verplichte vermelding van rekeningnummer en van domiciliëring op alle uitgaande commerciële documenten/stukken
- Fiscale en sociale verplichtingen: Btw-plichtig, aansluiten sociaal verzekeringsfonds
- Boekhouding opstellen
 - Passende boekhouding: regels van het dubbel boekhouden
 - Kleine ondernemingen: vereenvoudigde boekhouding
- Onbeslagbaarheid van onroerend goed dat tot hoofdverblijfplaats dient

Bewijsmiddelen (niet belangrijk)

Bijzondere bewijsmiddelen die het gemeen recht niet kent => kunnen gebruikt worden door degene die ze heeft opgesteld

- Ondernemingsboekhouding
- Factuur

Vermoeden is weerlegbaar

Vermoeden bestaat alleen t.o.v. ondernemers

3. Vennootschappen en verenigingen

A. Algemeen

Rechtspersoon in het recht

Natuurlijke persoon	Rechtspersoon
Nationaliteit, naam, woonplaats	Nationaliteit, naam, woonplaats
Familie rechten	Geen familie rechten
Politieke rechten	Geen politieke rechten
Vermogensrechten	Bepaalde vermogensrechten (specialiteitsprincipe)
Sterven	Kunnen in principe altijd blijven leven
Zelf handelingsbekwaam	Handelingsbekwaam door middel van zijn organen
	Onderverdeling in: - Verenigingen en stichtingen - Vennootschappen

Rechtspersoon = juridische entiteit van individuen en/of kapitalen die van zodra bepaalde voorwaarden vervuld zijn, aan het rechtsverkeer deelnemen

Privaatrechtelijke vs. publiekrechtelijke rechtspersonen

Privaatrechtelijke rechtspersonen

- Privaat initiatief: geen openbaar gezag
- Afzonderlijke rechtssubjecten
- Dragere van rechten en plichten
- Juridische entiteiten van individuen en/of kapitalen
- Nemen deel aan het rechtsverkeer
- Aan voorwaarden voldoen:
 - Statuten opstellen
 - Statuten neerleggen bij griffie van ondernemingsrechtbank
 - Statuten publiceren in Belgisch Staatsblad
- Belangrijkste types
 - Verenigingen en stichtingen: mensen verzamelen zich om doel te bereiken zonder winst oogmerk maar een gemeenschappelijk niet-commercieel doel
 - Vb. vzw
 - Vennootschappen: onderneming onderbrengen om risico te spreiden waarbij eigen rechtspersoon ontstaat

Publiekrechtelijke rechtspersonen

Overheidsorganen of instellingen die de overheid met een gedeelte van het staatsgezag heeft bekleed

- Bv. gewest, gemeente, RSZ, RVA...

B. De feitelijk vereniging (die dus geen rechtspersoon is)

Het Nieuwe Wetboek van Vennootschappen en Vereniging: *een vereniging zonder rechtspersoonlijkheid beheerst door de overeenkomst tussen partijen*

Via mondelinge of schriftelijke overeenkomst

Eender welke club, comité of vereniging met gemeenschappelijke doelstelling

Problemen met feitelijke verenigingen

- Niet erkend als drager van rechten en plichten
- Geen rechten op onroerende of roerende goederen
- Vereniging kan geen rechtshandelingen (bv. overeenkomsten) afsluiten: alleen leden zelf
- Opletten bij aansprakelijkheid
 - Leden verbinden zich persoonlijk
 - Individueel aansprakelijk voor deel van de schulden: privévermogen
 - Oprichten van vereniging met rechtspersoonlijkheid aangeraden!

C. de vereniging zonder winstoogmerk (vzw)

Karakteristieken

- Minstens 2 leden
- Winst wordt niet aan leden uitgekeerd
- Vereist geen minimumkapitaal

Veelal culturele en filantropische doelstellingen: voor internationale vzw: "doel van internationaal nut"

Bepaalde wettelijke verplichtingen

- Vb. boekhouding

Opmerkingen Kelly

Een vereniging volgens het WVV: (Nieuwe Wetboek Vennootschappen en Verenigingen)

- Opgericht bij een overeenkomst tussen **twee of meer personen**, leden genaamd.
- Streeft een **belangeloos doel** na in het kader van één of meer welbepaalde activiteiten die zij tot voorwerp heeft.
- Mag rechtstreeks noch onrechtstreeks enig vermogensvoordeel uitkeren of bezorgen aan de oprichters, de leden, de bestuurders of enig andere persoon behalve voor het in de statuten bepaald belangeloos doel.
- Elke verrichting in strijd met dit verbod is nietig.
- Wel een normale vergoeding kan worden uitbetaald voor kosten of prestaties die worden verricht ten voordele van de vereniging

WVV erkent als verenigingen met rechtspersoonlijkheid de vereniging zonder winstoogmerk (**VZW**) en de internationale vereniging zonder winstoogmerk (**IVZW**)

- IVZW: vereniging waarvan de rechtspersoonlijkheid wordt erkend door de Koning en die een doel van internationaal nut nastreeft.
- Haar leden zijn in die hoedanigheid niet aansprakelijk voor de verbintenissen die de vereniging aangaat

Opmerking: beroepsvereniging vanaf 1 januari 2024 in principe automatisch vzw

- Mogelijkheid tot erkenning van vzw als beroepsvereniging door minister van Middenstand indien het doel 'studie, bescherming en ontwikkeling van beroepsbelangen' is

D. de stichting

Stichting

Karakteristieken

- Stichting is een **vermogen** dat bestemd is voor een **bepaald belangeloos doel**
- Winstgevende handelingen voor belangeloos doel
- Geen materieel voordeel voor stichters of bestuurders
- Drager van rechten en plichten
- Beperkte aansprakelijkheid van bestuurders

Private stichtingen en stichtingen van openbaar nut

- Stichtingen van openbaar nut: gericht op verwezenlijking van een werk van filantropische, levensbeschouwelijke, religieuze, wetenschappelijke, artistieke, pedagogische of culturele aard.
- Vb. de Koning Boudewijn stichting

Opmerkingen Kelly

Een stichting is volgens het WVV

- Rechtspersoon zonder leden, opgericht bij rechtshandeling door één of meer personen, stichters
- Haar vermogen wordt bestemd om een belangeloos doel na te streven in het kader van één of meer welbepaalde activiteiten die zij tot voorwerp heeft.
- Mag rechtstreeks noch onrechtstreeks enig vermogensvoordeel uitkeren of bezorgen aan de oprichters, de leden, de bestuurders of enig andere persoon behalve voor het in de statuten bepaald belangeloos doel.
- Elke verrichting in strijd met dit verbod is nietig.

De stichting kan worden erkend als zijnde van openbaar nut indien zij gericht is op de verwezenlijking van een werk van filantropische, religieuze, wetenschappelijke, artistieke, pedagogische of culturele aard.

- = stichting van openbaar nut
- Worden erkend bij KB

De andere stichtingen dragen de naam "private stichting"

E. Vennootschappen

a. Begrip

Rechtshandeling door één of meer personen, die een inbreng doen

- In principe is oprichting door 1 persoon mogelijk (maar uitzonderingen)

Doel: nauwkeurig omschreven activiteiten uitoefenen (**statutair voorwerp**) o.m. om de vennoten (on)rechtstreeks vermogensvoordeel te verschaffen

- Winstoogmerk en winstverdeling zijn essentieel doel

Welomschreven verplichtingen

b. Voordelen bij een vennootschap: rechtspersoonlijkheid

- Kan in eigen naam deelnemen aan het rechtsverkeer
- Kan eigen rechten en plichten uitoefenen
- Spreiden van ondernemingsrisico's (Aansprakelijkheid beperken)
- Juridisch kader met rechten en verplichtingen
 - Kan juridische vorm geven aan samenwerkingsverband
- Kapitaal kan door verschillende personen worden samengebracht
- Fiscale motieven
- Kan blijven voortbestaan
- Scheiding tussen privé vermogen en dat van de onderneming (aansprakelijkheid beperken)

Nadelen

- De winst moet worden verdeeld onder de vennoten
- Zwaardere boekhoudkundige en administratieve verplichtingen
- Soms minimumkapitaal vereist

c. Oprichtingsvereisten vennootschap:

- Geldige toestemming van de partijen
 - Niet aangetast door wilsgebreken
- Partijen moeten bekwaam zijn,
- Rechtsgeldige oorzaak (= doel van de overeenkomst) en voorwerp (= de inbreng)
 - Niet ongeoorloofd of in strijd met openbare orde
 - Inbrengen samen vormen het vermogen van de vennootschap
- Moet via authentieke of onderhandse akte worden opgericht

GRONDIGE HERVORMING VENNOOTSCHAPSRECHT IN 2019

Doelstellingen: aantrekkelijker maken van het starten van een vennootschap

- Vereenvoudiging en verduidelijking
- Flexibilisering
 - Vb. invoering 'BV: besloten vennootschap' met afschaffing van het kapitaalconcept
 - Vb. keuzemogelijkheden van bestuursmodel 'Naamloze Vennootschap NV'
- Vennootschaps- en verenigingsrecht in één wetboek opnemen
- Vermindering van aantal vennootschapsvormen
- Beperking regels van dwingend recht (bv. meer bestuursmodellen mogelijk)
- Europese evoluties
 - bv. statutaire zetelleer i.p.v. werkelijke zetelleer: ligging statutaire zetel bepaalt het toepasselijke vennootschapsrecht
 - In België? Belgisch vennootschapsrecht van toepassing

Inwerkingtreding

Invoeringswet trad in werking op 1 mei 2019

- Vennootschappen opgericht na 1 mei 2019 moeten nieuwe wet naleven
- Sommige bepalingen onmiddellijk van toepassing op alle vennootschappen
- Voor bestaande vennootschappen is er een overgangsregeling: ze kregen de keuze
 - "opt in": beslissen bepalingen toe te passen voor 1 januari 2020: vereist statutenwijziging
 - Indien geen opt in: elke statutenwijziging na 1 januari 2020 geeft aanleiding tot inachtnaam Wetgeving Vennootschapsverenigingen (ten laatste 1 januari 2024)
- Vanaf 1 januari 2020: dwingende bepalingen van WVV van toepassing
 - Veroorzaakt rechtsonzekerheid, niet mooi opgesomd

Voorbeeld van **"een overgangsregeling of overgangsbepalingen of overgangsrecht"**. (zie eerder in cursus)

Voor examen: het principe ervan begrijpen en kennen, zonder de verschillende data

d. De soorten vennootschappen

1. De maatschap
2. De besloten vennootschap (BV)
3. De naamloze vennootschap (NV)
4. De coöperatieve vennootschap (CV)

(+ Europese vennootschapsvormen)

- het Europees Economisch samenwerkingsverband
- De Europese vennootschap (Societas Europaea)
- De Europese coöperatieve vennootschap

Maar op de **maatschap** kunnen **varianties** gemaakt worden:

- Vennootschap onder firma (VOF)
- Commanditaire vennootschap (CommV)
- Tijdelijke en stille vennootschap

Bepaalde vennootschapsvormen verdwijnen definitief

- Coöperatieve vennootschap met onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid (CVOA)
- Economisch samenwerkingsverband (ESV)
- Commanditaire vennootschap op aandelen (Comm.V)

De maatschap

- Geen rechtspersoon
- 2 of meer personen verbinden zich om hun inbrengen in gemeenschap te brengen, met oogmerk het rechtsreeks of onrechtstreeks vermogensvoordeel dat daaruit kan ontstaan, met elkaar te delen
- Bij uitstek een personenvennootschap
 - Aandelen kunnen bv. niet worden overgedragen, tenzij anders overeengekomen
 - Vennootschap wordt ontbonden door dood van één van de vennoten
- Aansprakelijkheid
 - Bij schuldvordering die voortvloeit uit activiteit vennootschap: verhaal op volledig vennootschapsvermogen + vennoten persoonlijk en hoofdelijk gehouden met eigen vermogen
 - Bij schuldvordering vreemd aan vennootschapsactiviteit (dus persoonlijke SE van venoot): enkel verhaal op aandeel van de venoot en de hem uitgekeerde winsten, geen beslag op goederen vennootschap

Varianten maatschap

Stille maatschap of stille vennootschap

- Maatschap wordt bestuurd door een of meer zaakvoerders, als dan niet vennoten in eigen naam
- Geheim karakter
 - Buitenwereld weet niet wie vennoten zijn
- Geen rechtspersoonlijkheid
- Andere aansprakelijkheidsregeling: derden enkel verhaal op zaakvoerder die met hen in eigen naam heeft gehandeld
 - Dus niet op de andere stille vennoten

Tijdelijke maatschap of tijdelijke vennootschap

- Klemtoon ligt op aflopend karakter van de samenwerking
 - Hoeft geen bepaald eindtermijn te hebben
- Geen rechtspersoonlijkheid

Vennootschap onder firma (VOF)

- Maatschap waarvan vennoten beslissen dat ze wel rechtspersoonlijkheid zal genieten
- Neerlegging bij griffie ondernemingsrechtbank
- Vennoten zijn onbeperkt en hoofdelijk aansprakelijk voor verbintenissen vennootschap

Commanditaire vennootschap (CommV)

- Maatschap waarvan de vennoten beslissen dat ze wel rechtspersoonlijkheid zal genieten
- Neerlegging bij griffie ondernemingsrechtbank
- Vennoten zijn onbeperkt en hoofdelijk aansprakelijk voor verbintenissen vennootschap (**gecommanditeerde vennoten**)
- Eén of meer vennoten die slechts tot beloop van eigen inbreng gehouden zijn en niet deelnemen aan beheer (**commanditaire vennoten**) => verschaffen vooral kapitaal

Besloten vennootschap (BV)

- Vervangt de voorheen bestaande besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (BVBA).
 - Doel: creëren soepele vennootschapsvorm voor zowel kleine als grote ondernemingen.
 - De BV wordt dan ook aangezien als “standaardvennootschap”,
- In principe heeft de BV een besloten karakter (overdracht van aandelen onderworpen aan welbepaalde voorwaarden).
 - Wel uitzonderingen (bv. vrije overdracht van aandelen kan in statuten worden ingebouwd)
- Opgericht door één of meerdere personen, natuurlijke- of rechtspersonen
- Rechtspersoonlijkheid; authentieke akte
- Vennoten slechts tot beloop van eigen inbreng gehouden: SE kunnen enkel vermogen van vennootschap aanspreken
- **NIEUW: sinds WVV: afschaffing kapitaal!**
 - Bv. geen minimumkapitaal, maar wel “toereiken aanvangsvermogen”

Naamloze vennootschap (NV)

- Vennootschap met kapitaal; bedoeld voor grote vennootschappen met ruim aandeelhouderschap
- **NIEUW: oprichting door 1 persoon mogelijk**
- Minimumkapitaal: 61.500 euro
- Rechtspersoonlijkheid: authentieke akte
- Vennoten, aandeelhouders genoemd, slechts tot beloop van eigen inbreng gehouden: SE kunnen enkel vermogen van vennootschap aanspreken
- **NIEUW: bestuursorgaan kan gekozen worden uit 3 modellen**

Coöperatieve vennootschap (CV)

- Gericht op nastreven coöperatief gedachtegoed
 - Veelal verwezen naar de coöperatieve principes of ICA-beginselen (ICA= Internationale Coöperatieve Alliantie)
- Doel wetgever: niet langer voor professionele vennootschappen (“oneigenlijke coöperatieven”)
 - Vb. vrije beroepen niet meer
- Oprichting door minstens 3 personen
- Heeft rechtspersoonlijkheid
- Oprichting bij authentieke akte
- Toereikend aanvangsvermogen maar geen minimumkapitaal
- Vennoten slechts aansprakelijk tot beloop eigen inbreng

Aansprakelijkheid van de vennoten: samenvatting

Maatschap: (gewone, tijdelijke en VOF): vennoten kunnen persoonlijk worden aangesproken
= onbeperkt en hoofdelijk

- Opm. stille maatschap: verhaal op vennoot of zaakvoerder die met hen in persoonlijke naam heeft gehandeld
- CommV: twee soorten vennoten
 - Gecommanditeerde vennoten: onbeperkt en hoofdelijk gehouden
 - Commanditaire vennoten: enkel gehouden tot hun inbreng

NV, BV en CV: aansprakelijkheid van vennoten beperkt tot hun inbreng

Opmerking

In bepaalde gevallen kan de beperkte aansprakelijkheid van vennoten ter zijde geschoven worden

- Uitzonderingen voorzien in wet
- Opgenomen in een overeenkomst
- Bij misbruik van de rechtspersoon
 - Vb. fysieke persoon drijft zelf handel met vennootschap als dekmantel

e. De organen van een vennootschap

Rechtspersoon moet beroep doen op fysieke personen om in rechte op te treden:
vertegenwoordiging/organen

- Vertegenwoordiger treedt op in naam en voor rekening van een ander
- T.a.v. derden worden vertegenwoordigers beschouwd als 'organen van een vennootschap'
 - Rechtshandelingen beschouwd als rechtshandelingen van de vennootschap
 - Aansprakelijkheid rechtspersoon voor organen mogelijk

Organen van de NV

Wijziging sinds WVV: wat bestuur betreft, nu keuze uit 3 bestuursmodellen:

1. Monistisch model met collegiaal bestuur

- **Raad van bestuur** met minstens 3 bestuurders
 - Uitzonderlijk 2 wanneer er maar 2 aandeelhouders zijn
- Natuurlijke personen of rechtspersonen; al dan niet vennoten
- Bestuur en vertegenwoordiging vennootschap: residuaire bevoegdheid
 - Dus enkel als niemand anders de bevoegdheid heeft

2. Monistisch model met enige (unieke) bestuurder

- Dus bestuur door één enkele bestuurder
- Natuurlijke persoon of rechtspersoon

3. Duaal bestuursmodel (raad van toezicht + directieraad)

- Beide collegiaal en minstens 3 leden (Natuurlijke- of rechtspersoon)
- Leden raad van toezicht kunnen geen lid zijn van directieraad en omgekeerd
- **Raad van toezicht:** algemeen beleid en strategie, toezicht op directieraad...
- **Directieraad:** alle handelingen die nodig of dienstig zijn tot verwezenlijking van het voorwerp van de vennootschap, met uitzondering van die bevoegdheden die aan de raad van toezicht zijn voorbehouden

Indien geen keuze gemaakt: monistisch model met collegiaal bestuur

Ongeacht gekozen bestuursmodel, kan eveneens een orgaan van '**dagelijks bestuur**' worden voorzien

- Alle handelingen en de beslissingen die niet verder reiken dan de behoefte van het dagelijkse leven van de vennootschap of die tussenkomst van de raad van bestuur/enige bestuurder/directieraad niet vereisen (nl. die met spoedeisend karakter of juist minder belangrijke)

+ mogelijkheid om adviserende comités op te richten

Algemene vergadering

- Formeel het hoogste gezag
- Bevoegdheden beperkt + interne bevoegdheidsverdeling (statuten)
 - Bv. benoemen en ontslaan bestuurders, statutenwijziging, bestemming winst
- Bijeenroepen AV gebeurt meestal door bestuursorgaan
- Wie? Aandeelhouders
 - De AV wordt bijgewoond door bestuurders en evt. andere personen (bv. commissaris)

Organen van de BV

- Bestuur door één of meerdere bestuurders
 - Al dan niet vennoten
 - Fysieke of rechtspersoon
 - Benoemd door de algemene vergadering of aangeduid in statuten
 - Bevoegd voor bestuur en vertegenwoordiging van de vennootschap
- Sinds WvV ook in BV orgaan van dagelijks bestuur mogelijk
- Algemene vergadering van aandeelhouders

Toezicht

- Toezicht op financiële situatie
- Opgedragen aan één of meer **commissarissen**, benoemd onder bedrijfsrevisoren
- O.m. **verplicht in de NV en de BV**
- Niet-genoteerde kleine vennootschappen hebben keuze om al dan niet commissaris aan te stellen

f. Bestuurdersaansprakelijkheid

Ten aanzien van de vennootschap: contractuele aansprakelijkheid: bestuursfouten

Bestuurder die fout maakt in de uitoefening van zijn opdracht

- Vennootschap bewijst fout, schade en oorzakelijkheid
- Criterium: normaal zorgvuldig bestuurder geplaatst in dezelfde omstandigheden, zou hij ook zo handelen?

Individuele aansprakelijkheid

Hoofdelijke aansprakelijkheid indien bestuur collegiaal is georganiseerd

- Maar ontsnappingsmogelijkheden: op voorhand melden dat er een bestuursfout zal komen door andere bestuurder

Voorbeelden van bestuursfouten zijn:

- absentisme, verrichten van buitensporige uitgaven, voeren van te dure publiciteit, niet genoegzaam verzekeren...

Ten aanzien van derden: buitencontractuele aansprakelijkheid

Onrechtmatige daad t.o.v. derden

- Bewijzen fout, schade en oorzakelijk verband

Kwijting of décharge

Algemene vergadering verleent kwijting aan bestuurders en beëindigt hiermee de aansprakelijkheid van bestuurders jegens de vennootschap (aansprakelijkheid jegens derden blijft)

Inbreuk op vennootschapswetgeving of statuten

Sprake van fout

Hoofdelijke aansprakelijkheid voor alle bestuurders t.o.v. vennootschap en derden

- Ontsnappingsmogelijkheid: fout waartoe je geen betrekking hebt op voorhand melden

Kennelijk grove fout die bijdraagt tot faillissement

Aansprakelijk indien bij faillissement de schulden de baten overtreffen

- Voor het geheel of gedeelte van de schulden
- Huidige of gewezen bestuurder, zaakvoerder
- Heeft niet gehandeld zoals voorzichtige en zorgvuldige bestuurder betaamt
- Niet voor kleine ondernemingen

Aansprakelijkheid voor fiscale schulden en sociale bijdragen

Persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijkheidsregime

- Bij nalaten betalen bedrijfsvoorheffing en BTW
- Voor een deel of alle verschuldigde sociale bijdragen op moment van uitspraak faillissement
INDIEN zij in periode van 5 jaar voor het faillissement betrokken zijn geweest bij minstens 2 faillissementen of vereffeningen van ondernemingen met schulden ten aanzien van sociale zekerheid en zij ook bestuurder waren

Beperking van de bestuurdersaansprakelijkheid (nieuw in WVV: “cap”)

Beperking van het bedrag waarvoor een bestuurder aansprakelijk kan worden gesteld

- Afhankelijk van grootte rechtspersoon (omzet en balanstotaal)
- Voor (dagelijks) bestuurder, zaakvoerder, lid van een directieraad, lid van raad van toezicht
- Geldt voor elke schadeaansprakelijkheid

MAAR: bepaalde gevallen waarin aansprakelijkheidsbeperking niet geldt, zoals:

- Lichte fouten die eerder gewoonlijk tot toevallig voorkomen
- Zware fouten
- Bedrieglijk opzet of oogmerk te schaden

g. Einde vennootschap

Vrijwillige ondernemingsbeslissing: ontbinding en vereffening

- Kan ook door tijdsbepaling

Insolvabiliteit van de vennootschap

- Economische moeilijkheden

DEEL 4 EN 5 NIET KENNEN

THEMA XIII: STRAFRECHT

1. Algemeen

A. Materieel en formeel strafrecht

Materieel strafrecht	Strafprocesrecht
Geheel van rechtsregels waardoor bepaalde gedragingen strafbaar worden gesteld en gesanctioneerd worden = misdrijven & straffen	Procedurale regels = toepassing van het materieel strafrecht
Gericht aan de burgers	Gericht op de overheid
Regels die strafrechtelijke verantwoordelijkheid bepalen & beperkings- of uitsluitingsgronden • Wie is (mede)dader, medeplichtigheid, rechtvaardigingsgronden, toepasselijke sancties?	• Wie is belast met de uitvoering en toepassing van de regels? • Wie oefent strafvordering uit, op welke wijze, bewijsrecht?

B. De belangrijke rol van de overheid

Overheid = hoeder van openbare orde

Belang van **openbaar ministerie**

- Opsporing => vervolging => strafuitvoering

Enkel wetgever mag bepalen welke gedragingen strafbaar zijn

- Legaliteitsbeginsel
 - Je kan pas veroordeeld worden wanneer in de wet uitdrukkelijk staat welke gedragingen strafbaar zijn
- Scheiding der machten: rechterlijke toepassing

Strafrecht = weerspiegeling moreel bewustzijn en rechtsbewustzijn van bevolking

- Evoluties en territoriale verschillen

Strafbaar ≠ vervolging

- Wet vs. praktijk

C. Algemene beginselen van het strafrecht

Legaliteitsbeginsel: enkel wetgever kan gedragingen strafbaar stellen & straffen bepalen

- Adagium “**nullum crimen, nulla poena sine lege**”

Strikte interpretatie van de strafwet

- Niet veel vrijheid voor de rechter
- Geen toepassing naar analogie
- Soms evolutief interpreteren
- Niet-retroactieve werking
- Mildere strafwet: criteria door rechtspraak en rechtsleer
 - Afwegingen maken tussen oudere en recentere wet om uit te maken welke de mildere straf is
- Iedereen geniet het vermoeden van onschuld
- **Non bis in idem:**
 - Geen twee keer gestraft voor dezelfde feiten
 - Wel nog burgerrechtelijke of tuchtrechtelijke sanctie mogelijk

D. De territoriale toepassing van de strafwet

a. Misdrijven gepleegd in België

Territorialiteitsbeginsel

- Belgische strafwet wordt toegepast op misdrijven die op Belgisch grondgebied zijn gepleegd
- Ongeacht nationaliteit dader of slachtoffer
- Ongeacht de feiten in het buitenland strafbaar zijn gesteld of niet
 - Vb. bigamie of abortus
- Buitenlandse ambassades, territoriale zee en luchtruim zijn Belgisch grondgebied
 - Vaak probleem van diplomatieke immuniteit => vervolging moeilijk
- Schepen en vliegtuigen zijn territoire
 - Op volle zee: recht toegepast van land waar het schip vandaan komt
 - Anders, plaats waar het schip vaart op moment van misdrijf

Plaats van het misdrijf

Ubiquiteitsleer : gevolgen die constitutief element zijn van misdrijf

- Misdrijf situeert zich op alle plaatsen waar zich een gedraging voordoet die een constitutief element van het misdrijf uitmaakt
- Vb. man staat met revolver op Nederlands grondgebied, schiet vrouw neer op Belgisch grondgebied, ze overlijdt in Duits ziekenhuis => WEL
- Vb. Frans bedrijf vervuult rivier die naar België stroomt => NIET

Leer van de ondeelbaarheid

Belgische rechter mag kennis nemen van alle elementen van het misdrijf die een ondeelbaar geheel vormen met het misdrijf dat op Belgisch grondgebied werd gepleegd

- Vb. witwasoperatie in meerdere landen, waaronder België: dader kan in België veroordeeld worden

Verschillende staten kunnen hun strafwet toepassen op eenzelfde situatie

- >< non bis in idem : je mag niet 2x veroordeeld worden voor hetzelfde feit
- Nood aan internationale coördinatie

b. Misdrijven gepleegd in het buitenland

Extraterritoriale toepassing van strafwet leidt onmiddellijk tot conflict

- Geen probleem onder internationaal recht
- Gerechtvaardigd in geval van:
 - Beschermingsbeginsel: bescherming staatsveiligheid
 - Actief personaliteitsbeginsel: nationaliteit dader
 - Passief personaliteitsbeginsel: nationaliteit slachtoffer
 - Universaliteitsbeginsel: internationaal strafwaardig karakter van het feit
- België: dader heeft Belgische nationaliteit, is er gedomicilieerd & feit is strafbaar op de plaats waar het werd gepleegd
- Soms vervolgt België voor misdrijven in het buitenland
 - Vb. genocidewet

2. Het materieel strafrecht: misdrijven en straffen

A. Algemeen en bijzonder strafrecht

- Strafwetboek
- Strafbepalingen zijn verspreid over heel wat wetgevingen
- Sommige bepalingen wijken af van gemeenrechtelijke bepalingen

B. Wat zijn misdrijven?

Misdrijf = delict

- Elke gedraging die een inbreuk is op de strafwet(ten)
- Onderverdeling in overtreding, wanbedrijf of misdaad
- Kan maar worden vervolgd als het effectief is uitgevoerd, door de wet omschreven is en strafrechtelijke sanctie kent

a. De vier constitutieve bestanddelen van elk misdrijf

Essentiële bestanddelen van een misdrijf:

1. Materieel element
2. Wederrechtelijke karakter
3. De schuld of het morele element
4. De strafwaardigheid

De materiële gedraging

Materieel element: uitwendige gedraging maar wel op de manier door de wet omschreven

- Specifieke omschrijving van elk delict is noodzakelijk
- Handelen of verzuimen: respectievelijk handelings- vs. onthoudingsmisdrijven
 - Vb. niet helpen wanneer iemand in nood is
- Aflopend vs. voortdurend
 - Vb. aflopend: diefstal, na misdrijf afgelopen, afgebakend
 - Vb. voortdurend: ontplooiing van hinderlijke activiteit i.v.m. milieu
 - Verschil is belangrijk i.v.m. de verjaringstermijnen
- Enkelvoudige vs. voortgezette misdrijven
 - Vb. enkelvoudig: je steelt 1 boek
 - Vb. voortgezet: je steelt elke dag een boek

Strafbare poging

- Louter voornemen is niet strafbaar net als voorbereiding
- Wel strafbaar indien een begin van uitvoering, maar niet voltooid
 - Voornamelijk bij misdaden: poging tot misdaad
 - Niet echt 'poging tot wanbedrijf' of 'poging tot overtreding'

De wederrechtelijkheid

Wederrechtelijke karakter

- D.w.z. dat de dader niet het recht had om zich zo te gedragen
- Ontoelaatbaar, ongerechtvaardigd, onrechtmatig
- Bv. operatie door chirurg >< slagen en verwondingen
 - Materiële element is hetzelfde
 - Chirurg mist het wederrechtelijke karakter

Indien er rechtvaardigheidsgronden zijn, wordt iets ontoelaatbaar toch toelaatbaar

1. Wettelijk voorschrift en wettig overheidsbevel

- Vb. hardhandige aanpak van betoger door politieagent

2. Wettige (zelf)verdediging of noodweer

Ter verdediging van jezelf of een ander een onrechtmatige daad afweren d.m.v. slagen, verwondingen of doodslag

- Toepassingsvoorwaarden
 - Aanslag tegen personen, geen goederen

- Aanval moet ernstig, actueel en zeker zijn
- Geen andere manier van afweren
- Ogenblikkelijke noodzakelijkheid van verdediging
 - Vb. niet bij mogelijkheid tot wachten op hulp van politie
- In verhouding staan t.o.v. aanvalsdad
 - Vb. niet: iemand slaat je, jij schiet de aanvalleur neer
- Niet voor 'verdediging' na de aanval
 - Enkel tijdens de aanval zelf

3. Noodtoestand

Overtreding strafwet ter vrijwaring van zwaarwichtiger belangen

- Voorwaarde:
 - Proportioneel: afweging tussen twee rechtsgoederen, ene moet minstens gelijkwaardig of hoger zijn
 - Beoordeling door rechter, objectieve rangschikking, delicate opgave

Toestemming van slachtoffer: rechtvaardigingsgrond?

- Openbare orde karakter van strafwet
 - Vb. doding
- Toestemming zorgt er soms voor dat er geen strafbaar feit tot stand komt
 - Maar in principe niet

De schuld (het morele element)

Nullum crimen sine culpa

- Schuld wordt verondersteld
- In enge zin: de psychologische band tussen dader en gedraging (opzet, onachtzaamheid)
- In bredere zin: verwijtbaarheid => 'schulduitsluitingsgronden'
 - Geen verwijtbaarheid?
 - Vb. minderjarige, geestenzieke
- Schuld door wetsinbreuk: loutere overtreding strafwet: opzet of onachtzaamheid zijn irrelevant
- Opzet: modaliteiten
 - Algemeen opzet: wetens en willens
 - Bijzonder opzet: bv. moord = doodslag met voorbedachten rade
 - Meer dan gewoon op bewuste manier handelen

De strafwaardigheid

Invloed op straftoemeting

- Vb. strafrechtelijke immuniteit van diplomaten

Verschoningsgronden

- Verschoningsgronden ≠ verzachtende omstandigheden
- **Strafuitsluitende verschoningsgronden:** wettelijk omschreven omstandigheden die de strafwaardigheid van een strafbare gedraging opheffen
- **strafverminderende verschoningsgronden:** wettelijk omschreven omstandigheden die de strafwaardigheid van een strafbare gedraging verminderen
 - Limitatief in wet omschreven en verplicht

Verzachtende omstandigheden

- Soevereine beslissing door rechter: facultatief

C. De indeling van de misdrijven en de straffen

Straf bepaalt om welk soort misdrijf het gaat

Driedeling volgens ernst

- Overtreding (politiestraf)
- Wanbedrijven (correctionele straf)
- Misdaden (criminele straf)

Herkwalificatie wegens verzachtende omstandigheden: correctionalisering en contraventionalisering

>< Strafverzwaring wegens wettelijke herhaling

Strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen

Sinds 4 mei 1999 wel

Opmerking: uitsluiting van politieke rechtspersonen (federale staat, gewesten, gemeenschappen, provincies...) en OCMW's

- Opgeheven door Wet 11 juli 2018

Soorten (autonome) straffen

- Gevangenis
- Boete (opgelet: opdecimen!)
- Werkstraf
- Elektronisch toezicht
- Probatie

D. Opschorting, uitstel en probatie

Opschorting

- Feiten zijn bewezen
- Veroordeling komt niet op strafblad
- Pas definitief na proeftijd

Uitstel

- Feiten zijn bewezen
- Straf wordt uitgesproken en vermeld op strafblad
- Straf wordt niet uitgevoerd
- Pas definitief na proeftijd

Probatievoorwaarden

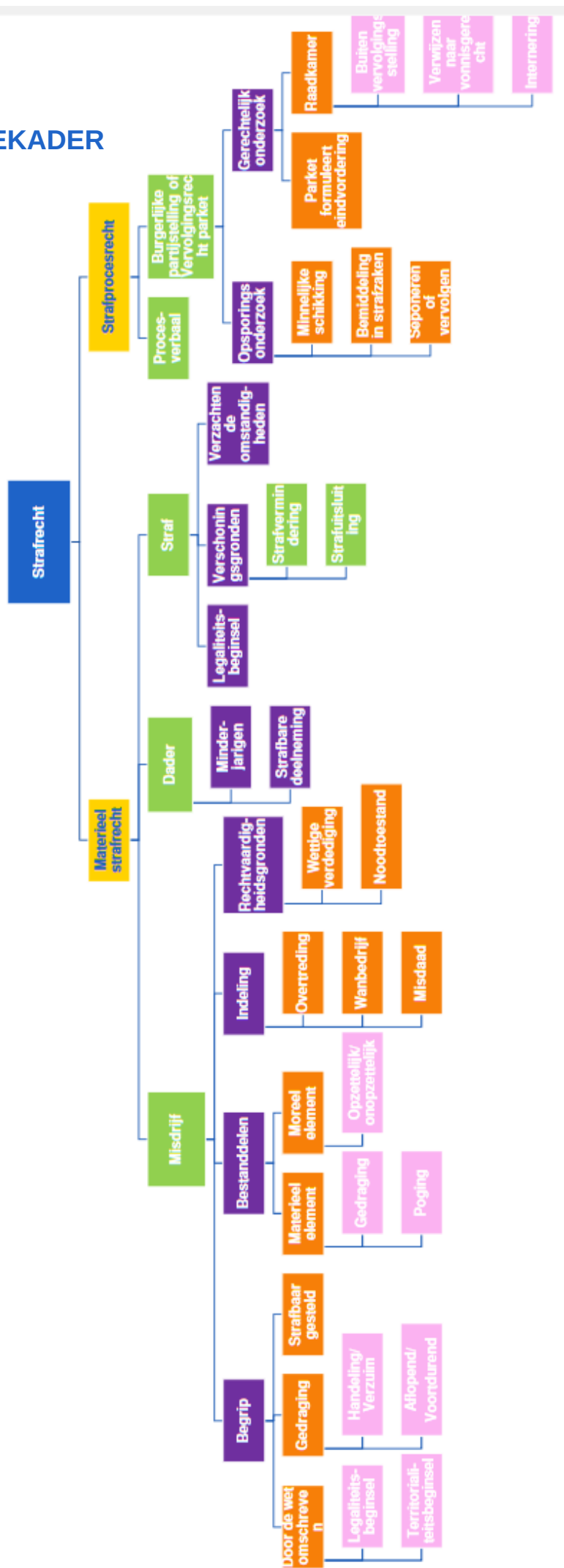
- Eventuele voorwaarden verbonden aan opschorting of uitstel

E. Het einde van de straf

- Na effectieve uitvoering
 - Verantwoordelijkheid van Openbaar Ministerie
 - Strafrechtelijk Uitvoeringsonderzoek
 - Kan verjaren
- Gedeeltelijke uitvoering gevangenisstraf
- Amnestie
 - Formele wetgeving beslist dat een bepaalde handeling geen misdrijf meer is
- Genade
 - Bij koninklijk besluit kwijtschelden van strafbare feiten
- Herstel in eer en rechten (aangevraagd door veroordeelde zelf)
- Uitwissing na 3 jaar

3. Het formeel strafrecht

REFERENTIEKADER

THEMA XV: HET SOCIAAL RECHT

1. Algemeen

Gemengde rechtstak

2 rechtstakken:

- **Arbeidsrecht**
 - Behandelt overeenkomsten tussen werkgevers en werknemers
 - **Privaatrecht**
- **Socialezekerheidsrecht**
 - Regelt verhouding tussen overheid en bijdrageplichtigen en uitkeringsgerechtigden
 - **Publiekrecht**

Veel linken tussen beide rechtstakken

- Arbeidsrecht bevat regels van openbare orde
- Meeste voorwaarden om voor publiekrechtelijke tegemoetkomingen in aanmerking te komen in het socialezekerheidsrecht worden bepaald door puur privaatrechtelijk bepaalde voorwaarden
 - Vb. gehuwd zijn, arbeidscontract hebben of niet, ouder zijn of niet,...

Geschillen bij beide takken vooral bij **arbeidsrechtbank**

- Professioneel jurist-magistraat als voorzitter
- 2 rechters in sociale zaken
- Vertegenwoordigers voor respectievelijk werkgevers- en werknemersorganisaties

2. Arbeidsrecht

Verhouding werknemers en werkgevers (privaatrechtelijk)

- Niet alleen rekening houdend met individuele relaties concrete werkgever en concrete werknemer
- Ook verhouding groep(en) werkgevers en groep(en) werknemers
 - => Splitsing **individueel** en **collectief arbeidsrecht**
 - Beiden in interactie en kunnen niet volledig onafhankelijk beschouwd worden

Vier onderverdelingen:

1. **Individueel arbeidsrecht**
2. **Collectief arbeidsrecht**
3. **Sociaal handhavingsrecht**
4. **Arbeidsreglementering**

Individueel arbeidsrecht

Verhouding tussen 1 werkgever en 1 werknemer, er wordt een individuele arbeidsovereenkomst gesloten.

Collectief arbeidsrecht

Verhouding groep WN t.o.v. (groep) WG, er worden collectieve arbeidsovereenkomsten afgesloten.

Arbeidsreglementering

- Geheel van maatregelen van overheid om werknemers te beschermen
- Aspecten zoals loon, arbeidsduur, arbeidsveiligheid...

Sociaal handhavingsrecht

- Regelt wijze waarop de overheid toeziet op de naleving van het arbeidsrecht

Horizontale verhouding werknemer en werkgever

- Voornaamste klemtoon van arbeidsrecht
- Horizontaal, want geen van beide partijen maakt gebruik van het geweldmonopolie
 - Juridisch gezien beide partijen dus gelijken
 - Deze juridische fictie strookt niet met de werkelijkheid
=> ontwikkeling arbeidsrecht tot recht dat vooral bedoeld is ter bescherming van de werknemer, en veel minder ter bescherming van de werkgever

Meeste regels zijn dwingend en geven aanleiding tot relatieve nietigheid die enkel door beschermde werknemer kan worden ingeroepen

Arbeitsrecht uitgegroeid tot zeer omvangrijke rechtstak met een aantal eigen beginselen

- Toch wordt verder gebouwd op een aantal gemeenrechtelijke principes en fundamentele rechten
- Arbeitsrecht één van eerste terreinen waar bv. gelijkheidsbeginsel effectief afdwingbaar werd gemaakt en zelfs horizontale werking kreeg

Taalwetgeving ook specifiek geregeld: akten moeten in taal van de werknemer en werkgever, akte in verkeerde taal is nietig en kan op elke moment vervangen worden door één in de juiste taal

A. Individueel arbeidsrecht

a. De arbeidsovereenkomst: de kenmerken

Definitie

Individueel arbeidsrecht = regelt de arbeidsrelatie tussen 1 werkgever en 1 werknemer, er wordt een individuele arbeidsovereenkomst gesloten.

Arbeidsovereenkomst = cao = hierin verbindt de werknemer zich er toe om tegen loon onder gezag van een werkgever arbeid te leveren. 2 partijen: WG & WN.

Werknemer is schuldeiser om het loon betaald te worden en schuldenaar om de arbeid te presteren.

Werkgever is schuldeiser van de arbeid die moet geleverd worden en schuldenaar van het loon.

Kenmerken:

- **Vooraf dwingend recht** (niet veel ruimte om nog arbeidsvoorwaarden te bepalen)
- **Wederkerig contract** (beide partijen moeten akkoord gaan)
- **Ius variandi** (soms mag de werkgever wijzigingen aanbrengen, maar met mate anders verbreekt hij het contract en moet hij vergoeding betalen).

Arbeid

De werkgever moet arbeid verschaffen, de werknemer moet arbeid uitvoeren.

Loon

Alle voordelen welke volgens een overeenkomst tot het verrichten van arbeid aan de partij die zich heeft verbonden arbeid te verrichten moeten gegeven worden.

Loonbescherming = loon is wettelijk beschermd. Het mag niet deels in natura worden betaald, werkgever mag zich niet moeien met wat de werknemer ermee doet en het mag niet uitbetaald worden in de kantine.

Verschil werknemer en zelfstandige?

Beiden verlenen ze prestaties en hiervoor krijgen ze een vergoeding, maar een zelfstandige werkt niet onder gezag.

Gezag = een werkgever die het recht heeft om bevelen te geven aan de werknemer en om te bepalen wanneer en hoe deze WK zal werken.

Schijnzelfstandigen = Personen die zich het statuut van een zelfstandige geven terwijl ze eigenlijk onder het gezag van een werkgever werken. Ze proberen te ontsnappen aan arbeidskosten, arbeidsduur.

Herkwalificatie = indien het RSZ opkomt tegen de soort overeenkomst die er gesloten werd tussen WN & WG. De arbeidsrechtbank organiseert dan een herkwalficatie.

Wilsautonomie = partijen kiezen vrij de aard van hun arbeidsrelatie, maar de wil moet worden bevestigd door de effectieve uitvoering van de overeenkomst.

4 algemene criteria?

De wil van de partijen, vrijheid om de werktijd te organiseren, vrijheid om werk te organiseren en mogelijkheid om hiërarchische controle uit te oefenen.

Commissie ter regeling van arbeidsrelaties heeft een dubbele taak:

Algemene criteria aanvullen met specifieke criteria voor bepaalde sectoren.

In concrete gevallen beslissen over de kwalificatie van een arbeidsrelatie. (=social ruling)

b. Soorten arbeidsovereenkomsten

SOORTEN NAARGELANG DE DUUR

5 soorten:

1. **Arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur** = dit is de algemene regel. Indien er niets overeengekomen werd i.v.m. de duur, gaat men uit van overeenkomst van onbepaalde duur.
2. **Arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur** = deze eindigt bij het aflopen van de termijn. Indien de arbeid toch wordt voortgezet ontstaat een overeenkomst van onbepaalde duur.
3. **Arbeidsovereenkomst voor duidelijk omschreven** = hierbij is het uitvoeren van het werk precies omschreven (men gokt wel wat ongeveer de duur zal zijn).
4. **Vervangingsovereenkomst** = overeenkomst om een werknemer te vervangen indien deze niet kan werken door bepaalde omstandigheden (weer, staking).
5. **Arbeidsovereenkomst voor tijdelijke arbeid en uitzendarbeid** = voor tijdelijke arbeid wordt gesloten tussen WN EN WG. Uitzendarbeid wordt gesloten tussen werknemer en uitzendbureau

SOORTEN NAARGELANG DE OMVANG

2 soorten:

1. **Voltijdse arbeidsovereenkomst** (algemene regel)
2. **Deeltijdse arbeidsovereenkomst**

ARBEIDSOVEREENKOMSTEN MET BIJZONDER STATUUT

Verschillende soorten, we bespreken er drie:

1. **Handelsvertegenwoordiger** = iemand die clientèle opzoekt om te onderhandelen en contracten te sluiten. Deze werkt onder gezag, maar zijn taak lijkt heel erg op die van de handelstussenpersoon (die wel zelfstandig werkt). Een handelsvertegenwoordiger kan genieten onder bepaalde specifieke voorwaarden.
2. **Betaalde sportbeoefenaar** = ze krijgen het statuut van een werknemer omdat ze de verplichting aangaan deel te nemen aan een competitie. Concurrentiebeding is uitdrukkelijk verboden.
3. **Jobstudenten** = een jobstudent moet enkel een lage solidariteitsbijdrage betalen van 8%. Van zodra een student meer dan 475 uren heeft gewerkt, is deze wel bijdrage plichtig aan de sociale zekerheid.

VERSCHIL ARBEIDERS EN BEDIENDEN

Arbeider = Werknemer die hoofdzakelijk handenarbeid uitvoert

Bediende = Werknemer die hoofdzakelijk hoofdarbeid verricht

Wat was het probleem in 1993?

Afhankelijk van de gepresteerde arbeid verschillen de uitbetaling van loon, regeling van jaarlijkse vakantie. Het grondwettelijk hof bestempelde dit als strijdig met het gelijkheidsbeginsel.

Eenheidsstatuut = dit systeem werd tot stand gebracht in 2014. Daarbij werd de grootste discriminatie tussen arbeiders en bedienden weggewerkt.

c. De verplichtingen van werkgever en werknemer

VERPLICHTINGEN WERKGEVER

- Moet eerbied betuigen aan werknemer, moet de goede zeden respecteren en de werknemer laten werken.
- Mag de werknemer controleren, bepalen wat ze wel en niet mogen doen op de computer, maar hij mag de privacy niet schenden.
- De juiste betaling van het loon moet gebeuren.
- Arbeidsduurgrenzen moeten gerespecteerd worden. Strikte regels op hoeveel uren je max mag werken.
- Arbeidsreglement moet altijd overhandigd worden aan de werknemer!

Flexi-job = vorm van tewerkstelling waarbij gepensioneerden of 4/5-werkers aan zeer gunstige voorwaarden kan bijverdienen. Je hoeft geen belastingen of sociale bijdragen te betalen.

VERPLICHTINGEN WERKNEMER

- Moet eerbied betuigen aan werknemer, moet de goede zeden respecteren.
- Hij moet de instructies van de werkgever opvolgen.
- Hij mag geen fabrieksgeheimen of andere zakelijke geheimen bekend maken (=niet-concurrentiebeding)

d. De arbeidsrechtelijke bescherming

ARBEIDSRECHTELIJKE BESCHERMING

Verschillende beschermingen waarvan werknemers genieten:

- De gevraagde informatie aan de sollicitant, moet betrekking hebben op de aard van de functie.
- Werkgever mag pas diploma's vragen wanneer men zeker is dat de werknemer effectief zal worden aangeworven.
- Werkgever betaalt alle kosten van testen en onderzoeken.
- Geen discriminatie

In welke gevallen is er geen verlies van loon?

- Werknemer krijgt toch loon indien deze door overmacht (weer/staking) niet kon komen.
- Bij fabrieksbrand: je krijgt geen loon, maar kan wel beroep doen op een uitkering.
- In geval van ontslag: werkloosheidsuitkering + supplement van de werkgever.
- Recht op vakantiegeld

e. Het einde van de arbeidsovereenkomst

Dit kan op verschillende manieren ten einde komen:

- Een **onderling akkoord**. Geen vergoeding verschuldigd.
- Het overlijden van een werknemer maakt een einde aan de overeenkomst (dood WG niet)
- Bekendste vorm: **opzegging**. Een van de partijen wil de overeenkomst eenzijdig beëindigen. Dit kan enkel bij overeenkomsten van onbepaalde duur. Enkele voorwaarden: eenzijdige gebeurtenis, in de juiste taal, gebeurt via geschrift en moet ondertekend worden.
- **Ontslag om dringende redenen**. Hierbij moet de werkgever niets betalen en geen opzeggingstermijn geven. Dit kan enkel indien de werknemer een zware fout beging. Er zijn strenge eisen voor dit ontslag en de werkgever moet duidelijk zijn redenen kunnen bewijzen.
- **Overmacht**. Hierbij kan de arbeidsovereenkomst tijdelijk of zelfs nooit meer worden uitgevoerd. Er is een onvoorziene gebeurtenis vereist. Vb. brand in onderneming, ziekte...

B. Collectief arbeidsrecht

Collectieve verhoudingen tussen werknemersorganisaties en werkgevers(organisaties)

Sociale partners belangrijke rol in sluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten (cao)

- Basis voor regelgeving omtrent sociale wetgeving

a. Collectief overleg: de betrokken instanties

Collectief overleg: het geheel van contracten, besprekingen, onderhandelingen tussen werknemers en werkgevers, vaak op een georganiseerde manier, samen met / zonder vertegenwoordigers v.d. overheid

Er is **recht op collectief onderhandelen**

Verschillende **instellingen of instanties betrokken bij groot overleg:**

Op internationaal niveau:

- Internationale Arbeidsorganisatie

Op Europees niveau

- Europese sociale partners (Business Europe, ETUC,...)

Op nationaal niveau

- **Groep van tien**
 - Toponderhandelaars van de federale sociale partners
 - Vb. VBO, Unizo, vakbonden aan Waalse en Vlaamse kant en Boerenbond
 - Afsluiten van een IPA (Interprofessioneel akkoord)
 - Vestigt arbeids- en loonvoorwaarden voor komende 2 jaar
- **Centrale Raad voor Bedrijfsleven (CRB)** (Nationaal niveau) en **SERV** (Vlaams niveau)
 - Adviesinstellingen, vooral bij economische vraagstukken
- **Nationale Arbeidsraad (NAR)**
 - 13 werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers
 - Bevoegdheid adviezen uit te brengen aan regering en parlement m.b.t. sociale kwesties
 - Advies verlenen over bevoegdheidsconflicten tussen **paritaire comités**
 - Gemachtigd om collectieve arbeidsovereenkomsten te sluiten voor heel de economische bedrijvigheid of specifieke bedrijfstakken
 - Cao's door het NAR worden **meestal algemeen bindend verklaard**

Op sectoraal niveau

- Sectorale niveaus = vb. metaal, distributie, voeding,...
- **Paritaire comités**
 - Gespreksorganen waarin vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers elkaar als gelijken ontmoeten om gemeenschappelijke problemen te bespreken
 - Bedoeling: ondernemingen met gelijkaardige activiteiten groeperen en regelgevingen uit te werken aangepast aan de sectoren
 - Bevoegdheden: afsluiten cao's, oplossen, bijleggen en voorkomen van sociale conflicten, verlenen van advies aan regering of aan de NAR over aangelegenheden die tot hun bevoegdheid horen
 - **Vraag tot welk paritair comité je behoort is zeer belangrijk!**
 - Vb. voor loonvorming: truckchauffeur in petroleumsector verdient heel wat anders dan een truckchauffeur in de transportsector

Op vlak van de onderneming

1. Vakbondsafvaardiging

- Geen wettelijke basis, uit de praktijk gegroeid
- Vertegenwoordiging van het personeel in de onderneming
- Leden worden verkozen onder de gesyndiceerde werknemers
 - Termijn van maximaal 4 jaar
- Bevoegdheid: eisen en contesteren in verband met loons- en arbeidsvoorwaarden, in de meest ruime zin van het woord
- **Audiëntierecht:** mogen gehoord worden door de werkgever wanneer er een dreigend geschil of een betwisting van collectieve aard ontstaat
- Staan individuele werknemers met klachten bij
- Leden vakbondsafvaardiging hebben **speciaal beschermingsstatuut:** o.a. vastheid van betrekking
 - Ze mogen op geen enkele manier een nadeel kennen
 - Recht hebben op de normale promoties en bevorderingen
 - Mogen niet afgedankt worden om redenen die eigen zijn aan de uitvoering van hun mandaat
 - Kunnen wel ontslagen worden om economische of technische redenen, of persoonlijke redenen niet gerelateerd aan vakbondsactiviteiten

2. Ondernemingsraad

- Verplicht in elke onderneming waar gemiddeld minstens 50 werknemers werken
- Werknemersvertegenwoordigers en max. evenveel vertegenwoordigers van werkgever
 - Verkiezing om de 4 jaar
- Brengt advies uit over alle maatregelen die de arbeidsorganisatie, de arbeidsvoorwaarden en het rendement van de onderneming zouden kunnen wijzigen
- Krijgt economische en financiële informatie
- Stelt het arbeidsreglement op
- Wordt geconsulteerd bij tewerkstellingsproblemen
- Voert controle uit over de criteria van aanwerving en ontslag
- Hebben ook speciaal beschermingsstatuut
 - Ook enkel ontslag mogelijk door technische, economische of dringende redenen
 - Ontslagbescherming loopt vanaf 30 dagen voor de verkiezingen

3. Comité voor preventie en bescherming op het werk

- Van zodra er gemiddeld 50 werknemers zijn
- Ook vertegenwoordigers werknemers en werkgever
- Arbeidsgeneesheer: raadgevende stem bij vergadering
- Adviserende bevoegdheden: m.b.t. preventie, veiligheid en gezondheid
- Werkgever moet via dit kanaal werknemers raadplegen over kwesties m.b.t. welzijn op de werkvloer

- Werkgever moet communicatiemiddel ter beschikking stellen zodat werknemers op concrete wijze voorstellen en opmerkingen kunnen noteren
- Vrijwel volledig informatierecht over bijna alle documenten in de onderneming i.v.m. milieubeleid of milieureglementering.

b. Het collectief overleg en het normerend instrumentarium

Arbeidsrecht eigen rechtsvorming d.m.v. **arbeidsreglementering** en **arbeidsovereenkomsten (cao's)**

Arbeidsreglementering: bevat loons- en arbeidsvoorwaarden die in onderneming gelden

- Opgesteld door werkgever (via collectief overleg in grote bedrijven)
- Zowel wettelijk verplichte als facultatieve bepalingen

Collectieve arbeidsreglementering: tussen één of meer werknemersorganisaties, één of meer werkgeversorganisaties of één of meer werkgevers

- Stelt collectieve en individuele betrekkingen tussen werkgevers en werknemers vast
- Rechten en verplichtingen van de partijen worden geregeld

Cao's zijn geen gewone overeenkomsten: ook een reglementaire uitwerking in **2 delen**:

CAO: normatief deel

- **Individuele normatieve bepalingen** die als normen gelden voor werkgevers en werknemers
 - Bepalingen met vooral betrekking op: ontstaan, bestaan, duur, beëindiging van de overeenkomst, jaarlijkse vakantie, lonen, arbeidsduurregeling, ...
 - Wijzigen de individuele arbeidsovereenkomst
 - Strijdige bepalingen in arbeidsovereenkomst met cao zijn nietig
- **Collectieve normatieve bepalingen:**
 - betrekking op statuten, werken van vakbondsafvaardiging, fondsen, veiligheidsnormen...

CAO: obligatoir deel

- Bepalingen die de rechten en verplichtingen van contracterende partijen regelen
- Cao is bindend voor alle werknemers van een werkgever die door de overeenkomst gebonden is

Algemene bindingsverklaring

- Techniek waarbij de koning normatieve bepalingen van een cao d.m.v. een koninklijk besluit van toepassing verklaart op alle werkgevers en werknemers in het paritair orgaan van de cao
- Cao krijgt normerend karakter voor hele sector, ook voor rechtssubjecten die ze niet ondertekend hebben³
- Sancties op niet naleving

Ontstaan hiërarchie van de normen in het arbeidsrecht

Fundamentele rechten

- Dwingende bepalingen van de formele wetten
 - Algemeen verbindend verklaarde cao's (materiële wetten) (onderlinge verdeling: NAR, dan paritair comité, dan eventuele subcomité
 - Niet algemeen verbindend verklaarde cao's
 - Individuele arbeidsovereenkomst
 - Niet algemeen verbindend verklaarde cao's gesloten in een paritair orgaan
 - Arbeidsreglement, aanvullende bepalingen van de wet, mondelinge individuele overeenkomst en het gebruik

c. De vakbondsvrijheid en het stakingsrecht

Collectief arbeidsgeschil: geschil tussen groep werknemers en een of meer werkgevers over arbeidsaangelegenheden

Bekendste manier van optreden: **staking:** de werknemers zetten tijdelijk, collectief met z'n allen het arbeid stop.

Tegenover staking: **lock-out** of uitsluiting: werkgever voert eenzijdig en tijdelijk zijn contractuele verplichtingen om werknemers te werk te stellen niet uit met bedoeling om druk uit te oefenen. Niet de bedoeling om over te gaan tot ontslagen

Vakbondsvrijheid

Sinds 1921: niemand kan gedwongen worden om al dan niet van een vereniging deel uit te maken

- Enige vorm van druk, bedreigingen, dwang,... wordt bestraft

Representatieve vakorganisaties

Grote vakorganisaties die publiekrechtelijke taken toegewezen hebben gekregen. De wet bepaalt de criteria tot deze titel

- Grootste vakorganisaties (werknemers): **ACV, ABVV en ACLVB**
- Zijde van **werkgevers:** Verbond van Belgische Ondernemingen (**VBO**) en Unie van zelfstandige Ondernemers (**UNIZO**)
- Hebben **recht om cao's te sluiten en om in rechte op te treden**, ook al hebben ze **geen rechtspersoonlijkheid (soort functionele rechtspersoonlijkheid)**

Stakingsrecht

Alle werknemers in België hebben stakingsrecht, hierbij komen ze hun contractuele verplichting om arbeidsprestaties te leveren tijdelijk niet na

- Regelmatige of erkende stakingen: stakingen waarbij de cao en de erin vervatte vredesplicht worden nageleefd. Voorafgaande verzoeningsmiddelen en een stakingsaanzegging
- Spontane staking: geen voorafgaande plichtplegingen, maar erkend door vakorganisatie
- Wilde stakingen: niet gepaard met voorafgaande plichtplegingen en niet erkend door vakorganisatie

Volgens Hof van Cassatie heb je naar aanleiding van een steking het recht om niet te werken

Iemand die staakt, werkt niet en krijgt dus geen loon. Bij een erkende staking krijg je een vergoeding van de vakbond uit de stakingskas

3. Sociale zekerheid

A. Wat is de sociale zekerheid?

Eén van de belangrijkste componenten van ons bruto nationaal product

- Ong. 30% wordt eraan besteed

Geen éénduidige definitie, eerder heel wat verschillende visies

- Minimale bescherming >< zo ruim mogelijke bescherming?
- Enkel inkomensverlies burgers dekken >< ook andere kosten dekken?
- Curatief (wanneer een bepaald risico zich heeft voorgedaan) >< ook sterke preventieve rol?

Twee belangrijke modellen van sociale zekerheid

Bismarckiaans model

- Door **Duitse Kanselier Bismarck**
- Uit vrees voor socialistische revolutie
- Sociale zekerheid, betaald op basis van bijdragen op het loon van de **werkgevers**
 - Arbeiders krijgen bepaalde uitkeringen bij sociale risico's

- Dus: **de werkenden** zijn verzekerd
 - **Loongerelateerd**: hoogte van uitkering over het algemeen een % van het loon
- Eén van de belangrijkste modellen voor de Belgische (ook andere) sociale zekerheid
=> ook de Belgische sociale zekerheid is voornamelijk gericht op werknemers, maar deze is ondertussen uitgebreid tot vele andere bevolkingsgroepen

Het Beveridge-plan

- Gevolg van de grote depressie in de jaren 30
 - Raakt niet enkel werkenden, maar hele bevolking
- Idee van sociale zekerheid, uitgebreid naar de hele bevolking i.p.v. enkel werkenden
- **Minimumuitkering garanderen**
 - ongerelateerd aan arbeidsinkomen
 - zonder verschil tussen werknemers en andere categorieën bevolking
- Rechtstreeks beheer van overheid
- I.p.v. loongerelateerd: **degressieve en forfaitaire uitkeringen**

Sociale zekerheid nu

Combinatie van beide opvattingen

- Enerzijds: minimumbescherming bieden aan alle burgers
 - Taak van sociale bijstand en de OCMW 's
- Anderzijds: arbeidsinkomen ook beschermen van zij die van hun arbeid moeten leven

Individuele basis: (bv. commerciële verzekeringsmaatschappij)

Indekken tegen bv. bepaalde risico's

- **Probleem**: onderwerpen van dergelijke risico's aan privéverzekeringen brengt gevaren mee
 - De kansen van de verschillende individuen om zich te verzekeren zijn zeer ongelijk
 - Hangt sterk af van verschillende risicofactoren waarop persoon geen invloed heeft
 - Bv. oudere mensen zullen sneller ziek worden => premies ziekteverzekering hoger
 - Voor sommigen wordt een verzekering dan te duur

=> **daarom: doel sociale zekerheid niet beschermen inkomen bij een risico, maar eerder een gelijkheid van kansen bij het nastreven van een inkomensbeveiliging**

=> Geïstitutionaliseerde solidariteit

Iedereen die kan werken en geld verdienen moet bijdragen betalen aan de sociale zekerheid

- Je betaalt dus ook voor de niet-actieven in de maatschappij
- Staat vult deze aan => budget dat moet volstaan voor steun voor iedereen
- = **solidariteit tussen actieven en niet-actieven**
- Solidariteit tussen generaties
 - actieven van vandaag staan deel loon af aan ouderen die niet meer actief zijn
 - = **Intergenerationele solidariteit**: pensioenverzekering
- Solidariteit binnen generaties
 - Bijdragen worden uitgekeerd aan mensen van zelfde generatie die nood hebben aan bijkomende financiële middelen (bv. gezonden voor zieken, werkenden voor werklozen)
 - = **intragenerationele solidariteit**
- Moet betaalbaar blijven, dus vereist het financiering van voldoende mensen die regelmatig en zo lang mogelijk bijdragen blijven betalen
 - Bijdragen zijn vast percentage van loon, ongeacht de grootte daarvan

Sociale zekerheid is dus een zekerheid/veiligheid, tot stand gebracht door de sociale structuur, voor een aantal risico's waarvan men vindt dat niet de burger, maar eerder de staat deze moet waarborgen

Traditionele negen risico's:

1. **Gezondheidszorg**
2. Arbeidsongeschiktheid bij **ziekte**
3. Arbeidsongeschiktheid bij **moederschap**
4. Arbeidsongeschiktheid bij **invaliditeit**
5. Arbeidsongeschiktheid bij **ouderdom** (ouderdomspension + overlevingspension)
6. **Vroegtijdig overlijden**
7. **Arbeidsongevallen of beroepsziekten**
8. **Kinderlast**
9. **Werkloosheid**
10. (laatste tijd ook: verlies van zelfredzaamheid of de zorgverzekering)

B. De lagen van onze sociale zekerheid

Piramidale structuur

1. **Sociale bijstand:** beschermingsmechanisme voor de gehele bevolking
2. **Wettelijke sociale zekerheid:** bescherming tegen de 9 risico's
 - In eerste instantie voor de werkende bevolking
 - Tendens nu: veralgemening tot gehele bevolking
 - Vb. ziekteverzekering
3. **Aanvullende stelsels:** bieden bescherming bovenop de uitkeringen die al worden verstrekt
 - Beperkt tot werknemers van een bepaald bedrijf of bepaalde sector
 - Meestal ingericht via collectieve arbeidsovereenkomsten
 - Technisch gezien niet ECHT sociale zekerheid (niet onder verantwoordelijkheid overheid)
 - = **extralegale voordelen**
 - Zowel collectief (bv. groepsverzekeringen) als individueel (bv. pensioensparen)

C. De organisatie van onze sociale zekerheid

a. De verschillende instellingen

Openbare instellingen van sociale zekerheid (=parastatalen)

Hebben de **beheer- en uitvoeringstaak** in de Sociale zekerheid

- Allemaal een eigen rechtspersoonlijkheid
- Vorm van zelfbeheer door vertegenwoordigers van de betrokkenen (onder toezicht overheid)

Voor werknemers

- Rijksdienst voor Sociale zekerheid (RSZ)
- Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV)
- Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA)
- Rijksdienst voor Pensioenen (RVP)
- Fonds voor Arbeidsongevallen (FAO)
- Fonds voor Beroepsziekten (FBZ)

Voor zelfstandigen

- Rijksinstituut voor de Sociale Verzekering der Zelfstandigen (RSVZ)

Verder: enkele openbare betalingsinstellingen

- Hulpkas voor de Ziekte-en Invaliditeitsverzekering
- Hulpkas voor Werkloosheidsuitkering

Overheidspersoneel: Pensioendienst voor de Overheidssector (PDOS)

- Staan in voor de pensioenen van overheidspersoneel

Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ)

Belast met het bijhouden van alle sociale gegevens

- Bestuurd door vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties
- Stonden in voor de ontwikkeling van gebruik elektronisch ID kaart om de rechten van een verzekerde binnen de ziekteverzekering te bepalen
 - Verzekerbaarheid moet kunnen geraadpleegd worden
 - Op basis van de rechten van de patiënt wordt de terugbetaling bepaald
- Vermijden van de vroeger vaak voorkomende naast elkaar bestaande gegevensverzamelingen

Beheer van de parastatalen

Paritair beheerd: samengesteld uit gelijk aantal leden van de werkgevers- en werknemersorganisaties

- Onder strakke controle van de overheid
- Enkele bestuursovereenkomsten voor efficiënt management

Private instellingen

Mutualistische bewegingen

Mogelijkheid om als uitvoeringsorgaan van de openbare dienst te fungeren

- **De ziekenfondsen (= de mutualiteiten)**
 - 5 landsbonden van ziekenfondsen (ideologisch gelinkt aan de grote politieke stromingen)
- => ook enkele openbare hulpkassen en instellingen zonder ideologische achtergrond

Vakbonden en fondsen

= Werknemersorganisaties

Rol van uitbetalingsinstelling voor de werkloosheidsverzekering

Kinderbijslagfondsen

(functie logisch)

Verkeringsfondsen in de sector van arbeidsongevallen

(functie logisch)

Sociale secretariaten

Vervullen de formaliteiten waartoe de werkgevers zijn gehouden

- Vb. de betaling van socialezekerheidsbijdragen aan de RSZ

Zijn mandataris van de werkgever: werkgever is t.o.v. de RSZ verantwoordelijk voor fouten die het sociale secretariaat als mandataris zou hebben gemaakt

b. Regionalisering van de sociale zekerheid

Met de staatshervormingen zijn sommige elementen van de sociale zekerheid **geregionaliseerd**

Gezinsbijslagen

Na 6^e staatshervorming bevoegdheid van de gemeenschappen en gewesten (Vlaamse gemeenschap, Waalse gewest en Gemeenschappelijk Gemeenschapscommissie GGC) voor Brussel

Vroeger: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (RKW)

Nu: FAMIFED

- Federale agentschap voor kinderbijslagen

Arbeidsbemiddeling

Ondersteunt werkgevers op zoek naar geschikt personeel en werknemers op zoek naar een baan

Bevoegdheid van gewesten:

Bv. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding VDAB

Vlaams agentschap voor Personen met een Handicap

Bevordert de sociale integratie van personen met een handicap

Vlaamse zorgverzekering

Beidt ondersteuning aan mensen die niet meer zelfredzaam zijn, dus hulp nodig hebben bij dagdagelijkse zaken zoals boodschappen doen,...

- Deze zaken zijn niet door de ziekte- en invaliditeitsverzekering gewekt

D. De financiering van de sociale zekerheid

Sociale zekerheid aan elke burger van geboorte tot sterfte => vergt nodige geldmiddelen

De financiering moet evenwicht tussen inkomsten en uitgaven vinden: geen overschotten of tekorten

Vier financieringsbronnen

1. Bijdragen op het loon

Belangrijkste financieringsbron: zowel van de werkgevers als van de werknemers

- **Uniform en proportioneel, maar niet progressief**
 - Geen verschil tussen bijdrage als actieve of als gepensioneerde
 - Geen verschil tussen hoofd- of bijberoep
 - **Globale bijdrage:** meer verdienen, betekent niet dat het percentage van de bijdrage stijgt
- Ongeveer 38% van het loon (in realiteit boven de 40%: jaarlijkse vakantie...)
- Berekend op brutoloon werknemer
- Vaak onduidelijkheden i.v.m. brutoloon waarop bijdragen betaald moeten worden
 - Vb. winstbewijzen, persoonlijk gebruik bedrijfsvoertuig, ecocheques...)
- Doorgestort door werkgever of sociaal secretariaat
- **Loonkost: brutoloon** (nettosalaris + werknemersbijdrage en bedrijfsvoorheffing)
= nettoloon x 2,5 à 3
- **Werknemers die minimaal 4/5 werken, zelfstandigen in hun hoofdberoep of gepensioneerden:** tot 6000 euro per jaar bijklussen **zonder belastingen of sociale bijdragen**

2. Quasi-fiscale bijdragen

Sommige zijn eerder een vorm van belasting

De solidariteitsbijdragen: verschaffen geen enkel recht op uitkering

De bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid

- Niet op het inkomen of het loon berekend, maar op het totale gezinsinkomen, vastgesteld volgens de normen van de fiscale wetgeving

Bijdragen op pensioenstortingen: gestort door werkgever met oog op het aanvullend pensioen

Aanvullende premie op de aansprakelijkheidsverzekering voor motorvoertuigen (dus meer betalen)

- Wanneer je een ongeval hebt moet de ziekteverzekering immers tussenkomen

Deel van de accijnzen op tabak

3. Overheidsfinanciering

Bedrag van overheidsfinanciering wordt wel meer en meer beperkt

4. Opbrengsten van boetes wegens sociale fraude

Financiering van socialezekerheidsstatuut van de zelfstandigen

Ook gefinancierd door enerzijds overheidssubsidies en anderzijds bijdragen van zelfstandigen zelf
Zelfstandigen moeten zich aansluiten bij een van de verzekeringskassen

- FOD economie, KMO, Middenstand en Energie
 - Vzw's die belast zijn met innen en doorstorten aan de staat van de sociale bijdragen en het toekennen van bepaalde prestaties

E. De drie statuten binnen de sociale zekerheid: werknemers, zelfstandigen en ambtenaren

3 stelsels, trekken elk **bijna dezelfde soort uitkering**, maar de **hoogte en regelingen verschillen erg**

a. Het stelsel van de werknemers

Toepassingsgebied

Iedereen die door een arbeidsovereenkomst met een werkgever is verbonden

- Dus iedereen die werkzaamheden verricht onder het gezag van een werkgever in ruil voor loon

Ook aantal categorieën die niet door een arbeidsovereenkomst gebonden zijn

- Kunstenaars, thuiswerkers, vervoerders...
- Bestuurders en zaakvoerders van commerciële vennootschappen wel zelfstandigen!!!

Beroepsrisico's waarvoor sociale zekerheid inkomt

1. Arbeidsongevallen

- Niet enkel de eigenlijke ongevallen
 - Ook: gezondheidsschade van een werknemer als gevolg van een plotselinge gebeurtenis tijdens of door de uitvoering van de arbeidsovereenkomst
 - “tijdens of door de uitvoering van de AO”: ruim geïnterpreteerd, ten voordele van de werknemer
 - Vb. voetbalwedstrijd: ongeval werd ook aanvaard als arbeidsongeval
 - Ook: arbeidsweg- of trajectongevallen: op het normale traject tussen woonplaats & werk
- Schadevergoeding: enkel vergoeding voor de materiële schade
- Bij overlijden: deel van rente komt toe aan economisch afhankelijken van het inkomen van de overleden WN

2. Beroepsziekten

- Lijst vastgesteld bij koninklijk besluit van aandoeningen die als beroepsziekten erkend zijn
 - Onweerlegbaar vermoeden dat de ziekte veroorzaakt werd door het beroep
 - Ook mogelijkheid om schadeloosstelling te krijgen voor ziekte die niet op de lijst staat, maar die op een determinerende en rechtstreekse manier gevolg is van uitoefening

Ziekte en invaliditeit

Gezondheidszorg en inkomstenderving

- **Wettelijke verplichting om minimale ziekteverzekering** af te sluiten (naast andere aanvullende)
 - Dekt **gezondheidszorgen** (bv. artsenconsultaties, geneesmiddelen en ziekenhuisopnames)
 - Dekt **inkomstenderving** (verzekering betaalt uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid)
- Ten voordele van gerechtigde (de verzekerde) maar ook van alle gezinsleden die hij tot last heeft
- **Zowel in curatieve als in preventieve vorm**: doktersbezoek, geneesmiddelen, prothesen, revalidatie...
- Prestaties die in aanmerking komen, worden opgenomen in de **nomenclatuur**

- Enkele kosten uitgesloten: bv. ziekenvervoer
- Bij tussenkomst, meestal dus niet voor de totale som: een persoonlijk aandeel, het **remgeld**, blijft ten laste van de rechthebbende
 - Persoonlijk aandeel blijft beperkt tot **maximumfactuur (MAF)**
- Om aanspraak te kunnen maken op tegemoetkomingen in de ziektekosten, moet de rechthebbende **aangesloten zijn bij een verzekeringsinstelling**
 - M.a.w. bij één van de ziekenfondsen, behorende tot één van de landsbonden of de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
- Bijdragen rechtstreeks door werkgever aan RSZ,
 - RSZ stort het door naar RIZIV
 - RIZIV stort het door naar de landsbonden en vervolgens ziekenfondsen/Hulpkas
 - Deze stort het door aan de sociaal verzekerde
 - Zelfstandige betaalt aan zijn ziekenfonds

Arbeidsongeschiktheidsuitkering

Voor wie inkomsten derft ten gevolge van een arbeidsongeschiktheid, zij krijgen een uitkering

- Hier: enkel gerechtigde zelf kan aanspraken laten gelden, niet gezinsleden te zijnen laste
- Uitkering verschilt wel naargelang gerechtigde gezinsleden ten laste heeft
- **Niet enkel bij arbeidsongevallen: ook moederschapsuitkering en voor begrafeniskosten**

Werkloosheid

Door de **RVA**

Voorwaarden voor werkloosheidsuitkering

- WN moet in periode voor de werkloosheid een aantal arbeidsdagen gepresteerd hebben (312 tot 624 werkdagen in een periode van 18-36 maanden (hangt af van leeftijd))
 - Bijdrage worden voor die dagen betaald
 - Doel van deze wachttijd: men moet kunnen bewijzen dat ze in aanmerking komen voor deze uitkering
 - Enkele vrijstellingen van de wachttijd
- Werknemer moet zonder arbeid zijn (volledige of tijdelijke werkloosheid)
- Werknemer moet zonder loon zijn
 - Soms: mensen moeten al niet meer gaan werken, maar krijgen wel nog een opzeggingsvergoeding gedurende enkele maanden/weken
- Werknemer is **onvrijwillig** zonder arbeid
 - Mag niet zelf ontslag aangeboden hebben of ontslagen zijn door foutieve houding
- Werknemer moet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt
- Werknemer moet zich als werkzoekende inschrijven bij de gewestelijke diensten (VDAB)
- De werknemer moet verder arbeidsgeschikt zijn, min. 18 en max. 65 zijn, en in België verblijven

Bedrag van uitkering varieert naargelang gezinssituatie (gezinslast, alleenwonend, samenwonend)

Bedragen worden wettelijk bepaald en uitbetaald door interprofessionele WN-organisaties als men vakbondslid is (ACV, ACLVB, ABVV) of als dit niet zo is door de Hulpkas voor Werkloosheidsuitkeringen

Pensioenen

Van toepassing op WN die in België tewerkgesteld zijn geweest ter uitvoering van een AO en op de LLE van deze WN

WN zelf hebben recht op een **rustpension**, de **LLE** op een **overlevingspension**

Bedrag bepaald door **aantal jaren loopbaan** en **verdiende loon in die loopbaan**

Bedrag verschilt naargelang gepensioneerde alleenstaande is of gehuwd is en de echtgenoot noch arbeidsloon noch vervangingsinkomen geniet (in dat geval hoger dan alleenstaande)

Je kan pas in aanmerking komen als je je beroepsactiviteit effectief hebt stopgezet

Voorwaarden rustpension

- 65 jaar
 - Vervroegd pensioen kan bij genoeg loopbaanjaren (min. Leeftijd 62j)

Voorwaarden overlevingspensioen

- LLE minstens 45 jaar
 - Tenzij meer dan 66% arbeidsongeschikt
 - Tenzij een kind ten laste
- LLE minstens één jaar met overleden werknemer getrouwd of wettelijk samenwonend
 - Tenzij een kind ten laste
- Bedrag verschilt naargelang WN gestorven is voor of na de start van zijn rustpensioen
 - Ervoor: overlevingspensioen 80% van het rustpensioen tegen het gezinsbedrag dat aan de echtgenoot zou zijn toegekend, rekening houdend met de WN zijn/haar beroepsloopbaan op het ogenblik van overlijden
 - Erna: gewoon 80% van het rustpensioen

Stelsel van de werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT)(= brugpensioen)

Niet echt een pensioen, eerder een ontslagregeling

Oudere werknemers (normaal 60+) krijgen hogere werkloosheidsuitkering dan normaal

- Enerzijds door gunstiger berekening
- Anderzijds omdat de werkgever een supplement betaalt

=> systeem wordt langzaam afgebouwd

Gezinsbijslag = kindergeld

= loonbijslag aan werknemers met gezinslast

- Bevoegdheid niet meer nationaal, maar aan gewesten (zie eerder)
 - Bevoegde gemeenschap/gewest bepaald door woonplaats van het kind

Werknemersregeling (rechthebbenden, rechtgevende kinderen en bijslagtrekkenden) gelden voor iedereen die arbeid in dienstverband verricht, ook voor ambtenaren

- Rechthebbenden: zij die het recht op kinderbijslag doen ontstaan door hun beroepsarbeid als WN in hoofdberoep of door hun sociale situatie, bv. gehandicapten en studenten van <25j met kinderen
 - Rechthebbende kan de gezinsbijslag genieten als hij/zij kinderen heeft die het recht op bijslag openen
- Rechtgevende kinderen moeten:
 - Juridische band hebben met rechthebbende
 - Eigen/geadopteerde kinderen + kleinkinderen die deel uitmaken van het gezin + kinderen van de echtgenoot + de broers en zussen en kinderen van de feitelijke partner
 - Altijd voorwaarde dat zij effectief van het gezin deel uitmaken
 - Leeftijd:
 - <18j,
 - <21j voor gehandicapten
 - <25j voor studenten/werkzoekenden
- Werken tijdens studies geen onmiddellijke invloed, wel met voorwaarden
 - Tijdens zomervakantie (juli-september) mag je zoveel werken als je wilt
 - Tijdens het academiejaar max. 240 uur per kwartaal
- Ouders kunnen mogelijk belastingvermindering wegens kind ten laste verliezen door de tewerkstelling van het kind: hij moet dan wel 3000+ euro verdienen
- In principe uitbetaald aan moeder
- Bedragen verschillen naargelang rang van het kind (1^e kind, 2^e kind, 3^e kind....) en de leeftijd
- Verhoogde bijslagen voor kinderen van werklozen en gepensioneerden, van arbeidsongeschikte WN, WN in bevallingsrust, en gehandicapten in wezen

b. Het stelsel van de zelfstandigen

Laatste jaren is de socialezekerheidsbescherming voor zelfstandigen in grote mate gelijklopend met die van werknemers. Vroegere grote verschillen weggewerkt

Gezinsbijslagen

Regeling zelfstandigen en werknemers zijn volledig met elkaar gelijkgeschakeld

- Gevolg overheveling van gezinsbijslagen naar gemeenschappen & gewesten

Pensioenen

Meeste toekenningsvoorwaarden dezelfde als bij werknemers:

- Leeftijd vervroegd pensioen 62j
- Bedragen berekend op beroepsloopbaan en bedrijfsinkomsten als zelfstandige
- Meeste zelfstandigen zeer klein rustpensioen, zodat velen eigenlijk het gewaarborgd minimum genieten
- **Paar verschillen:**
 - Niet gebonden door AO: regeling arbeidsongevallen en beroepsziekten niet van toepassing
 - Geen werkloosheidsuitkering
 - Wel tot 12 maand na faillietverklaring een faillissementsuitkering
 - Geen betaalde vakantiedagen
 - Bij zwangerschap WN: 15 weken moederschapsrust met recht op een bepaald % van de loon
 - Bij zwangerschap zelfstandige: 8 weken moederschapsrust met forfaitair (lager) bedrag van het ziekenfonds. Wel nog 105 gratis dienstencheques voor poetshulp
 - Principes pensioen zelfde, maar de bijdragen als zelfstandige liggen lager, dus trekt men doorgaans minder pensioen
 - Ziekte of ongeval WN: gewaarborgd inkomen vanaf dag 1 na ziekte
 - Ziekte of ongeval zelfstandige: eerste maand geen uitkering, vanaf 2 maand een forfaitaire vergoeding

c. Het stelsel van de ambtenaren (werken voor overheid)

In tegenstelling tot WN **vast benoemd**

- Geen werkloosheidsuitkering
 - Toch uit ambt gezet? Bijdragen betaald zolang als nodig
- Sommige sectoren zelfde regeling als werknemers
 - Bv. ziekteregeling en gezinsbijslagen
- **Grootste verschil: pensioenen**
 - Niet echt een sociale verzekering, eerder een uitgestelde loon
 - Veel hoger dan WN pensioenen
 - Gebaseerd op gemiddelde loon laatste 10 jaar, niet gehele loopbaan
- **Grootste verschil 2: perequatie of welvaartsvastheid** geldt
 - Pensioen wordt automatisch aangepast telkens het maximum van de weddeschaal verbonden met de graad die men bekleedde ook verhoogd wordt

F. De sociale bijstand

Voor zij die helemaal of onvoldoende inkomen hebben => genoeg uitkering voor menselijk waardig leven

REFERENTIEKADER

